

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Första kammaren.

Nr 33.

Onsdagen den 29 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 138, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i proposition nr 181 gjorda framställning angående provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 139—147 samt bankoutskottets utlåtanden nr 52—57.

Föredrogos sammansatta första lag- och jordbruksutskottets memorial:

nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta första lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels angående grunder för försäljning av kronoegendomar m. m. dels ock med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 20 juni 1924 (nr 384) om återköpsrätt till fast egendom jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 3, angående ersättning åt tjänstemän m. fl. i utskottet.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1929—1930 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer m. m. jämte i vissa av dessa ämnen väckta motioner.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 161 under punkten 1 framlagda förslag och med avslag å de likalydande motionerna nr 262 i första kammaren av herr C. Lindley och nr 406 i andra kammaren av herr B. Holmgren, utom annat,

a) från och med den 1 juli 1929 bestämma antalet ordinarie befattningshavare hos kommerskollegium på under punkten angivet sätt;

b) besluta, att å övergångsstat skulle från och med den 1 juli 1929 uppföras vissa under denna punkt angivna befattningar;

*Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.*

Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.
(Forts.)

c) godkänna under punkten införd stat för kommerskollegium, att tillämpas från och med den 1 juli 1929; samt

h) höja det ordinarie förslagsanslaget till kommerskollegium, nu 511,040 kronor, med 41,660 kronor till 552,700 kronor.

Herr *Lindleys* och herr *Holmgrens* berörda motioner rörde frågan om placering i lönegrad av byråinspektörsbefattningen å fartygsinspektionsbyrån.

Herr **Sandler**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att fästa kammarens uppmärksamhet på ett förhållande beträffande kommerskollegii statistik, som i den kungl. propositionen icke bragts till riksdagens kännedom. Vad jag har att anföra berör i ingen mån kommerskollegii personalstat och endast i mycket ringa grad det arbete, som kollegium har att utföra inom sitt statistiska verksamhetsområde. Det gäller närmast frågan, i vilken omfattning resultaten av detta arbete skola komma allmänheten tillhanda i de statistiska berättelserna.

Förhållandet är det, att Kungl. Maj:t genom ett beslut, jag vill minnas av december månad förlidet år, har meddelat föreskrifter till kommerskollegium angående en rad av begränsningar i de av kollegium utgivna statistiska berättelserna rörande bergshantering, industri och sjöfart. I denna för oss riksdagsmän så bråda tid vore det icke rimligt att vilja i detalj ingå på dessa ting. Jag griper därför bara en enda punkt, som är av särskilt stor och principiell betydelse. Det gäller frågan om värdeuppgifterna i industristatistiken och likaså delvis beträffande statistiken för bergshanteringen.

Det förhåller sig så, att 1926 års besparingssakkunniga hade i en framställning till Kungl. Maj:t gått till attack emot att överhuvud taget några sådana värdeuppgifter för industriens produktion hädanefter skulle lämnas. Över denna besparingssakkunniges framställning avgavs yttrande av kommerskollegium, som kraftigt avstyrkte vidtagandet av en sådan begränsning. Ärendet var för övrigt utställt till yttrande av industriförbundet, som likaledes med styrka avrådde ifrån att vidtaga en sådan begränsning, som skulle reducera det praktiska värdet av industristatistikens uppgift.

Jag föreställer mig, att den nuvarande handelsministern icke kan vara främmande för denna av industriförbundet tillkännagivna uppfattning. Icke desto mindre har Kungl. Maj:t nu meddelat föreskrifter, som visserligen icke gå så långt som besparingssakkunniga ifrågasatte, men i allt fall i viss omfattning meddelar kollegium den föreskriften, att hädanefter summauppgifter rörande industriens tillverkningsvärden inom olika grupper och för industrien i dess helhet icke skola medtagas i de statistiska berättelserna. Jag understryker, att med detta åstadkommer man ju icke någon besparingseffekt i fråga om kollegii arbete, ty vad arbetet beträffar blir det detsamma som förut. Dessa värdeuppgifter måste inhämtas och uträknas inom kollegium, men Kungl. Maj:t har föreskrivit på det sättet, att sedan arbetet är utfört, skall man icke låta allmänheten få veta resultatet av detsamma. Det skall icke längre få angivas några summasiffror i fråga om salutillverkningarnas värde.

För min del finner jag, att en sådan åtgärd i sak är mycket litet påkallad, och det är särskilda omständigheter, som göra, att jag måste anse, att en dylik åtgärd är beklaglig och oläglig. Det är nämligen så, att det nyligen i Genève har hållits en konferens mellan ett stort antal stater angående den ekonomiska statistikens utveckling till ökad internationell jämförbarhet och bland de uppgifter, som äro upptagna där, ingår just frågan om att få en industristatistik, som tillfredsställer moderna anspråk. Det är uppenbart, att en sådan internationell industristatistik icke kan undvara värdeuppgifter angående olika industrigrupper totala tillverkning och ej heller angående industrien såsom helhet.

Då Sverige även har förklarat sig berett att medverka till åstadkommande av denna internationella ekonomiska statistik, menar jag, att enbart den an-

ledningen är tillräcklig för att påkalla ett förnyat övervägande rörande denna angelägenhet ifrån Kungl. Maj:ts sida.

Jag måste därför besvara kammaren med att ställa ett yrkande beträffande denna sak, ett yrkande som icke på något sätt berör utskottets kläm, utan skulle avse att i motiveringen få infört ett tillägg rörande denna angelägenhet. Det yrkande jag tillåter mig framställa, herr talman, går därpå ut att på sidan 29 i utskottsutlåtandet skulle inskjutas ett nytt stycke före det stycke, som börjar med ordet »Vidkommande», av följande lydelse:

»Det har uppmärksamrats, att viss inskränkning vidtagits i de av kommerskollegium utgivna statistiska berättelserna angående bergshantering, industri och sjöfart, äsyftande bl. a. utslutning av summasiffrorna, avseende salutilverkningarnas värde för industriens olika huvudgrupper och för hela industrien, liksom för vissa grenar av bergshanteringen. Då en sådan begränsning icke synes påkallad, anser utskottet, att frågan bör göras till föremål för förnyat övervägande i syfte att sagda uppgifter alltjämt må inflyta i de ifrågasvarande statistiska berättelserna.»

Jag tillåter mig ännu en gång understryka, att ett bifall till detta yrkande icke på något sätt berör frågan om kollegii utrustning med arbetskraft, och jag har förvissat mig om, att något sådant behov icke kommer att inträda, där-est detta yrkande, jag här framställt, skulle komma att bifallas.

Vad utskottets kläm beträffar har jag följaktligen ingen annan hemställan att göra än om bifall till vad utskottet föreslagit.

Häri instämde herrar *Widell* och *Asplund*.

Herr **Björck**: Herr talman! Såsom den siste ärade talaren inledningsvis framhöll, har den sak, som här bragts på tal, av för mig okänd anledning icke kommit till uttryck i den kungl. propositionen. Vederbörande utskottsavdelning har följaktligen befunnit sig i fullkomlig okunnighet om den åtgärd, som från Kungl. Maj:ts sida vidtagits. Det var först sedan utskottsutlåtandet låg på bordet, som uppmärksamheten fästes på att det från utskottets sida kunde med fog ha ifrågasatts ett uttalande, som klargjorde riksdagens ställning till denna fråga. Under den tid, som förflutit sedan utskottsbetänkandet först kom på kammarens bord, har jag berett mig tillfälle samråda med olika medlemmar av utskottsavdelningen, och jag anser mig böra upplysa, att flertalet av avdelningens medlemmar accepterat det tillägg, som från herr Sänders sida gjorts här, såsom utgörande ett adekvat uttryck för vad avdelningen själv skulle ha uttalat, därest Kungl. Maj:ts ifrågasvarande beslut varit känt för avdelningen. Det har ju för övrigt genom de instämmanden, som följde på herr Sänders anförande här från statsutskottets ende auktoritet på området liksom från en annan ledamot av statsutskottet med sakkunskap på området, också blivit klart, att man från statsutskottets sida icke kan ha något att erinra emot detta tillägg.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande med det tillägg, som här av herr Sandler föreslagits.

Herr **Nordborg**: Då jag har deltagit i 1926 års besparingskommittés utredning rörande frågan om fartygsinspektionens organisation, ber jag att få för kammaren framföra några synpunkter för att motivera, varför jag i en reservation anmält en avvikande mening emot besparingskommitténs utlåtande.

Innan fartygsinspektionen kom till, utarbetade sjöfartssäkerhetskommittén ett förslag och yttrade sig över denna fråga i sin helhet. Jag ber att få citera vad kommittén sade på ett ställe i utlåtandet angående villkoret för en inspektions existensberättigande. Sjöfartssäkerhetskommittén sade nämligen, att det vore »en ovillkorlig förutsättning för ett rätt utövande av statens tillsyn å

*Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.
(Ports.)*

Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.

(Forts.)

fartyg, att handhavandet därav överlämnades åt en central myndighet, som kunde utöva densamma med full sakkunskap, skyndsamhet och minsta möjliga olägenhet för sjöfartsnäringen».

Hittills har ju denna inspektion sorterat under kommerskollegium, och från sjöfartshall kan jag vitsorda det erkännandet, att handläggningen av ärendena har försiggått på vad man kan kalla ett affärsmässigt sätt. För sjöfarten gäller det ju att snabbt få besked, då det gäller någon av dessa frågor, därför att ett dröjsmål innebär, att ett fartyg kan bli liggande stilla, vilket i sin tur gör att rederiet åsamkas ekonomiska förluster. Med det förslag, som nu kommit fram och som av utskottet biträtts, äventyras ju detta förhållande, som är för sjöfarten så viktigt. Förslaget innebär nu, att två ämbetsverk skola besluta, då det gäller frågor om arbetarskyddet. Hur kommer detta att verka i praktiken? Jo, man säger, att det kommer att verka såsom hittills, därför att kommerskollegium och socialstyrelsen ha brukat samråda i dessa frågor; d. v. s. socialstyrelsen har haft tillfälle att yttra sig, men kommerskollegium har varit den avgörande parten. Det föreslås nu att samma personer — en från varje håll, från kommerskollegium byråchefen i fartygsinspektionen och ifrån socialstyrelsen byråassistenten — skola företräda dessa styrelser. Det säges, att de komma att arbeta på samma sätt som förut. Jag vill emellertid påstå, att de icke kunna göra detta, därför att nu komma två ämbetsverk att under ämbetsmannansvar vara skyldiga att taga ansvaret, förr var det bara ett ämbetsverk, som bar detta ansvar.

Detta förslag har tillkommit under den förhoppningen, att det alltid skall råda enighet liksom hittills mellan dessa två beslutande herrar. Jag finner det för min del vara principiellt oriktigt, att man skall skriva förordningar, som äro baserade på en förhoppning att folk skola vara eniga. Det överensstämmer förresten icke med den mänskliga naturen att räkna med enighet vid alla möjliga tillfällen, och i detta fall, då båda två arbeta under tjänstemannaansvar, har man naturligtvis rätt att hysa desto större farhågor för att det skall kunna bli olika uppfattningar vid något tillfälle. Det är därför som jag ser ganska mörkt på denna sak.

Men om nu dessa herrar icke kunna enas i något fall, vad blir då följden? Jo, då sättes det i gång en vidlyftig apparat, och det finns en särskild förordning om hur det skall förfaras vid sådana tillfällen, då två ämbetsverk handlägga en fråga och det icke går att komma till enighet på det vanliga enkla sättet. Då skall det vara en generaldirektör och två byråchefer från varje verk — jag förutsätter, att det skall vara byråchefer, ty det står, att det skall vara *ledamöter* från varje verk — vilka skola sammanträda och diskutera frågan, men dessförinnan är det så många formaliteter att uppfylla, så mycket som skall utredas och förberedas, och det skall inhämtas uppgifter från så många olika håll, att det blir nog icke bara fråga om att ha ett sammanträde, utan det tager nog lång tid, innan detta sammanträde kan komma till stånd. Vad betyder då detta för sjöfarten? Man kan tänka sig, att det kan ligga en båt och vänta på att hela denna procedur skall kunna fullföljas. Detta kostar pengar, mina herrar. Givetvis kan man säga, att det är alldeles nödvändigt, att man behandlar en sådan sak så allvarligt! Då vill jag fråga: vad har föranlett, att ett sådant förslag nu kommit fram? Jag har inom besparingskommittén frågat: finns det några fall, där det kan påvisas, att kommerskollegium har missbrukat sin makt på något sätt eller underlåtit att följa lagens bestämmelse? Ge oss ett fall, kom fram med det! Det har svarats ifrån den ärade representant från motpartens sida, vilken liksom jag hade inkallats såsom sakkunnig, att det icke finnes några sådana fall, och då kan jag icke förstå annat än att hela frågan är av rent psykologisk art.

Det har också uttalats i nu föreliggande dokument, att det är för att undan-

röja en viss misstro som detta förslag kommit fram. Det är väl mycket begärt, att man skall skriva förordningar för att undanröja misstro, i all synnerhet som jag ju kan åberopa den diskussion, som förekom här i lördags i kammaren, då det gällde tredjemans rätt vid arbetstvister. Då anfördes det, att det inte behövdes någon förordning därför att det kunde åberopas några enstaka fall, som man ville skydda! Detta vore alldeles onödigt! Det kunde man väl ordna på annat sätt! Men nu, då det gäller en annan part, är det en misstro, som skall vara anledning till att man skall gå in för nya förordningar. Jag vill dessutom framhålla, att ämbetsverken ha hörts om detta spörsmål tidigare, och kommerskollegium, som är mest berört av saken, har då ansett, att denna inspektion har skötts oklanderligt.

Personligen är jag av den uppfattningen att utskottet eller kanske egentligen besparingskommittén från början gått fel väg, ty det är väl icke det ämbetsverk eller den myndighet, som handhar frågan, som det i första rummet gäller, utan det gäller väl närmast förordningen. Om förordningen är skev, så får den väl rättas, och om det ämbetsverk, som har att se till att denna förordning efterlevs, icke gör sin skyldighet, föreställer jag mig, att det finns medel att få vederbörande att göra detta. Vi behöva väl icke flytta ärendenas handläggning för den sakens skull, ty det blir kanske icke bättre på det nya stället.

Kommerskollegium har emellertid nu sagt sig kunna vara med om den föreslagna uppdelningen. Ja, det har kommerskollegium, enligt min mening, sagt i trötthetens tecken för att slippa höra talas om den saken vidare och för att se, om det nu skall bli slut med den kritik, som förefunnits, en kritik som icke varit baserad på fakta. Om vi däremot läsa socialstyrelsens uttalande, finna vi att socialstyrelsen tydligt säger ifrån att den är övertygad om att de olägenheter, som komma att vidlåda det föreslagna systemet, icke kunna bortresoneras, utan att man alltid får räkna med desamma.

Varje klok människa är väl av den uppfattningen, att man skall försöka förenkla administrationen. Vad göres nu? Jag vill påstå, att det är fråga om att röra ihop, att göra det besvärligare för våra ämbetsverk att sköta en så enkel fråga som fartygsinspektionen. Ty att två ämbetsverk skola göra vad ett ämbetsverk gjort förut, kan väl icke vara annat än att försvåra lagens tillämpning! Antag t. ex. det fallet att ett fartyg en kväll utsattes för risken att stoppas. Det gäller då att genast komma i kontakt med vederbörande myndigheter. Hittills har man kunnat vända sig till fartygsinspektionen, t. ex. dess chef; man har kunnat söka honom i hans bostad eller annorstädes och fått besked, som man kunnat rätta sig efter. Hur går det nu? Om vi i ett sådant fall lyckligtvis skulle anträffa fartygsinspektionens chef, så blir han nu tvungen att söka reda på den man ifrån socialstyrelsen, som har medbestämmanderätt i frågan. Det vore ju tur om båda två kunde anträffas, men i så fall är det därmed icke säkert att båda två kunna enas. Då det icke gäller vanlig, officiell kontorstid, är det väl troligt att båda icke kunna anträffas, och då får fartyget ligga. Vederbörande ämbetsman tvär sina händer, och det skulle jag göra i hans ställe också, och jag skulle icke taga på mig ett ansvar med att ensam avgöra en sak, om vilken det tydligt sagts ifrån att det skall vara två.

I statsutskottets utlåtande i denna punkt finns det dock en sak, som jag måste säga tilltalar mig, nämligen att dessa statstjänstemän nu äntligen skola få komma på fast stat. Det är minsann ingen dag för tidigt! Men jag skulle i detta sammanhang vilja framhålla, att de nautiskt utbildade ämbetsmännen enligt min mening äro för mycket tillbakasatta. Då fartygsinspektionen skulle inrättas, var det ju olika åsikter om huruvida chefen skulle vara en nautiskt utbildad eller en tekniskt utbildad person. Det beslöts, att han skulle ha tek-

*Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.
(Forts.)*

Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.
(Forts.)

nisk utbildning, och för min del tror jag att detta var lyckligt. Men man hade nog tänkt sig, att hans närmaste man skulle vara en nautiskt utbildad man. Så blev emellertid icke fallet, utan den nautiskt utbildade mannen blev satt långt ned på rangskalan. Jag vill därför uttala den förhoppningen, att kommerskollegium nästa år måtte ånyo komma med förslag om att denne ämbetsman flyttas upp i högre lönegrad. Jag vill också säga, då det gäller den nautiskt utbildade representanten i socialstyrelsen, som nu kommer att handlägga dessa ärenden, att denne även bör flyttas upp i högre lönegrad, helst som han får ett större ansvar. Därvidlag få vi ej glömma, att den, som företräder kommerskollegium i detta fall, har byråchefs rang.

Herr talman! Jag inser ju, att det är totalt lönlöst att göra något yrkande. Vad jag nu tillåtit mig anföra har enbart varit avsett att klarlägga min ståndpunkt till frågan och taga avstånd ifrån utskottets utlåtande i vad det angår den föreslagna handläggningen av ärenden rörande fartygsinspektionen.

Herr statsrådet **Lundvik**: Herr talman! Jag ber till en början att få framföra till utskottet mitt tack för den behandling, som föreliggande proposition fått, och för den förståelse, som utskottet haft för de synpunkter, som framförts i den kungl. propositionen. Emellertid måste jag beklaga, att utskottet på några punkter ansett sig böra avvika från Kungl. Maj:ts förslag.

Jag syftar härmed på att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka den uppflyttning i lönegrad för sekreterarna inom kollegium ävensom för den sjötekniske konsulenten, som Kungl. Maj:t föreslagit, och att utskottet inte heller ansett sig kunna tillstyrka, att kansliskrivarebefattningen å fartygsinspektionsbyrån bibehållas, utan föreslagit, att tjänsten nedflyttas till en kanslibiträdesbefattning. Det förefaller mig, om man särskilt fäster sig vid sekreterarna på sjöfartsbyrån, bergsbyrån och industribyrån, att fullgoda skäl finnas för att uppflytta dem i 26:e lönegraden. En sådan uppflyttning skulle, synes det mig, stå i full överensstämmelse med det direktiv, riksdagen lämnade i sin skrivelse nr 38 år 1925 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående övergångsbestämmelser i anledning av blivande beslut om uppflyttning i lönegrad av vissa tjänster, som tillhört förutvarande andra normalgraden.

I denna riksdagsskrivelse omnämnas allmänna civilförvaltningens lönenämnds ståndpunkt till frågan. Lönenämnden utgick från att man för en uppflyttning till 26:e lönegraden, förutom »högre examen på det juridiskt-administrativa området eller därmed jämförlig kompetens», borde fordra. »att de uppgifter, vilka vore förenade med befattningen, i viss mån närmade sig dem, som eljest tillkomme en byrådirektör. Härvid syntes särskilt avseende böra fästas vid det förhållandet, huruvida med en befattning vore förenad föredragningsskyldighet med ledamots ansvar i vederbörande verksstyrelse. Förekomme en dylik skyldighet i större omfattning och beträffande ärenden av mera krävande art, syntes i allmänhet tjänsten vara av beskaffenhet att böra hänföras till den högre lönegraden. Enahanda syntes ock vara förhållandet i fråga om en tjänst, med vilken vore förenad föreståndarskap direkt under verkschefen för en mera betydande avdelning av verket, dock under förutsättning tillika, att för tjänstens behöriga skötande måste fordras högre teoretisk utbildning, i allmänhet grundad på specialstudier.»

Riksdagen förklarade sig för sin del gilla dessa synpunkter och uppställde vidare det kravet, »att hänsyn jämväl bör tagas till huruvida oavvisligt behov för vederbörande ämbetsverk kan anses föreligga, att tjänsteman, varom fråga är, beredes förbättrad löneställning».

Nu är det så, att dessa av mig berörda sekreterare i kommerskollegium i

mycket stor utsträckning fått sig beslutanderätt och föredragningskyldighet delegerad, och alltså föreligga de av lönenämnden angivna förutsättningarna för att dessa tjänstemän uppflyttas i den lönegrad, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vågar också påstå, att det för verket självt är synnerligen önskligt, att de komma upp i denna lönegrad, då man äventyrar verkets rekrytering med goda arbetskrafter, om man inte bereder tjänstemännen eu i förhållande till deras arbetsprestation lämpad löneställning.

Beträffande därefter sekreteraren på fartygsinspektionsbyrån, har visserligen ännu inte någon beslutanderätt delegerats till honom, men tjänsten är i alla fall av mycket krävande natur. Han är på denna byrå den ende i högre ställning, som har administrativ erfarenhet, och som herrarna ha sig väl bekant, föreligger på denna byrå en mängd författningar, som äro svåra att tolka.

Jag skulle vilja tillägga, att beträffande dessa sekreterarbefattningar är det icke bara så, att det skulle stå i god överensstämmelse med 1925 års riksdags direktiv att uppflytta dem i lönegraden B 26. Det skulle också stå i god överensstämmelse med den löneställning, som riksdagen ansett sig böra tilldela en del andra sekreterartjänster. Jag skall inte trötta kammaren med att närmare redogöra för vilka de tjänster äro, som jag åsyftar. Jag vill bara omnämna, att även i fråga om verk, vilkas organisation varit föremål för omreglering från besparingssynpunkt, har man gått in för att liknande tjänster upptagits i B 26. Såsom exempel skulle jag bara nämna generaltullstyrelsen. Det torde ej kunna påstås och ledas i bevis, att sekreterarbefattningarna inom kommerskollegium skulle vara av mindre krävande beskaffenhet med avseende på arbetets omfattning eller art än dessa sekreterartjänster.

Det har redan framhållits av den siste ärade talaren och det synes också mig vara ett starkt önskemål, att även kollegii sjötekniske konsulent kommer upp i graden B 26. Av den sjötekniske konsulenten kräves ett mycket moget och självständigt omdöme samt en stor sakkunskap om sjöfartsförhållanden. Den arbetsuppgift, han har, är synnerligen krävande. Det åligger honom att granska och avgiva yttranden i anledning av till kollegium jämlikt sjölagen inkommande sjöolycksrapporter resp. sjöförhørsprotokoll. I praktiken kan man säga, att den sjöfartstekniske konsulentens utlåtanden bli avgörande i alla frågor, som röra rent nautiska spörsmål, och i andra ärenden, där rent nautisk sakkunskap erfordras. Med hänsyn till de kvalifikationer, som krävas av den mannen och den synnerligen ömtåliga uppgift, han har, förefaller det mig fullt motiverat, att han uppflyttas i lönegraden B 26. Jag vill också understryka, att en sådan uppflyttning icke skulle verka prejudicerande, därför att befattningen är alldeles egenartad inom statsförvaltningen.

Slutligen måste jag också beklaga, att inte kansliskrivarbefattningen å fartygsinspektionsbyrån ansetts böra bibehållas. Jag vill icke närmare gå in på de skäl, som föranlett Kungl. Maj:t att föreslå, att tjänsten skulle bibehållas som kansliskrivarbefattning. Jag vill bara nämna i all korthet, att denna befattning är synnerligen arbetsam och fordrar mycket gott omdöme, ett omdöme, som man knappast kan pretendera hos en tjänsteman i lägre ställning.

Ja, nu förstår jag ju väl, att gentemot ett enhälligt statsutskott kämpar jag här en hopplös kamp, men jag har dock ansett mig böra påpeka detta för att understryka, att kravet på uppflyttningen av dessa tjänstemän icke försvunnit för alltid, utan kommer att på nytt göra sig gällande.

Vad sedan angår herr Nordborgs uttalande betänkligheter mot föreliggande förslag i avseende på fartygsinspektionen, skulle jag tro, att de äro väsent-

*Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.
(Forts.)*

Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.
(Forts.)

ligt överdrivna. Det förekommer redan nu, såsom framgår av propositionen, ett samarbete mellan socialstyrelsen och fartygsinspektionen. Vad man med förslaget vill är ju endast att ge detta samarbete fastare former i syfte att för alltid få bort misstron mot att de sociala synpunkterna i fartygsinspektionens arbete inte skulle bli tillbörligen beaktade. Jag erkänner, att herr Nordborg har rätt i att, i händelse samarbetet ej skulle komma att gå flott och bra, som det hittills gått, dröjsmål och friktion kunna uppstå, men jag vågar hoppas, att samarbetet skall gå bra, och jag tror att de fördelar, man vinner med den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen, komma att mer än uppväga de befarade olägenheterna.

Beträffande slutligen det av herr Sandler gjorda påpekandet av omläggningen av kollegii statistiska berättelser angående bergshantering, industri och sjöfart, så erinrar jag mig, att när förändringar gjordes i höstas i statistiken, berodde det på att de ifrågavarande summasiffrorna rörande värdena icke ansågos tillförlitliga. De äro i själva verket missvisande på grund av dubbelräkningar. Jag tror för övrigt, att även om man hade bibehållit dessa summasiffror, man i alla fall måste vidtaga förändringar uti ifrågavarande statistik, om man vill anknyta denna till den internationella statistik, för vilken man från svensk sida ivrar och som man gått in för i Genève.

Herr **Björck:** Jag nödgas än en gång besvara kammaren med anledning av herr statsrådets yttrande för att med några ord motivera det från departementschefen i åtskilliga punkter avvikande ställningstagande, till vilket utskottet kommit.

Det är ju endast med tillfredsställelse man konstaterar, att vederbörande departementschef icke ger upp saken utan inlåter sig på ett försvar för sin proposition, även om detta försvar, såsom han här förutsatte, icke skulle leda till något positivt resultat. Förhållandet är det beträffande den sak, som statsrådet tycktes fästa största avseendet vid, att dessa sekreterares uppflyttning från B 24 till B 26 skulle kunnat i fråga om en eller annan av dem diskuteras, om det icke hade varit så, att kommerskollegium föreslagits att erhålla en juridisk byråchef. Det är ostridigt, att om man granskar föreliggande utredning, måste man säga, att kommerskollegium sluppit förhållandevis lindrigt undan besparingsarbetet. Det skulle otvivelaktigt varit möjligt att vid en mera hårdhänt framfart ytterligare ganska väsentligt begränsa personaluppsättningen. Och särskilt är den nuvarande andra byrån, såsom redan departementschefen erkänt, mycket svagt motiverad såsom handelsbyrå. Men i stället har man på denna byrå lagt allmänna juridiska uppgifter, och detta ämbetsverk har därigenom så att säga utrustats med en expeditionschef. Det har framhållits av de sakkunniga, att antingen fick handelsdepartementet skaffa sig en lagbyråchef eller också fick kommerskollegium ha en byråchef som kunde representera den högre juridiken. Om man nu tillmötesgår Kungl. Maj:t på den punkten och följer besparingssakkunniga, kan det icke vara lämpligt att flytta upp sekreterarna. B 24 är redan det en mycket hög lönegrad, och B 26 är än högre, men finnes det en tjänsteman i B 30, som skall företräda den juridiska sakkunskapen inom hela ämbetsverket, bortfaller helt den anledning, som här från statsrådets sida åberopats för en sådan uppflyttning. Dessa egenskaper, som från herr handelsministerns sida framställdes såsom rättfärdigande placeringen i B 26, nämligen självständigt omdöme, stor sakkunskap och ingående kännedom om arbetsuppgifterna, tror jag man måste kräva även av tjänstemän i B 24. I själva verket motiverar detta icke uppflyttning i B 26. Man skulle kunna reflektera på en sådan uppflyttning, om man avstode från denna byråchef, men absolut icke under det förhållandet att den juridiska sakkunskapen fått en ur ämbetsverkets synpunkt mycket betydande

förstärkning, och jag tror för min del, att om uppsättningen inom statsutskottets tredje avdelning framdeles blir densamma som i år, skall man med ganska stort eftertryck visa tillbaka kravet på uppflyttning av dessa sekreterare även i fortsättningen. Då har det också synts naturligt, att det sjötekniska biträdet, som från Kungl. Maj:ts sida fått följa dessa sekreterare åt, ställes i B 24. Jag kan icke göra anspråk på någon sakkunskap på detta område, men det har inom utskottet funnits representanter, som ganska väl kände till arbetsfältet i fråga och från deras sida har försäkrats, att en placering i så relativt hög grad som B 24 är fullt tillfredsställande. Jag har velat nämna detta som förklaring till att statsutskottets avdelning i första hand, men även statsutskottet in pleno varit i det avseendet fullt enhälliga.

*Anslag till
kommerskolle-
gium m.m.
(Forts.)*

Jag ber att få uppprepa mitt tidigare här framställda yrkande.

Herr Fehr: Jag tror nog, att statsrådet har rätt i att mot ett enhälligt statsutskott kämpar till och med ett statsråd förgäves, när det gäller att på alla punkter söka få en annan mening igenom än statsutskottets hemställan.

Jag vågar emellertid tillåta mig hemställa, att på en punkt måtte ske ändring i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag. Herr Björek anförde vissa skäl, som jag ej kan jäva, därför att jag icke tillräckligt känner den saken, beträffande sekreterarnas uppflyttning. Men de skäl han anförde gent emot den sjötekniske konsulentens uppflyttning i B 26 föreföllo mig anmärkningsvärt svaga. Jag skall icke gå in på frågan annat än i den största korthet. Statsrådet har påpekat, att befattningen är unik. Den prejudicerar icke. Denna befattning är till sin karaktär alldeles artskild från sekreterarbefattningarna, vidare till sin betydelse ganska särställd. Den har stor betydelse för viktiga utredningar och därmed även för sociala förhållanden. Utskottet har, meddelade herr Björek, haft sakkunskap till sitt förfogande. Jag vill emellertid erinra om att här i denna kammare har en ledamot, som i dag tyvärr är frånvarande, år 1925 motionerat just i detta syfte, som Kungl. Maj:ten nu vill stödja, nämligen herr Lindley jämte herr Boman bland andra.

Jag ber, herr talman, alltså att få yrka, att i den på sid. 30—31 upptagna förteckningen, den på sid. 31 förekommande befattningen 1 sjöteknisk konsulent B 24 (det är sjunde befattningen uppifrån på sid. 31) måtte flyttas framför alla dem som höra till B 24 och förses med lönegradsbeteckningen B 26. Jag yrkar alltså bifall i denna del till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Sandler: Herr talman! Jag delar ju statsrådets uppfattning därutinnan, att de summasiffror, som nu kunna offentliggöras, icke behöva giva uttryck för vad som kallas nettoproduktion inom industrierna, liksom därutinnan att det naturligtvis är av mycket stort intresse att komma fram till sådana uppgifter, och det kommer givetvis att bli ett av problemen för den blivande internationella ekonomiska statistik, som jag talat om. Men för det första äro även de summasiffror, som man nu kan få fram, av självständigt intresse, ty det gäller ju att få reda på omsättningen av en industri, och för det andra innebär det ju icke något steg i riktning av att lösa det problem, som statsrådet med rätt fäst uppmärksamheten på, att man vidtager den åtgärden, att hädanefter får kollegium icke addera de sifferresultat, man kommer till. Om kollegium framdeles liksom hittills förser dessa summor med nödiga förklaringar om att de icke avse nettoproduktionsresultaten, tror jag icke det är någon fara med den saken.

Om man går så långt i vårdnad om att allmänheten icke skall kunna missförstå statistiken, att man begär, att det icke skall få publiceras andra siffror än sådana, som icke kunna missförstås, skulle jag vilja tillråda Kungl. Maj:ten

Anslag till
kommerskolle-
gium m. m.

att utfärda den föreskriften, att samtliga statistiska publikationer skola bestå av kolumnhuvud och punkter.

(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan samt därefter särskilt angående motiveringen.

I fråga om utskottets hemställan, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till samma hemställan, dels ock, av herr *Fehr*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att de under mom. a) förekommande orden »1 sjöteknisk konsulent ..... B 24» ändrades till »1 sjöteknisk konsulent ..... B 26».

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Fehr* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 124 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits av herr *Fehr*.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I avseende å motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade endast yrkats, av herr *Sandler*, att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, att näst före det stycke, som å sid. 29 i det tryckta utlåtandet började med orden »Vidkommande härefter», tillades ett stycke av följande lydelse:

»Det har uppmärksamrats, att viss inskränkning vidtagits i de av kommerskollegium utgivna statistiska berättelserna angående bergshantering, industri och sjöfart, åsyftande bl. a. uteslutning av summasiffrorna, avseende salutillverkningarnas värde för industriens olika huvudgrupper och för hela industrien, liksom för vissa grenar av bergshantering. Då en sådan begränsning icke synes påkallad, anser utskottet, att frågan bör göras till föremål för förnyat övervägande i syfte att sagda uppgifter alltjämt må inflyta i de ifrågavarande statistiska berättelserna.»

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare enligt herr *Sanders* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 125, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 4, punkt 137:o) angående det under fjärde huvudtiteln uppförda extra reservationsanslaget till engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m.

*Anslag
till engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.*

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1929/1930 hade Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,955,000 kronor.

Statsutskottet hade i utlåtande nr 4 under punkten 137 på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,225,000 kronor.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna återförsätrat ärendet till utskottet för ny behandling.

Efter att hava tagit ärendet i förnyat övervägande hade utskottet i det nu föreliggande memorialet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,225,000 kronor.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Hammar skjöld, Lundell, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,955,000 kronor.

Herr **Widell**: Herr talman! Då 1925 års riksdag beslöt upprättandet av det självständiga flygvapnet, fastställde man icke blott personalstat och organisation, utan man beräknade jämväl den flygmateriel, som erfordrades för det nya vapnet, och i anslutning därtill de årliga engångskostnader, som kunde bli nödvändiga. Nu har det visat sig, att den för flygvapnet erforderliga materielen icke kunnat anskaffas för de medel, som ha beviljats. Anledningen härtill är framför allt, att materielen kommit att bli så betydligt dyrare än vad man 1925 beräknade. Det har varit en betydande prisstegring på flygmaterielen, och på grund därav har man icke kunnat få det erforderliga antalet flygplan för den kostnad, som man 1925 beräknade. Därtill kommer också, att det sätt, varpå ersättningar för haverier bestämmas, i viss mån inverkar i samma riktning. Förhållandet är ju, att det visserligen lämnas ersättning för totala haverier, men ersättningen lämnas först ett år efter det haverierna ha ägt rum, och sålunda komma alltid ett års förluster att vara obäckta. Slutligen är det möjligt, att till en del bristen kan bero på att de permanenta anläggningarna, verkstäder o. s. v., ha blivit dyrare än beräknat. Huruvida detta varit förhållandet, kan jag icke bestämt konstatera.

I varje fall är resultatet, att vi nu endast ha en del av den materiel, som är absolut nödvändig för att flygvapnet skall bli en organisation i verkligheten och icke blott och bart på papperet. Om man skulle fortsätta att bevilja samma anslag, som hittills utgått, skulle flygvapnet aldrig någonsin få den erforderliga materielen. Med hänsyn härtill har nu försvarsministern föranstaltat om en omräkning av anslagsbehovet, och med ledning av det re-

Anslag
till engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.
(Forts.)

sultat man därvid kommit till har Kungl. Maj:t äskat ett anslag om 2,955,000 kronor på nästa års stat. Statsutskottets majoritet har emellertid prutat icke mindre än 730,000 kronor på detta anslag. Häremot ha nio ledamöter, bland dem jag, anmält reservation. Då jag för min del måste anse, att det av Kungl. Maj:t äskade anslaget är oavvisligen nödvändigt för flygvapnet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! När årets försvarsbudget blev känd, uppstod en allmän debatt i pressen, på grund av att däri hade föreslagits en höjning av icke mindre än något över 4 miljoner kronor. Den press, som ansåg sig kunna gå in härför, hade en hel del att anföra. Bland annat framhölls, att dessa 4 miljoner kronor egentligen icke betydde några förhöjningar, därför att det i grund och botten gällde en uppräknig av vissa anslag. Det betraktades helt enkelt som en ren ordningsfråga. För min del har jag tidigare inför kammaren berört dessa synpunkter, men den gången kommo vi icke att särskilt beröra flyget. Ökningen här var föreslagen, därför att 1925 års kostnadsberäkningar icke skulle ha hållit.

Jag skall emellertid be att med några siffror få belysa skillnaden mellan 1925 års kostnader och de kostnader, som äro föreslagna i statsverkspropositionen. Den ger en god illustration av det godtyckliga sätt, varpå flygstyrelsen generöst slungar fram sina siffror. Enligt 1925 års kostnadsberäkningar — jag vill nämna det, för att kammarens ärade ledamöter skola kunna uppfatta skillnaden — skulle för fjärde året under den nya organisationen budgeten för organisationskostnaden uppgå till 5,400,000 kronor och för engångskostnader till 1,200,000 kronor. För det första året skulle engångskostnaderna uppgå till 2,600,000 kronor, och därefter successivt minskas för att det sista året i femårsperioden sluta med en miljon kronor. Summan för i år skulle alltså sluta med ett sammanlagt belopp av 6,600,000 kronor. Hur ser det nu ut i den försvarsplan, som föreligger? Jag skall här taga upp den sammanlagda siffran för båda femårsperioderna, av vilka den första skulle omfatta tiden från och med 1926—1927 till och med 1930—1931, medan den andra skulle gälla de därpå följande fem åren. Riksdagen har 1925 anslagit ett belopp av 18 miljoner kronor till engångskostnader, varav 4 miljoner utgingo omedelbart, 9 miljoner voro avsedda att utgå under budgetåret från 1926—1927 till och med 1930—1931 och återstående 5 miljoner skulle utgå under den därpå kommande femårsperioden. Nu har emellertid flygstyrelsen gjort en omräkning av allt detta. Jag vill inte trötta kammaren med några siffror men vill nämna, att flygstyrelsen för de två sista åren i den första perioden kommer till en summa av 17,790,000 kronor och för nästa femårsperiod räknar med ett tillägg av 10,684,000 kronor. I stället för av riksdagen 1925 anslagna 18 miljoner kronor kommer således flygstyrelsen och begär 38,298,000 kronor.

Det är en väsentlig ökning, som flygstyrelsen helt godtyckligt tillåter sig att komma med. Emellertid säger försvarsministern på sid. 251 i fjärde huvudtiteln: »Jag anser det vara uteslutet att enbart för här ifrågavarande ändamål belasta riksstaten för de två närmaste budgetåren med utgifter till ett så betydande sammanlagt belopp som det nyss angivna.» Försvarsministern anser således denna höjning vara fullkomligt orimlig, och han kan icke gå in för den. Emellertid smälter han den i alla fall genom att lägga den på de år som återstå i de båda perioderna, d. v. s. fem år respektive två år. Jag tror, att man vid granskningen av dessa siffror kommit underfund med orimligheten

i de anspråk, som framställas från flygstyrelsens sida och som tyckas stå i god harmoni med det sätt, varpå flygstyrelsen i övrigt handhaver sitt ämbete med hänsyn till säkerheten under flygövningar och dylikt. Man kan mycket väl konstatera, att styrelsen icke iakttar den försiktighet vare sig med folk eller med materiel, som man kunde kräva. Jag vill inte draga fram några exempel från de flygolyckor, som ha inträffat. Jag tror, att jag förut har varit inne härpå; de tala sitt tydliga språk, och det bör från riksdagens sida uttalas en varning mot att ämbetet handhaves på det sätt, som hittills varit fallet.

Nu skola inte kammarens ärade ledamöter tro, att man undgår alla de utgifter, som jag nu räknat upp och ansett vara generöst tilltagna. Nej, de plockas nog ut. Jag sade nyss, att budgeten skulle ha stannat vid 6,600,000 kronor, men det gör den långt ifrån, ty den slutar på ett belopp av något över 10 miljoner kronor. Om vi göra den avskrivning, som vi här tillåtit oss, äro vi således i alla fall uppe vid 10 miljoner i stället för vid de 6,600,000 kronor, som 1925 års kostnadsberäkningar avsågo. Man måste ju komma upp högre än som beräknades 1925, delvis med hänsyn till de många haverier som inträffat. Det är alldeles orimligt, att man genom sådana olyckshändelser skall förstöra sexton plan årligen, såsom nu under ett par år har varit fallet. Det är givet, att riksdagen därvidlag är mycket känslig och att man måste ersätta allt som på sådant sätt går till spillo. Medan man 1925 upptog 400,000 kronor för havererad materiel, fingo vi i fjol anslå 750,000 kronor, och i år ha vi vid sidan om engångskostnaderna upptagit icke mindre än 815,000 kronor för ändamålet. Man kan säga, att materielen har fördyrats, men på denna punkt inverkar den omständigheten icke alls, därför att planen ju dels kunna bliva större och dels betalas till sista öret till det pris, som de betinga, då de beställas eller köpas i marknaden.

Därtill ha vi upptagit det belopp, som vi i fjol icke upptogo för motortillverkning. Denna sak var man mycket intreserad av i fjol från flygvapnets sida, liksom för övrigt under alla år. För min del har jag ställt mig mycket tveksam, huruvida staten borde gå in på detta, därför att jag tycker, att en liten nation som vår gärna kan fortsätta en tid och för billigt pris taga de resultat, som komma efter långa och dyrbara experiment i utlandet. En liten stat kan mycket väl tillåta sig det, och då man kommit fram till ett resultat, som anses tillfredsställande, kan den slå till. Jag tyckte, att vi inte ha så värst mycket att skryta med i fråga om tillverkningen av motorer för automobilproduktionen och att man kunde vänta, eftersom vi inte kunnat göra någon nämnvärd insats på det området. Emellertid har frågan nu kommit fram ett par, tre år i följd, och slutligen ville man givetvis icke sätta sig emot saken. Men inte tror väl riksdagen, att flygstyrelsen ordnat detta på det sätt, som den i fjol gick in för? Nej, visst inte! I stället för att lägga huvudvikten vid denna produktion, som ju skulle dels bereda 5,000 kronor lägre kostnader för varje plan och dels bereda arbete för en massa arbetare, som kanske äro arbetslösa, vill man köpa för något över en miljon kronor motorer, som man kunde ha i reserv. Det är inte precis det lämpligaste sättet att effektuera riksdagens önsknings, då ju riksdagen faktiskt, även om det skett med tvekan, har gått in för en motortillverkning. Emellertid ha både högerrepresentanterna och vi andra enat oss om ett uttalande, däri vi säga ifrån, att man bör köpa ett så litet antal motorer som möjligt och lägga så mycket större vikt vid produktionen, d. v. s. att man helt enkelt skall försöka att komma i gång.

Med det tillägg, som vi ha gjort — vi ha också för stabiliseringsanordningar anslagit 100,000 kronor — tror jag, att vi ha gjort vad som bör göras. Flygvapnet har alltså ingenting att klaga över, utan har tvärtom fått avsevärt mer än vad man från början hade tänkt. Man kan inte passa in allting under 1925 års ram, men när man går upp så högt, att man står nära 4 miljoner

*Anslag
till engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.
(Forts.)*

*Anslag
till engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.*

(Forts.)

kronor högre än som beräknats. förefaller det mig, som om man inte hade begått någon orättvisa mot flygvapnet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Utskottets beklagande av att motortillverkningen inom Sverige icke ännu har kommit i gång, vilket herr Johan Nilsson i senare delen av sitt anförande berörde, instämmer jag i på det livligaste, men jag vill även nämna något om anledningen till att frågan befinner sig i detta läge. Till en början erinrar jag då om, att det i föregående års proposition meddelades, att saken då ännu icke var klar, men att man hoppades kunna börja tillverkningen inom en så nära framtid, att anslaget åtminstone till en större del skulle tagas i anspråk redan detta år. Man var dock så pass osäker, att riksdagen medgav, att Kungl. Maj:t finge dela på det beviljade anslaget av 1,100,000 kronor, i den mån det kunde visa sig behöfligt, och den föregående regeringen gjorde detta i så måtto, att endast 540,000 kronor, d. v. s. icke fullt hälften, avsattes för den inhemska motortillverkningen. Under föregående års sommar visade det sig, att en hel del nya faktorer framkommit på flygmotortillverkningens område, vilket med den oerhört hastiga utveckling, som där äger rum, ingalunda var förvånande. Den föregående regeringen hade därför icke vid regeringsskiftet vidtagit någon åtgärd. Det anmälades för mig, att nya prov, varvid även en ny motortyp måste komma till försök, voro nödvändiga, innan man kunde slutgiltigt bestämma sig i typfrågan, vilken ju måste vara den grundläggande. Genom en del olyckor och andra tillfälligheter ha dessa försök sedermera beklagligtvis dragit ut på tiden, så att de praktiska proven först sedan några dagar äro färdiga. Flygstyrelsen är nu i full färd att tillsammans med rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap utföra de ytterligare förarbeten, som äro erforderliga, innan beslut i ärendet kan fattas.

I detta sammanhang vill jag påpeka något, som herr Johan Nilsson berörde, nämligen frågan om reservmotorer, varför flygstyrelsen begärt att få använda ett rätt betydande belopp. Dessa reservmotorer äro icke, vad man vanligen avser med motorer i reserv, utan sådana motorer, som för flygvapnets egna övningars skull då och då måste inmonteras i flygplanen under de tider, då de ordinarie motorerna äro på översyn och reparation. Vi ha ju beklagligtvis ett så litet antal flygplan, att icke hela flygplanen därunder kunna stå obegagnade, ty då skulle vi icke kunna sköta samövningarna på olika håll, utan själva planen, som ju behöva en relativt mindre översyn, måste vara i användning större delen av tiden, men förses därvid med annan motor.

Jag övergår nu till frågan om kostnaderna, och erinrar i detta sammanhang, att flygstyrelsen ingalunda på något sätt var ansvarig för 1925 års beräkningar. Jag är övertygad om att ingen myndighet, som skulle ha att genomföra anskaffningarna, skulle ha kunnat framlägga en sådan kostnadsplan som 1925 års, ty denna var redan från början räknad i underkant, på detta område kanske mer än inom någon annan del av försvarsväsendet. Detta torde vara känt inom alla de olika politiska läger, som hade med saken att göra. Flygvapnet var ett nytt vapen och hade framtiden för sig, ansåg man. Liksom vid grundandet av en hel del andra nya företag av olika slag gingo kalkylerna något i förhoppningarnas tecken. Detta torde annars inom försvarsväsendets område vara mindre vanligt än på andra håll. Den skillnad mellan tillgångarna och planen för uppsättningen, som sålunda redan från början förelåg, har under årens lopp allt mera tillspetsat sig.

Herr Johan Nilsson berörde knappast vad prisstegringen verkligen betytt därvidlag. De föregående regeringarna hava helt naturligt icke kunnat undgå att tillmötesgå de krav på förbättrad flygutrustning, som hava framkommit.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att någon ny flygplanstyp icke har fastställts av den nuvarande regeringen. Det har överhuvud taget under denna tid inte förelegat något förslag i denna del, utan de nyare och dyrare typerna av flygplan äro samtliga fastställda av de tidigare regeringarna, vilka gått med på härom framställda förslag. Såsom ett par exempel kan jag nämna, att ett jaktplan, som i 1925 års beräkningar stod i 46.800 kronor, av föregående regeringar har fastställts till en typ, som kostar 80,000 kronor. Av spaningsplan, för vilka i 1925 års beräkningar funnos upptagna två typer, den ena till 55,000 kronor och den andra till 30,000 kronor, hava likaledes av föregående regeringar fastställts typer, som kosta 83,000 kronor. Föranleda icke sådana beslut några som helst konsekvenser?

Vad vidare angår organisationens omfattning, beslöts så sent som förra året, att första flygkåren skulle i år uppsättas, och innevarande års riksdag har även anvisat de medel, som behövas för ordnande av flygkårens förläggning i Västerås. Riksdagen har således beslutat, att organisationens omfattning skall vara den, som beslöts år 1925. Därest man skall behålla en förnuftig proportion mellan anläggningarna på marken och vad som verkligen kommer på ett effektivt flygvapen, finns det då inte någon rimlig möjlighet att kunna ens tillnärmelsevis hålla 1925 års beräkningar. Inför de siffror, som jag här nämnt och som ju, vad kostnaden för flygplanen beträffar, visa minst en fördubbling, men i många fall väsentligt mera, måste någon förändring äga rum, och om man skall hålla sig inom någon förnuftig ordning, går det inte att, såsom utskottet nu har gjort, utan vidare falla tillbaka på 1925 års beräkningar och taga den siffra, som enligt vad i propositionen upplysts är densamma som redan då upptogs i planen, d. v. s. 1,200,000 kronor.

Såvitt jag kan förstå, har även riksdagen tidigare varit på det klara med, att det måste ske en ändring. I förra årets proposition om anskaffande av flygmateriel meddelades bland annat, att flygstyrelsen hade begärt en väsentlig ökning, och härpå yttrade departementschefen: »Till den sålunda ifrågasatta utökningen av kostnadsramen är jag icke beredd att taga ståndpunkt, innan ytterligare utredning i ämnet blivit verkställd.» Det var alltså den förutvarande departementschefen, som igångsatte den utredning, vilken resulterat i det förslag, som nu har framlagts. Att jag därvid inte ansåg mig bunden av 1925 års beräkningar, torde få anses ganska naturligt, då föregående års riksdag i skrivelse nr 299 anförde: »Med anledning av vad departementschefen anført rörande anvisningarna under budgetåren 1926—1931 av medel till engångskostnader för anskaffning av flygmateriel, har riksdagen velat uttala, att riksdagen icke för närvarande ansett sig böra fatta ståndpunkt till frågan om de medel, som kunna anses erforderliga för anskaffning av flygmateriel, och vad som ytterligare kan behöva under återstående del av nämnda tidsperiod anvisas för detta ändamål.» Detta innebär, såvitt jag kan förstå, att riksdagen säger, att 1925 års beräkningar tydligen äro av det slaget, att vi inte längre kunna vidhålla dem; i annat fall skulle väl riksdagen inte ha skrivit, att riksdagen inte kan fatta ståndpunkt till frågan. Detta är ju ett erkännande av att man måste frågå 1925 års beräkningar.

Det är riktigt såsom herr Johan Nilsson i Malmö anført, att jag i statsverkspropositionen med anledning av flygstyrelsens äskanden yttrar, att riksstaten för de två närmaste budgetåren inte kan belastas med så stora utgifter som flygstyrelsen begärt. För att kunna få en viss stabilitet i förhållandena har i stället uppgjorts en plan för anskaffningen under de närmaste sju åren. I utskottsmajoritetens yttrande har överhuvud taget icke något sagts om framtiden, men av det anförda förefaller det ju, som om man ville anse en återgång — jag använder detta uttryck med hänsyn till vad jag nyss sade om förra årets riksdags ställning — till 1925 års beräkningar vara det riktiga.

Anslag
till engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.
(Forts.)

Anslag
till engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.
(Forts.)

Av vad jag här anført torde framgå, att en sådan återgång kommer att ställa vårt flygvapen på en bog, som man måste säga skulle vara i högsta grad oekonomisk, då organisations-, administrations- och andra kostnader komma att stå i en fullkomligt orimlig proportion till den verkliga effekten av flygvapnet. Såsom belysande för hur läget kommer att bli vill jag ävenledes nämna, att med det förslag, som nu av utskottsmajoriteten framlägges, kommer i själva verket det anslag, som för nästkommande budgetår skulle stå till buds för flygmateriel, att med 360,000 kronor understiga de medel, som utgå för det ännu löpande budgetåret. Dessa hava nämligen utgjorts av 1,000,000 kronor plus det belopp av 560,000 kronor, som enligt vad jag nyss nämnt Kungl. Maj:t med riksdagens medgivande tagit i anspråk av det anslag på 1,100,000 kronor, vilket då beviljades för den inhemska motortillverkningen. Det är alltså sammanlagt 1,560,000 kronor, medan utskottsmajoriteten för nästa budgetår föreslår 1,200,000 kronor.

De skäl, som reservanterna anført för det högre anslaget, anser jag därför stå i fullkomlig överensstämmelse med den ståndpunkt, som föregående års riksdag har intagit i frågan, liksom jag även finner det av dem föreslagna anslaget vara av behovet synnerligen påkallat.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Endast ytterligare ett par ord till vad jag förut framhöll.

Jag tror, att jag med de siffror jag anförde visade, att flygvapnet får åtskilligt mera än vad som avsågs enligt 1925 års kostnadsberäkningar. Herr statsrådet säger emellertid, att flygstyrelsen inte kan bära något ansvar för 1925 års kostnadsberäkningar och inte heller gör det. Jag har inte påstått, att flygstyrelsen bär något ansvar för 1925 års kostnadsberäkningar, men vad riksdagen väl har rätt att göra anspråk på, det är, att om flygstyrelsen får ett anslag, skall styrelsen använda det och ingenting annat. Flygstyrelsen får precis som alla andra låta matsäcken bestämma, hur långt man har att gå; när den tar slut, får man försöka lugna sig, men så gör inte flygstyrelsen. Jag kan meddela herr statsrådet, att flygstyrelsen köper plan utan att äga ett enda öre för ändamålet. Sista året jag hade nöjet sitta i statsrevisionen, kunde vi konstatera, att flygstyrelsen utan vidare köpt åtta stycken jaktplan från Frankrike, men flygstyrelsen hade icke ett enda öre för detta ändamål, förran vi träffades här året därpå. Så nog kan flygstyrelsen göra affärer. Men mig förefaller det vara på tiden, att riksdagen säger ifrån, att det är riksdagen, som beslutar i dessa saker, och att det inte tillåtes, att flygstyrelsen handhar sitt ämbete på detta sätt.

Om det nu är så, att 1925 års organisation behöver förbättras — varför gick inte herr statsrådet då fram med en begäran om en ny avvägning mellan de olika vapenslagen? Jag är övertygad om att flygvapnet då skulle ha fått en annan ställning. I så fall kunde flygvapnet kunnat få något mera än vad som blev anslaget 1925, men det är mycket troligt, att riksdagen då hade tagit det från någon annan gren, d. v. s. att riksdagen hade inskränkt på utgifterna på en del andra punkter för att lägga det på flygvapnet. Jag vill alltså ha sagt, att flygvapnet ej behandlats på något sätt såsom styvbarn, ty när flygstyrelsen i alla fall får nära 4 miljoner kronor utöver den budget, som beräknades år 1925, förefaller det mig, som om man inte hade någon anledning till klagan på det hållet.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid memorialet avgivna

reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag
till engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.
(Forts.)*

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt memorial nr 125, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Widell* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 58.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Flygvapnet, gjorda framställning angående anslag till uppförande av hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden.

*Anslag
till hangar-
byggnad vid
Hårsfjärden.*

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1929/1930 hade Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för uppförande av hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 136,000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte för uppförande av hangarbyggnad å Mäsgarn vid Hårsfjärden för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 125,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Wallés*, *Bergström*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss*, *Nilsson* i Örebro och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Då utskottet av den i ärendet lämnade utredningen icke funnit sig övertygat om behovet av den föreslagna hangarbyggnaden, har utskottet icke för närvarande kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer alltså, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke må av riksdagen bifallas.»

Herr *Nilsson*, *Johan*, i Malmö: Herr talman! I anledning av detta ärende skall jag endast be att få säga några få ord.

Anslag
till hangar-
byggnad vid
Härsfjärden.

(Forts.)

Vid Mäsgarn, den plats det här är fråga om, har man för endast tre à fyra år sedan uppsatt en del tälthangarer, som i inköp kostade 7,000 kronor stycket; kostnaderna ha gått till ett sammanlagt belopp av 42,000 kronor. Jag anser, att man här har mycket stor anledning att kräva, att dessa hangarer böra kunna användas ännu någon tid. Det är allt för kort tid med tre à fyra års användning, och man kan mycket väl tänka sig, att man reparerar upp dem. Det har sagts, att det är dyrt att reparera dem, men det är nog inte dyrare än att det låter sig göra. I varje fall förefaller det mig att riksdagen borde av rena sparsamhetsskäl säga ifrån, att hangarerna skola räcka ännu några år. Vi reservanter ha emellertid inte velat säga något bestämt på den punkten. Vi ha ansett, att eftersom årets budget är litet ansträngd och anslagen till flygvapnet överstiga fjolårets, bör det anstå till ett kommande år med åtgärder för nu ifrågavarande ändamål. Vi ha således inte sagt nej till ett anslag för tillfället. Det kan vara möjligt, att frågan kommer upp igen ett följande år, och att man då finner sig böra intaga en annan ståndpunkt. Även om man nu bygger den trähangar, som det här är fråga om, får man för övrigt i alla fall använda tälthangarerna. Man blir följaktligen inte fri från dessa, utan får ändå lov att reparera dem.

Av dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Widell: Herr talman! Den föregående ärade talaren yrkade bifall till reservationen av besparingsskäl. Av samma skäl skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det vore nämligen i verkligheten den sämsta tänkbara sparsamhet att bifalla den här föreliggande reservationen. Det förhåller sig så, att, om man bibehåller tälthangarerna, komma årligen betydande utgifter att förorsakas härigenom. Om man däremot går in för de permanenta hangarerna, komma utgifterna för dessa att vara intjänade på ett fåtal år.

Jag behöver i själva verket inte mera än läsa upp en promemoria, som jag just nu fick av försvarsministern och som redogör för hur det för ögonblicket står till där ute. Den lyder så:

»Under den 17—18 maj rådande storm uppkommo enligt rapport från högste befälhavaren över kustflottan allvarliga skador på flygstationens vid Mäsgarn tälthangarer. Av de 6 hangarerna skadades 3 synnerligen allvarligt och 2 mindre svårt. Tack vare personalens rådighet, säger högste befälhavaren i sin rapport, skadades ingen flygmateriel.

Enligt införskaffade upplysningar uppgå kostnaderna för en grundlig reparation av de skadade tälthangarerna till omkring 6,000 kronor. Men — vad värre är — reparationen kan beräknas taga en tid av 4 à 6 veckor, under vilken tid flygmaskinerna sålunda oavbrutet komma att utsättas för väder och vind, medförande svårigheter att hålla dem i fullt tjänstdugligt skick och nedsättande maskinernas beräknade livslängd ävensom ökning av underhållskostnaderna.

Om nu icke tillräcklig personal varit till hands och kunnat inskrida för maskinernas undsättande, torde också allvarliga skador kunnat uppstå på själva flygplanen, särskilt vad angår vingarna. Ett par nya vingar betingar en kostnad av 12,000 kronor. Det torde således finnas starka skäl, som tala för, att man skaffar effektivt skydd för denna jämförelsevis dyrbara materiel.»

Herr talman! Jag tror inte, att jag behöver tillfoga något vidare, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Carlsson, Carl*.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är klart, att man kan påstå sig vilja ha hangarerna av sparsamhetsskäl, men det är ett motiv, som

herr Widell använder alltför ofta; i år har man till och med använt det i sådant sammanhang, att den som köper mycket försvarsmateriel köper dess billigare. Samma skäl användes för övrigt av herr statsrådet vid ett föregående tillfälle, då han i samband med staten yttrade, att man bör göra stora inköp, så får man billigare priser.

För min del får jag säga, att det verkligen förefaller, som om man skulle kunna hjälpa sig fram med tälthangarerna detta år. Även om man behöver reparera dem under någon tid, äro ju flygmaskinerna inte därför utan tak. De ligga där ute endast under vintermånaderna. De kunna transporteras tillbaka till vinterhangarerna, om hangarerna vid Mäsgarn skulle behöva repareras någon kortare tid under sommarmånaderna. Det är icke nödvändigt, att flygmaskinerna stå där varje timme. De kunna mycket väl flygas tillbaka under den tid, då man reparerar hangarerna. På så vis undginge staten för tillfället en stor utgift.

Jag bestrider på det bestämdaste fördelarna av en sparsamhet, som består uti att man ständigt skall kasta ut det ena hundratusentalet kronor efter det andra; ett sådant sparsamhetsskäl förefaller mig vara alldeles felaktigt.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Carlsson, Carl: Det torde vara riktigt, herr talman, att man kan driva sparsamhetsnitet för långt, och enligt mitt förmenande är herr Johan Nilsson just nu inne på den vägen. Här har ju tydligt och klart ådagalagts, att denna provisoriska anordning har blivit dyrbar för staten. Den har inte fyllt sin uppgift på ett tillfredsställande sätt. Vid inträffande stormar ha dessa tillfälliga hangarer ryckts upp och förstörts, och det har naturligtvis haft till följd, att den materiel, som skulle skyddas, har tagit skada. Jag anser, att det i detta fall nog blir billigare i längden att bygga en fast hangar och upphöra med den metod, som hittills använts. Jag tror, att detta är verklig sparsamhet, och därför har jag anslutit mig till utskottets hemställan.

I herr Carl Carlssons yttrande instämde herr *Enhörning*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om medel till bestridande av kostnaderna för nya byggnader för Stockholms tygstation m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 7 mars 1929 dagteknad proposition (nr 175), hade Kungl. Maj:t framställt förslag angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft åtskilliga i ämnet väckta motioner.

*Anslag
till hangar-
byggnad vid
Härsfjärden.
(Forts.)*

Utskottets nu föreliggande utlåtande var indelat i två med I och II betecknade avdelningar. Avdelningen II omfattade två med A och B betecknade punkter, av vilka den senare var indelad i moment.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande avdelningsvis samt avdelningen II punktvis och, där så erfordrades, momentvis.

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.

Avdelningen I (Försvarets centrala ledning och förvaltning m. m.)

Kungl. Maj:t hade, under åberopande av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 7 mars 1929, föreslagit riksdagen att

dels godkänna vid statsrådsprotokollet fogat förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av 35 § i avlöningsreglementet det 20 maj 1927 (nr 170) för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i den tjänsteförteckning, som funnes fogad vid nämnda avlöningsreglemente, vidtaga sådana ändringar, vilka betingades av de beslut, riksdagen kunde komma att fatta rörande omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning,

dels ock medgiva, att övergången till den föreslagna organisationen av försvarets centrala ledning och förvaltning finge i huvudsak ordnas på sätt i propositionen under »H. Övergången till den nya organisationen» angivits.

Utskottet hade i den nu föredragna avdelningen på anförda skäl hemställt,

a) att Kungl. Maj:ts under avdelning I av förevarande proposition framställda förslag angående omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning m. m. icke måtte av riksdagen bifallas,

b) att herr Testrups motioner I: 267 och 268, herr C. G. Hammarskjölds motion I: 269, utom i vad avsåge arvodena åt aktuarierna i generalstaben och organisationen av Gotlands infanterikår, herrar Ad. Lindgrens och Åkerbergs motion I: 270, herr Reuterskiölds motion I: 271, herr Rydén's motion I: 272, herr Fehrs motion I: 273, herrar Järtes och Andersons i Linköping motion II: 408, herr Järtes m. fl. motion II: 410, herr B. Holmgrens motion II: 411, herr Lithanders motioner II: 412 och 413 samt herr And. Lindgrens m. fl. motion II: 414, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under punkten a), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Hammarskjöld, Lundell, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Persson* i Falla, som anfört följande:

»De skäl, som av utskottet anförts för dess avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning, äro enligt vår mening icke hållbara. Därest utskottet verkligen önskat komma till ett positivt resultat, hade otvivelaktigt möjlighet förefunnits att inom utskottet verkställa en sådan överarbetning av förslaget, att såväl kostnadssumman minskats som de olägenheter ur organisatorisk synpunkt, som utskottet anser föreligga, kunnat undanröjas. Efter de upprepade ingående utredningar, som verkställes i frågan, synes det oss föga sannolikt, att en förnyad utredning skulle kunna leda till ett bättre resultat, än som kunnat ernås på grundval av det redan föreliggande materialet. Några närmare direktiv för en ytterligare utredning i frågan hava ej heller av utskottet blivit givna. Då vi anse en snar omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning

vara starkt av behovet påkallad, måste vi beklaga och ogilla det slut, vartill utskottet kommit.»

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

Herr **Widell**: Herr talman! Det torde vara ganska sällan, som en fråga har varit föremål för en så ingående och grundlig utredning som det nu föreliggande spörsmålet om ordnande av försvarets centrala ledning och förvaltning. Först tillkallades den s. k. beredningen, där landshövding Malmroth var ordförande. Denna beredning avgav ett omfattande förslag, som remitterades till vederbörande myndigheter för utlåtande. Sedan tillkallades sakkunniga under ordförandeskap av general Tingsten. Deras betänkande blev så remitterat till myndigheterna för utlåtande. Därefter tillkallades slutligen sakkunniga inom departementet för att utarbeta den kungl. proposition, som nu föreligger till behandling.

För min del är jag övertygad om att denna kungl. proposition, vilken bygger på hela det vidlyftiga utredningsmaterial, som sålunda föreligger, kan i allt väsentligt, åtminstone vad lantförsvaret beträffar, anses innebära en lycklig lösning av detta synnerligen invecklade och svåra problem. När propositionen började behandlas på statsutskottets första avdelning, var man också där stämd för att gå in i en realbehandling av propositionen för att om möjligt komma till ett resultat. Lantförsvaret behandlades vid en rad av sammanträden, och jag kan försäkra, att de meningsskiljaktigheter, som därvid yppades och som naturligtvis vid behandlingen av ett sådant ärende måste visa sig, icke voro av den natur, att de i och för sig skulle förhindrat ett positivt resultat i år. De rörde sådana saker, beträffande vilka man säkerligen kunnat komma överens eller beslut kunnat fattas på ena eller andra sättet, utan att detta inverkat på förslagets huvudgrunder.

Emellertid, strax innan avdelningen hade avslutat den första behandlingen av lantförsvaret, framkom från socialdemokratiskt håll yrkandet om rent avslag på den kungl. propositionen, och då representanter för de frisinnade och liberala instämde i detta yrkande, var ju ställningen klar, och det var givet, att någon utsikt att få ett positivt beslut i år förelåg icke.

Motiveringen för avslaget föreligger nu i utskottsbetänkandet. Jag får för min del säga, att dessa avslagsmotiv förefalla mig mer än lovligt svaga. Det är två skäl, som äro anförda. Det ena är, att förslaget är för dyrt. Detta skäl ställes i första rummet, och det skall väl således vara huvudskälet. Som bevis för detta påstående anför utskottet, att den Malmrothska beredningens förslag skulle medföra en besparing av 90,000 kronor, medan enligt Kungl. Maj:ts förslag någon nämnvärd besparing icke skulle uppstå. Ja, därmed förhåller sig nu så, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle beträffande lantförsvaret uppstå en besparing av i runt tal 44,000 kronor. Detta är avsevärt mera än den besparing, som 1925 års riksdag räknade med vid en omorganisation av arméförvaltningen, ty denna besparing var endast beräknad till i runt tal 32,000 kronor, således avsevärt mindre. Däremot är det visserligen riktigt, att beträffande sjöförsvaret medför Kungl. Maj:ts förslag en utgiftsökning, uppgående till i runt tal 29,000 kronor. Men om man icke ville gå med på en sådan utgiftsökning, fanns ju möjligheten — jag återkommer strax till den frågan — att nu fatta beslut beträffande lantförsvaret och uppskjuta frågan om sjöförsvaret. Det är emellertid ytterligare att märka beträffande kostnadsökningen för sjöförsvaret, att denna till väsentlig del beror på tillkomsten av den krigshistoriska avdelningen inom marinstaben, en sak som icke alls har någonting med den nu föreliggande propositionen att göra utan som är en rent fristående och isolerad fråga.

Det andra skälet för utskottets avslagsyrkande är, att Kungl. Maj:ts förslag skulle ur organisatorisk synpunkt erbjuda så stora olägenheter, att man

*Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.*

(Forts.)

icke kunde gå med på det. Vilka dessa olägenheter äro, har emellertid utskottet icke gått in på i vidare mån än att utskottet förklarar, att förhållandet mellan cheferna för hären och marinen å ena sidan och förvaltningen å andra sidan skulle vara oklart. Ja, det kan ju ligga en viss riktighet i detta påstående, men jag vill för min del bestämt påstå, att det har icke förelegat någon som helst svårighet att åtminstone beträffande armén åstadkomma en ändring i det förhållandet, så att man fått fullständigt klara linjer. Jag vill erinra om att herr Testrup väckt en motion, som berör just denna sak. Jag tror icke, att det förelåg något som helst hinder för att statsutskottet, om man där verkligen velat komma till beslut, kunnat vad lantförsvaret beträffar vidtaga sådana ändringar i Kungl. Maj:ts förslag — om detta nu ansetts nödvändigt — att några betänkligheter mot ett bifall icke borde förelegat.

Vad så beträffar sjöförsvaret, kan ju visserligen Kungl. Maj:ts förslag beträffande detta måhända ge anledning till större betänkligheter. Jag vill icke för min del säga, att jag är alldeles utan betänkligheter i den delen. Men om man icke kunde åstadkomma det förslag, man här ansåg vara det riktiga, fanns, som sagt, möjlighet att fatta beslut rörande lantförsvaret och uppskjuta frågan om sjöförsvaret, ty dessa två saker stå icke i något oupplösligt samband med varandra.

Vad särskilt kostnadsfrågan beträffar, vill jag till vad jag redan nämnt tillägga, att under den förberedande behandlingen på statsutskottets första avdelning visade det sig, att det nog kunde vara möjligt att utan att på något sätt rubba grunderna för det kungliga förslaget åstadkomma en något större besparing än Kungl. Maj:ts förslag avser. Detta visar således ytterligare, att utskottsmajoritetens tal om kostnaderna knappast kan vara hållbart.

Jag får för min del säga, att jag finner de avslagsskäl, som äro anförda, på intet sätt hållbara, utan om utskottet velat komma till något resultat, förelåg det tillräckligt utredningsmaterial för att utskottet skulle kunna göra detta.

Och vad vill utskottet nu skall ske? Jo, en ny utredning. Men vad skall den avse? Några direktiv för den har utskottet icke lämnat och torde heller icke kunna lämna. Kungl. Maj:t vet ju absolut ingenting om i vilka riktningar en sådan utredning skall gå eller hur det förslag skall se ut, som skall föreläggas en annan riksdag. Jag vill livligt uttrycka den förhoppningen, att redan till nästa riksdag nytt förslag måtte komma, ty denna fråga är sannernigen av den vikt, att den icke får förfalla utan måste lösas.

I det läge frågan fått genom att majoriteten av utskottet beslutat avbryta realbehandlingen av den kungl. propositionen och gå in för rent avslag, uppstod naturligtvis för minoriteten frågan: vad skall man göra? Då funno vi, att ett framläggande av ett positivt förslag, byggt i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition med vissa ändringar — det förelåg ju motioner, som ur många synpunkter kunde förtjäna beaktande — icke var möjligt, och under sådana omständigheter måste minoriteten i statsutskottet inskränka sig till att som en demonstration yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, begöra votering för detta yrkande och sedermera reservera sig emot det beslut, utskottet fattade.

Jag kan i dag icke göra något annat än intaga samma ståndpunkt. Jag kommer därför, herr talman, att på denna punkt, som en protest mot statsutskottets sätt att behandla denna kungl. proposition, yrka bifall till propositionen, och jag kommer även att begära votering.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag vill ge den siste ärade talaren rätt däri, att detta ärende fått en omfattande behandling. Först har det ju, som han upplyste, behandlats av en beredning, som gjort upp ett förslag, sedan bearbetades detta av 1928 års sakkunniga, varpå ärendet kom

in till Kungl. Maj:t och så till sist i statsutskottet. Vi ha även haft nöjet att ha två ledamöter i första avdelningen, vilka också haft säte och stämma i beredningen, men inför det virrvarr, som propositionen öppnade, hade beredningens förslag icke ens stöd hos dessa två ledamöter, som varit med i beredningen, utan de gingo i allmänhet ifrån sina ståndpunkter, som de intagit i beredningen och anslöto sig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag är icke övertygad om att de i allting voro belåtna med Kungl. Maj:ts förslag, men i varje fall gingo de ifrån sina ståndpunkter, som de intagit i beredningen. Detta gör att ståndpunkterna voro växlande och vacklande, och man fick alltför mycket på bordet på en gång. Skulle emellertid statsutskottet ha gått ända till botten med det hela, är jag övertygad om att det hade blivit nödvändigt att göra så stora omarbetningar och omskrivningar, att det låg över utskottets förmåga under den korta tid, vi hade till förfogande, att komma till ett resultat. Vi hade icke samma möjlighet som en vanlig utredningskommitté att få fram utredningar i den riktning vi önskade.

Emellertid håller jag ändå reservanternas räkning för att de inskränkt sig till ett enda litet kort yrkande om bifall till den kungl. propositionen. Hade de däremot tagit upp varje punkt för sig och gjort yrkanden vid dem under särskilda motiveringar, är det ju klart, att både statsutskottet och riksdagen fått ett omfattande arbete med detta ärende. Detta hade givetvis icke betytt så mycket, om riksdagen i alla fall tänkt avslå det. Ärendet hade i så fall föranlett litet mera besvär, men för reservanternas hade det kanske icke varit så synnerligen givande.

Här är det många skäl, som skulle kunna framhållas mot den här föreliggande propositionen, men jag skall icke upptaga tiden länge. Det är framför allt det skälet, som den föregående ärade talaren var inne på, att i vissa punkter är enligt Kungl. Maj:ts förslag förhållandet mellan chefen för hären och chefen för marinen å ena sidan och å andra sidan arméförvaltningen och marinförvaltningen alltför obestämt angivet. Jag är övertygad om, att ifall riksdagen godkänt förslaget, sådant det här är utformat, kunde man mycket väl frukta, att man en gång icke skulle känna igen detsamma, när det skulle bli verkställt för praktisk tillämpning. Då har t. ex. beredningen skilt sig från detta ärende på helt annat sätt. Den har skrivit ut paragrafvis, vad den ena och den andra skulle göra, och när man läste igenom dess förslag, hade man liksom klart besked om vad hela denna organisation skulle innebära.

Jag vill också säga, att när förberedelserna gjordes för 1925 års organisation, framhölls det från många håll, att antalet ledande personer icke stod i något rimligt förhållande till den beskurna försvarsorganisationen. Man ansåg, om jag får använda den bilden, att huvudet var för stort för kroppen. När vi nu få ett förslag om omorganisation av ledningen för armén, så har man icke alls beaktat de synpunkter, som förts fram, att man borde minska huvudet, så att det kom i mera rimligt förhållande till kroppen. I stället har man byggt på huvudet ytterligare.

År 1925 anförde man till motivering för sin ståndpunkt då, att man borde bibehålla ledningen så stor som den var, därför att även om försvarsorganisationen förminskades, kunde man icke förminska ledningen i samma proportion. Genom det nuvarande förslaget har ett ytterligare pålägg tillkommit, som riksdagen måste ha anledning säga nej till.

Jag kan gärna tala om, att dessa frågor dryftades ganska utförligt inom avdelningen, och jag vill anföra följande som ett bevis på svårigheten att komma till något resultat. Försvarsministern har föreslagit, att generalstaben skulle indelas i två sektioner. Även om t. ex. representanterna på högersidan tyckte, att detta var något onödigt, lyckades vi i alla fall icke få

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

enigt beslut på den punkten, utan började, liksom vi gjorde tidigare, när försvarsbudgeten behandlades, redan där med alternativen. Hur utlåtandet skulle ha sett ut till slut, vet jag inte, när man inte kunde enas ens på den punkten. Jag hade den känslan, att högerns representanter i likhet med mig ansågo, att arbetet skulle bli mycket tungrott genom dessa olika föredragningar som med föreslagna organisation skulle försiggå, innan man kom upp till högste chefen. För min del ansåg jag att man borde gå en genväg och låta föredragningen ske direkt hos högste chefen. På denna punkt hade jag gott stöd hos avdelningens ärade ordförande, men han tycktes i alla fall icke vara hågad att frågå ståndpunkten om två sektioner. Vidare ansåg jag, att då man icke behövde dessa två sektioner, kunde man utesluta en av de två personer, som skulle stå som chefer för dessa, därigenom besparing kunde göras.

Sedan kan herr Widell mycket väl säga, att han icke är nöjd med våra motiv för avslag eller med de direktiv, vi ge för framtiden. Men jag får tillägga, att hela förslaget går ut på en överorganisation, som förefaller mig kunna beskåras ytterligare i väsentliga stycken. Jag vill inte heller lämna arméförvaltningen obesuren. Jag tror, att man även där kan göra åtskilliga besparingar genom en sådan beskrining. Detta är nödvändigt, om man skall få denna förvaltning i något så när rimligt förhållande till 1925 års försvarsorganisation. Det är obestriddligt, att arméförvaltningen dels är överorganiserad, dels använder man där överkvalificerad arbetskraft på chefsposterna för departementena. Varför behövas där t. ex. alla dessa departement? Varför kunna de icke sortera under en generaldirektör, precis som i de stora verken, med byråchefer på avdelningarna? På det sättet skulle det bli en helt annan sammanhållning inom arméförvaltningen än nu är fallet.

Både beredningen och Kungl. Maj:t ha löst samarbetsfrågan genom att tillsätta en ordförande, som skulle ha ett arvode på 1,000 kronor. Han skulle vara den sammanhållande kraften och göra det hela överskådligt. Jag tror, att det är alldeles för blygsamt att tro att han skulle kunna åstadkomma ändring i detta avseende. Förhållandet bleve säkerligen precis detsamma som det nu är. Nej, jag tror, att man vid en ny prövning av detta ärende mycket väl kan taga under övervägande, huruvida man icke av arméförvaltningen skulle kunna göra ett verkligt verk med en civil generaldirektör i spetsen. Jag bortser icke ifrån att vissa av departementscheferna stå i ett förhållande till armén, som det kan vara vissa svårigheter att hugga av, men jag tror, att detta blir möjligt, om man tar saken under allvarligt övervägande.

Sedan får jag säga, för att icke gå in för mycket i detalj, att vi satte också mycket stort värde på utsikten till besparingar. För min del var jag icke alls ohägad att taga de punkter, som voro möjliga, beträffande armén. Men icke ens herr Widell var enig med mig om att bryta ut och nu taga dem. Skulle man taga någonting, borde man enligt hans mening taga alltsammans. Både frågan om arméförvaltningen och frågan om reglering av förhållandena inom militärområdet i övre Norrland hade man utan vidare kunnat taga upp nu, men då vi hörde, att man från högerhåll icke ville taga dessa saker, avskilda från de andra, stannade vi därvid. Och detta anse vissa vara klokt, ty man anser sig vara på så sätt mera obunden i framtiden, då ett nytt förslag kommer.

Jag vill således ha sagt, att man bör kunna göra avsevärt större besparingar på en omorganisation. Jag erkänner, som jag nyss nämnde, att man visserligen gjort besparingar för armén, men marinen har samvetsgrant ätit upp dem alla. Däremot tror jag, att om man beskär ordentligt på båda försvarsgrenarna, skall det vara möjligt att komma fram till en besparing av 90.000 à 100.000 kronor.

Mycket annat skulle vara att tillägga, men jag skall liksom föregående

talare icke uppehålla tiden, utan jag skall inskränka mig till det nu sagda och yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Malmberg: Som redan är framhållet, ha ju betydande utredningar föregått framläggandet av propositionen i detta ärende. Jag finner skäl att till en början tala litet om denna utredning på den grund, att de punkter, där, enligt vad herr Johan Nilsson nyss meddelade, skiljaktigheter vid beredningsarbetet uppstått, måste vara att hänföra till den tidigare delen av förslaget, d. v. s. organisationen av de högre staberna m. m. vid armén.

Förhållandet var nämligen det, att i det uppdrag, som lämnades till den s. k. Malmrothska beredningen, ingick icke att lösa frågan om den högre, rent militära administrationen, utan uppdraget gällde endast arméförvaltningen. Kommittén var även sammansatt med hänsyn till sin ursprungliga uppgift och utvidgades icke under sitt arbete med någon representant för denna rent militära administration. En officer från generalstaben fick rätt att vara tillstädes utan rösträtt eller reservationsrätt eller överhuvud taget någon rätt att ge sin mening tillkänna på sådant sätt, att den kunde komma till allmänhetens kännedom. Följden är, att i den föreliggande utredningen ha så ömtåliga problem som arméns operativa ledning behandlats, utan att någon enda lantofficer varit medlem i kommittén. Från arméförvaltningens sida fanns, utom herr Widell, endast i sekretariatet en officer från intendenturkåren. Detta förklarar i allra högsta grad, varför de ledamöter i statsutskottet, som tidigare varit med i kommittén, icke, som herr Johan Nilsson ansåg, att de borde gjort, stridit, blött och dött för vad kommittén sagt, ty de kände själva, att den utredning, den Malmrothska kommittén framlagt, måste lida av väsentliga svagheter. Det är ju ett förhållande, som är i högsta grad märkligt, att en sådan kommitté icke kompletteras, när uppdraget utvidgas på ett sådant sätt, som här varit fallet.

Vidare vill jag påpeka, att ifråga om lantförsvaret förelågo icke några nämnvärda skillnader mellan beredningens och Kungl. Maj:ts förslag i annat hänseende, än att den s. k. styrelseformen var borttagen. Skiljaktigheterna voro i själva verket synnerligen små. Jag vet att man särskilt från socialdemokratiskt håll har drivit den satsen, att en man skulle hålla det hela i sin hand och framför allt ha förvaltningsansvaret. Denna princip går emellertid tvärt emot vad som i alla andra arméorganisationer visat sig ofrånkomligen nödvändigt. Krigsmakten är icke att jämföras med de affärsdrivande verken, exempelvis järnvägsstyrelsen, som i detta fall varit en bland de väsentliga förebilderna. Ty krigsmaktens operativa ledning arbetar på ett område, som är så vitt skilt från fredsområdet och så omfattande, att dess personal måste på helt annat sätt riktas in på just detta arbete. Det är icke i främsta rummet en förvaltningsuppgift, ehuru förvaltningssynpunkterna naturligtvis icke få lämnas ur sikte. Läger man för mycket förvaltningsansvar på samme man, som har hand om den operativa ledningen, blir följden, att han icke kan sköta någotdera. Därför har icke heller någon annan krigsmakt gått in på denna väg och kommer sannolikt heller aldrig att göra detta, så länge man söker rationellt ordna förhållandena, utan vad den operativa ledningen har att göra med förvaltningens ledning, det är att ge tillräckligt uttryck åt de rent militära önskemål, som böra sättas som de vägledande.

Det har här sagts, att det finns en oklarhet i propositionens reglering av förhållandet mellan chefen för hären och arméförvaltningen liksom mellan chefen för marinen och marinförvaltningen. Jag tror, att det ingalunda är så farligt med den saken, utan jag är tvärtom övertygad om att i realiteten skall det i propositionen föreslagna sättet fungera med betydligt mindre slitningar än beredningens förslag. Beredningens förslag har en schematisk

Aug.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

framställning, som ser enklare ut, men går man till sättet för ärendenas behandling, finner man friktionspunkter, som äro betydligt svårare att komma över än de som uppstå, om man följer propositionen, ty där är det tydligt och klart angivet, att blir det i något fall olika åsikter mellan chefen för armén och de förvaltande myndigheterna, skall frågan underställas Kungl. Maj:t. Någon oklarhet om befogenheten uppstår icke.

I propositionen angives, att det instruktionsförslag, vilket ingår i beredningens betänkande, i allt väsentligt vore avsett att gälla även i detta fall, vilket kan ske med ytterst små förändringar. De avsteg, som måste göras för att dessa instruktioner skulle kunna passa in på det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, angivas i propositionen på sidan 30 och följande.

Ifråga om kostnaderna för den egentliga centrala ledningen och förvaltningen står propositionen nära nog fullständigt på samma punkt som beredningen. Under arbetets vidare fortgång har det visat sig önskvärt att i samband med reglerandet av dessa förhållanden även taga upp en del andra frågor till behandling, som med den centrala ledningen ha mer eller mindre nära sammanhang. Vill man icke tillmötesgå dessa ökade krav hade därigenom propositionens principer icke på något sätt trätts för nära.

Jag går då över till frågan om sjöförsvaret, i fråga om vilket det är angivet, att stora betänkligheter uppstått. När jag nu kommer till den frågan, så vill jag icke underlåta att uttala min förvåning över, att de frisinnade representanterna i statsutskottet kunnat vara med om det uttalande, som här göres av utskottet och som synes tyda på att beträffande marinen de förslag, som av 1926 års beredning framlades, skulle i stort sett hava varit ägnade att undanröja de med den nuvarande organisationen förbundna olägenheterna. I den diktamen, som från den frisinnade regeringens sida gjordes till statsrådsprotokollet, när den Tingstenska kommittén tillsattes, sades av det dåvarande statsrådet: »Jag finner därför förslaget icke kunna i oförändrat skick läggas till grund för beslut i ämnet, utan anser med hänsyn till den föreliggande organisationsfrågans stora betydelse och räckvidd nödvändigt, att densamma underkastas en förnyad omprövning och ingående granskning ur olika synpunkter. Det synes icke uteslutet, att en tillfredsställande lösning av de spörsmål, som utredningsmännen enligt sitt uppdrag haft att upptaga till behandling, skulle kunna vinnas genom en mindre vittgående reform av försvarsväsendets ledning än den av utredningsmännen föreslagna.» Då endast ifråga om marinen reformen avsåg någon mera genomgripande omstöpning, måste ju detta uttalande framför allt taga sikte på marinen. I den kungl. propositionen bibehålles den nuvarande organisationen av marinens ledning i väsentliga delar vid ungefär föregående gestaltning, sådan den genom århundraden vuxit fram. Man är därigenom säker på, att man håller sig på en fast grund, under det att beredningen ifråga om marinen gjorde en mycket genomgripande omkastning, som alldeles blandade ihop de två nuvarande ämbetsverken marinstaben och marinförvaltningen, en åtgärd, som efter vad jag hört från medlemmar av beredningen, ingalunda var så oomtvistad från alla deltagarnas sida, ehuru reservationer i ärendet icke förelågo.

Det förefaller, som om utskottsmajoritetens uttalande och den föregående frisinnade ståndpunkten i fråga just på denna punkt icke skulle kunna stämma överens. Jag vill ju ingalunda förneka, att däremot kanske kan invändas, att det av Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget visar, att de tankar, som från frisinnat håll då hystes, åtminstone icke på den av Kungl. Maj:t föreslagna vägen kunna leda till något resultat. Men i detta sammanhang kan jag icke underlåta att nämna, att Kungl. Maj:ts förslag i dessa hänseenden mötts med sympati från de myndigheter, som framför allt skulle hava att genomföra organisationen, under det att beredningens förslag blev föremål

för en ytterst häftig kritik från dessa myndigheter, om jag undantar chefen för kustartilleriet.

I frågans nuvarande läge anser jag det icke vara lämpligt eller behövt att gå in på några olika detaljfrågor, utan jag har endast velat taga upp dessa huvudsynpunkter. Men jag kan såsom avslutning icke underlåta att säga, att jag ställer mig mycket tvivlande till nyttan för Sveriges försvar av den avhuggningsoperation inom arméförvaltningen, som herr Johan Nilsson i Malmö ställde i utsikt. Den skulle ingalunda åstadkomma någon besparing eller förenkling i arbetet. Därtill vill jag påpeka, att de nuvarande departementscheferna inom arméförvaltningen samtidigt i flera fall äro chefer för stora kårer och sammanhålla arbetsområden av så skilda slag, att de icke på något sätt kunna jämföras med t. ex. byråchefer i andra ämbetsverk. Varje departementschef har inom stora förvaltningsområden ett fullt självständigt ansvar av det slag, att det är fullt berättigat, att vart och ett av arméförvaltningens departement jämföres med de större ämbetsverk, som förekomma inom vår statsförvaltning.

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr **Rosén**: Herr talman! Jag skulle kunna instämma i herr statsrådets uttalande, att det var i högsta grad märkligt, att den Malmöska kommittén icke utvidgades på sådant sätt, att den fick någon sakkunnig bisittare, som då givetvis också skulle hava varit röstberättigad, då det gällde utredningar om lantförsvarets militära ledning. Herr statsrådet nämnde visserligen, att denna kommitté icke hade till uppdrag att utreda den frågan, men det bör kanske tillfogas, att den Malmöska kommittén aldrig anmälde, att den var i färd med att verkställa utredning även rörande arméns militära ledning. Den hade icke detta uppdrag och gjorde aldrig någon framställning om att få sitt uppdrag utvidgat. När kommittén kom in med sitt förslag, var det för mig en mycket stor överraskning, att kommittén givit sig in på detta område, varmed den icke hade att befatta sig. Den var heller icke sammansatt för en sådan utredning, och det kan man också se av dess utlåtande. Härmed har jag endast velat säga, att det icke var beroende på den förutvarande departementschefen, att brister i detta fall uppkommit, utan detta berodde på kommittén själv, som tillåtit sig att gå åtskilligt utöver gränserna för sitt uppdrag, ett förhållande, som torde vara tämligen enastående.

Vad vidkommer statsrådets förvåning över att de frisinnade givit sin anslutning till utskottets uttalande, är jag kanske icke den, som bör försvara detta. Men jag kan icke se, att det föreligger så förfärligt stor skillnad. I de direktiv, som år 1928 gavs av den dåvarande departementschefen, talas det om att man skulle åstadkomma en lösning vid marinen utan en så genomgripande ombildning av den nuvarande, historiskt framvuxna organisationen, som utredningsmännen föreslagit. Och nu säger utskottet, att »de förslag, som av 1926 års beredning framställes, synas också i stort sett hava varit ägnade att undanröja ifrågakarande olägenheter». Det innebär ju, såvitt jag kan se, icke någon obetingad anslutning till beredningens förslag.

Emellertid vill jag härutöver tillfoga ett par ord. När den Tryggerska regeringen år 1924 framlade sitt förslag till försvarsorganisation, uttalades av dåvarande departementschefen, statsrådet Malmö, bl. a., att nödiga beskärningar av försvarsorganisationen icke borde ensidigt drabba de vitalaste delarna av försvarsorganisationen, truppernas organisation och utbildning, utan även och om möjligt i lika hög grad förvaltningen, den högre såväl som den

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

lägre. Förvaltningsorganisationen borde därför förenklas, så snart definitivt beslut om försvarsväsendets allmänna organisation och omfattning fattats. I detta uttalande instämde den departementschef, som satt år 1925, då det nya försvarsorganisationsförslaget framlades. Han yttrade endast, att så snart beslut om organisationen föreligger, bör spørgsmålet om förenkling av förvaltningsorganisationen i dess helhet upptagas till prövning. Riksdagen understök också detta, och så tillsattes i oktober 1926 dessa utredningsmän — den Malmrothska kommittén — som skulle utreda den centrala förvaltningen och dessutom frågan om organisationen av marinens överstyrelse i sin helhet. Man har kommit icke så litet på sidan just genom den urspärning, som skedde inom kommittén, då den även gav sig in på organisationen av lantförsvarets militära ledning. Numera tycks det icke vara frågan om vad som var huvudsaken såväl 1924 som 1925, d. v. s. att förenkla och förbilliga förvaltningen. Jag kan nämligen icke betrakta det förslag till förenkling av arméförvaltningen, som nu föreligger, såsom på något sätt motsvarande vad man tänkte sig år 1925. Det kan icke sägas, att denna förenkling står i överensstämmelse med förutvarande statsrådet Malmroths på sin tid gjorda uttalande, att förvaltningen skulle om möjligt i lika hög grad som trupperna och organisationen i övrigt minskas. Den minskning, som föreslås, är ju en bagatell. Jag tror, att man på detta område har mycket att uträtta. Det vore nog synnerligen önskvärt, om de fem ämbetsverk i arméförvaltningen, som vart och ett leva sitt eget fria liv — för att tala med herr Lindhagen — kunde i åtskilligt förändras. Det skulle vara till skada för det hela, om så icke bleve fallet.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Testrup: Herr talman! Den kungl. propositionen är, såvitt jag kan bedöma, byggd på riktiga och bärkraftiga principer. Den enligt densamma föreslagna organisationen skulle också helt visst i hög grad och i vida högre grad än tidigare föreslagna organisationer befrämja ledandet i fredstid av arbetet med krigsförberedelser på ett enhetligt och planmässigt sätt, och likaledes skulle organisationen befrämja ett smidigt övergående från förhållandena i fredstid till förhållandena i krig, vad den centrala ledningen beträffar.

En sådan uppfattning hindrar givetvis icke, att man rörande en eller annan detalj kan anse, att det kunde hava ordnats annorlunda. Jag har själv tillåtit mig motionera i några avseenden, och det föreligger även andra motioner. Men de föreliggande motionerna röra sig samtliga mera på ett periferiskt område. Ingen av dem utgör ett angrepp mot förslagets bärande grundsatser, och därför synes det mig också, som om det icke borde hava varit förenat med några större svårigheter för utskottet att här jämka och sova och på basis av det föreliggande materialet göra en överarbetning och framlägga ett gott förslag för denna viktiga frågas lösning.

Jag får för min del instämma i det livliga beklagande, som från reservanternas sida uttalas beträffande det sätt, varpå denna fråga av utskottet blivit behandlad, och jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande, som herr Widell har framställt.

Herr Hansén: Herr talman! Då jag är en av de frisinnaade ledamöter, som deltagit i ställningstagandet till denna fråga inom första avdelningen i statsutskottet, skall jag be att få säga några ord.

Under de dagar, om vilka avdelningens ärade ordförande, herr Widell, talade, satt jag och lyssnade med intresse till ärendets behandling för att se de resultat, som kunde framkomma. Jag måste säga, att jag tyvärr icke tillägnat mig en lika optimistisk tro på värdet av de preliminära beslut, vilka fattades

i olika punkter, som avdelningens ärade ordförande nyss uttalade. Jag kunde icke komma ifrån, att dessa preliminära beslut snarare från fall till fall röjde väg för det yrkande, som slutligen kom från socialdemokraterna, nämligen om avslag på det hela. De illustrerade med andra ord omöjligheten av att i avdelningen omarbeta ett förslag av så stor räckvidd som detta med så skiftande uppfattningar i saken, som avdelningens ledamöter företrädde. Då sedan mellanpartierna inkallades för att taga säte och stämma vid bordet i avdelningen, var det, såvitt jag kunde finna, sedan yrkande om avslag framställt och vi biträtt detta, en enig uppfattning, att en fortsatt realbehandling var meningslös. Det förhåller sig alltså icke, såsom kammarens ledamöter på grund av herr Widells yttrande möjligen kunde tro, på det sättet, att det förelåg en obstruktion från vänsterns sida inom avdelningen, som ledde till att sakbehandlingen avbröts, utan det var ett konstaterande över lag, att det icke gagnade något till att fortsätta en sådan behandling.

Jag går sedan över till att ange några personliga uppfattningar i denna fråga. Jag vill då till en början erinra om att, såvitt jag kan finna, har var och en, som sysslat med försvarsangelägenheter, ganska snart stött på det förhållandet, att det är synnerligen svårt att få fram objektiva yttranden från de militära myndigheterna, därför att de i sin tur hava att fråga de olika vapenslagens representanter, och dessa tillmäta ofta sitt eget vapen en betydelse, som det måhända icke har, infogat i försvarssystemet i dess helhet. Jag tror, att just denna omständighet varit till stort förfång för de civila beredningar, som tidigare arbetade och utformade de försvarssystem, som vi tidigare haft och som vi nu hava, och jag tror, att det är en angelägenhet av icke ringa betydelse för försvaret självt att så långt som möjligt komma till rätta med detta missförhållande. Vad jag sålunda vill se såsom ett resultat av en omorganisation av försvarets centrala ledning och arméförvaltningen är större enhetlighet och större objektivitet vid bedömandet av försvarets samtliga angelägenheter. Det är klart, att man icke får blunda för denna nödvändighet, när ju av alla äro kända våra starkt begränsade möjligheter, då det gäller såväl anslag i penningar som personliga offer för försvaret. Det ligger då vikt uppå, att dessa medel användas på det för försvaret mest effektiva sättet.

Nu sade den föregående ärade talaren, herr Testrup, att han fann detta förslag befrämja enhetligheten. Ja, jag vill icke bestrida, att det siktar på att befrämja enhetligheten, men jag kan icke finna, att en ledning, som består av tre chefer för var sitt särskilda vapen, medför den enhetlighet, varom jag här talat och som förr eller senare tvingar sig fram, om vi nämligen för de resurser och offer, som stå oss till buds, skola kunna få vårt försvar så effektivt som möjligt.

Går jag sedan till arméförvaltningen, kan jag icke underlåta att — trots vad som yttrades till stöd för en motsatt mening — hävda den uppfattningen, att ett förvaltningsverk som arméförvaltningen i stort sett är blir organiserat på ett olämpligt sätt, om det fortfarande, vilket skulle bli fallet enligt det föreliggande förslaget, skulle bestå praktiskt taget av fem självständiga verk. Var organiserar man överhuvud taget på andra områden ekonomisk förvaltning på detta sätt? Nu sade herr statsrådet, att försvarsförvaltningen är av sådan beskaffenhet, att det knappast låter sig göra att organisera den på ett annat sätt. För min del kan jag icke finna detta resonemang vara hållbart. Om man organiserar verket med en chef och byråer under honom, innebär detta icke, att den militära sakkunskapen blir tillbakasatt. Den finge ändå möjlighet att göra sig gällande. Varje ansvarskännande chef, vare sig civil eller militär, måste ovillkorligen känna behov av att spörja samt lyssna till och noga pröva vad den militära sakkunskapen i förekommande fall har att anföra. Men då det gäller en ekonomisk förvaltning och en upphandling av

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

den omfattning, varom här är fråga, måste det vara till ekonomisk och även saklig skada att fördela ansvaret på fem särskilda verk. Även om uttrycket »civil chef» skulle skorra i en hel del öron, tror jag därför, att man borde reflektera just på tillsättandet av en civil chef. Jag har icke sagt något illa om militären, om jag säger, att man visserligen kan träffa yrkesmilitärer, som kunna bli goda chefer för arméförvaltningen, men de äro undantag, ty det måste givetvis ligga i sakens natur, att deras utbildning icke skapar förutsättningar därför. I stället borde man söka chefen bland civila och bland sådana personer, som hava grundlig ekonomisk kommersiell utbildning. En sådan chef skulle säkerligen vara ekonomiskt förmånlig för staten, utan att därför försvarets intresse eftersattes.

Till detta vill jag säga, att min ståndpunkt i denna fråga icke dikterats av någon som helst ovilja mot försvaret såsom sådant eller mot att gå in för en omorganisation, utan jag har letts av önskan, att man vid en sådan omorganisation måtte vinna det bästa möjliga, och jag har icke känt mig övertygad om, att man genom den nu föreslagna omorganisationen vann vad som för mig är det primära, nämligen en genomgående enhetlighet i ledningen. Vid sådant förhållande har jag ansett det bättre att i ett tveksamt fall icke handla, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widell: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det klander, som herr Rosén riktade mot den Malmrothska beredningen, vilken enligt hans uppfattning överskridit sin befogenhet, då den gav sig in på frågan om arméns militära ledning.

Tyvärr har jag nu icke tillgång till det statsrådsprotokoll, som ligger till grund för beredningens tillsättande, men jag är övertygad om, att uttrycks-sätten där äro så pass vaga, att beredningen icke saknade formell rätt att uppfatta sitt mandat på sätt som skedde. Anledningen till att man gick in på den saken kan jag mycket lätt uppgiva, nämligen att man genast fann, att en omorganisation av arméförvaltningen stode i nära samband med frågan om arméns militära ledning och att det skulle bliva en halvmesyr att behandla den ena saken men icke den andra. Jag behöver nu endast erinra om den ställning, som vissa departementschefer intaga, vilka tillika äro chefer för stora kårer och truppslagsinspektörer, och vad som alldeles särskilt spelade en stor roll var givetvis, som herr Rosén själv säkert inser, frågan om chefskapet för artilleridepartementet och artilleriinspektionen. Man måste taga ståndpunkt till denna fråga, och därmed var man inne på hela frågan om den centrala ledningen.

Vad beträffar arméförvaltningens organisation, som här berörts från olika sidor, vill jag säga, att jag fullkomligt delar herr statsrådets uppfattning. Jag tror icke, att det är möjligt att genomföra en sådan omorganisation, som herr Johan Nilsson i Malmö och även herr Hansén tycktes tänka sig. Vad angår herr Roséns klander mot den Malmrothska beredningen, därför att den inte gjorde besparingar beträffande arméförvaltningen och därför att kostnaderna för denna icke minskades i samma proportion som inskränkningarna i armén, ligger det ju i sakens natur, att man icke kan minska kostnaderna för den centrala förvaltningen i samma proportion, som truppförbanden minskas. Det är ju klart, att om man har, låt mig säga, en inspektör för artilleriet, som är en generalsperson, och skär bort en tredjedel av truppförbanden, kan man icke därmed minska generalen med en tredjedel. Han kan icke delas. Och så är det över hela linjen. Den centrala ledningen kan man icke göra mycket åt. På de punkter, där man kan göra någonting, har en minskning skett, och det gäller arméförvaltningens revision, vars arbete minskats i viss mån proportionellt med minskningen av truppförbanden, och därvidlag har den Malm-

rothska beredningen föreslagit en personalindragning som står i proportion till minskningen av truppförbanden.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet **Malmberg**: Jag föranleddes att återigen begära ordet på grund av några uttalanden, som här gjorts.

Herr Rosén talade om, att den centrala förvaltningsorganisationen skulle kunna minskas ungefär i samma proportion som arméorganisationen begränsats. Jag har ingenting att erinra mot detta yttrande. Jag är i det fallet fullt överens med honom. Jag vill endast i detta sammanhang påpeka, att de punkter i Kungl. Maj:ts förslag, som man här vänt sig mot, icke röra förvaltningen utan i allra högsta grad de vitala delar av organisationen, som herr Rosén berörde. Generalstaben eller härens stab, vad man nu kallar den, har ju till uppgift bland annat att handhåva den högsta utbildningen för operativa ändamål, liksom även krigshögskolan samt artilleri- och ingenjörhögskolan — utgifterna för ett par lärarposter där ha just bidragit till ökningen av kostnaderna. Vidare skall generalstaben omhänderha planläggningen för kriget, och det är just denna utbildning och denna planläggning som är det för krigsmakten allra mest vitala.

I fråga om arméförvaltningen har här framhållits en del synpunkter beträffande nedskärningar och omorganisation, men jag vill då påpeka, att vad som kallas för arméförvaltningen, knappast är att betrakta som *ett* ämbetsverk, utan i själva verket som *fem* ämbetsverk med vitt skilda arbetsuppgifter. Plenum förekommer endast vid behandlingen av vissa ärenden, ofta endast av mindre vikt. Det viktigaste är kanske avgivandet av petita. Jag vill vidare framhålla, som jag nyss nämnde, att cheferna för de olika departementen inom arméförvaltningen samtidigt äro chefer för stora kårer. Chefen för artilleridepartementet till exempel är samtidigt inspektör för artilleriet, två befattningar, som ställa synnerligen stora krav på sin man. Denna sammanslagning måste emellertid anses mindre lämplig, varför också i propositionen föreslås en uppdelning av dessa två befattningar på olika befattningshavare. Generalintendenten är chef för hela intendenturkåren och samtidigt chef för intendentsdepartementet, som har ett synnerligen omfattande arbete med ärenden angående arméns förplägnad och mundering, och med en medelsförvaltning, vilken i fråga om storlek, efter vad jag tror, ingalunda står flertalet av andra ämbetsverks medelsförvaltning efter. Går jag sedan till fortifikationsdepartementet, är dess chef samtidigt chef för hela fortifikationen, för samtliga ingenjörtrupper, och han är även inom sitt område i förvaltningshänseende i allt väsentligt självständig. Det civila departementet under generalkrigskommisariaten är att inom det militära förvaltningsområdet i allt väsentligt jämställa med statskontoret inom det civila — arbetsuppgifterna äro naturligtvis i vissa avseenden mindre, men i andra större, i det att till exempel hela revisionsarbetet faller under detta departement. Slutligen ha vi sjukvårdsstyrelsen, vars chef, generalfältläkaren, är chef samtidigt för fältläkarkåren och för fältveterinärkåren.

Enligt herr Roséns åsikt var minskningen i kostnaderna för förvaltningsorganisationen alltför liten. Men jag ber att få påpeka, att propositionen går ut på i det väsentliga samma kostnadsminskning beträffande arméförvaltningen, som föreslagits av beredningen. Jag vill vidare påpeka, att medan riksdagen år 1925 icke sträckte anspråken på besparingar längre än till 32,900 kronor, upptager propositionen en besparing av 84,349 kronor, således nära tre gånger så mycket.

Herr Hansén sade, att det vid olika tillfällen varit synnerligen svårt att få fram objektiva synpunkter i de rent militära frågorna och att därför en större

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

enhetlighet vore nödvändig. Ja, det är ju precis samma ståndpunkt som jag själv intar. Det är därför, jag anser, att det för varje försvarsgren behöves en chef, som sitter inne med tillräcklig sakkunskap på olika områden för att kunna bedöma frågorna men som icke är bunden vid de olika truppslagens intressen. Vi skulle således icke som nu direkt under Kungl. Maj:t i fråga om lantförsvaret ha 24 myndigheter och i fråga om sjöförsvaret 18 myndigheter. Men jag kan inte gå så långt som herr Hansén, att jag anser att till exempel inspektören för kavalleriet bör kunna bevaka även artilleriets intressen, utan inspektören för kavalleriet har skyldighet att helt och hållet gå in för detta vapen, och man kan inte göra det utan att åtminstone själv vara övertygad om dess nödvändighet och nytta. På samma sätt som herr Hansén och var och en här i riksdagen kämpar för de åsikter han anser vara riktiga, på samma sätt måste, när det gäller krigsmakten, den, som står i spetsen för en viss gren av försvaret, på allt sätt bevaka dess intressen, och det sker inte på grund av någon bristande objektivitet utan på grund av att vederbörande är absolut övertygad om nyttan och nödvändigheten av den sak han går in för. Emellertid behöves en övermyndighet, som kan sammanhålla det hela, men denna bör bestå av cheferna för de olika försvarsgrenarna, och man får inte gå så långt som herr Hansén önskar, att man har en gemensam chef för dem alla — även om detta vore teoretiskt fullt riktigt — ty man kan icke få en person, som fyller alla kvalifikationerna. Se vi på försvarsberedningens behandling av denna fråga, finna vi, att den, efter att ha ägnat saken tillbörlig uppmärksamhet, kommit till det resultatet, att det är otänkbart att gå på en sådan linje, varför tanken avfärdats såsom omöjlig att realisera. För att draga vinst av en omorganisation måste vi tillgodogöra oss sakkunskapen hos dem, som skola vara chefer för vederbörande försvarsgrenar, och då kunna vi inte komma ifrån den tredelning, som samtliga utredningsresultat peka på såsom det riktiga.

Herr **Rosén**: Herr Widell syntes vilja förmena, att statsrådsprotokollet rörande kommitténs arbete icke var så tydligt, att kommittén hade kunnat finna den av mig angivna begränsningen. Jag måste säga, att statsrådsprotokollet i den delen är så klart och tydligt avfattat, att jag inte förstår, hur kommittén kunnat läsa annorlunda.

I statsrådsprotokollet uttalas bl. a. att det här gäller att fullfölja utredningen »i vad den avser arméns och marinens *centrala* förvaltningsmyndigheter. Härvid torde böra undersökas, vilka omläggningar och förenklingar som böra genomföras med avseende å dessa myndigheters organisation och arbetsätt i syfte att å ena sidan såvitt möjligt nedbringa kostnaderna för förvaltningsorganisationen och å andra sidan befrämja effektivitet och ändamålsenlighet i utförandet av dem åliggande arbetsuppgifter.» Därefter heter det: »Vad marinen angår, synes emellertid undersökningen icke blott böra avse den centrala förvaltningsmyndigheten, marinförvaltningen, utan torde densamma böra utvidgas till att omfatta frågan om organisationen av marinens överstyrelse i dess helhet», och så utvecklas den saken vidare.

Jag kan, herr talman, inte förstå, hur man har kunnat ur detta aktstycke få fram, att kommittén hade någonting att beställa med arméns militära ledning.

Herr **Hansén**: Herr talman! Jag skulle måhända inte ha begärt ordet, eftersom herr statsrådet inte kunde stanna kvar här. Jag nödgas dock med anledning av herr statsrådets replik till mig, då han tog det exemplet, att varje partis talesman talar för sitt partiförslag, säga: Gud bevara oss för att sätta den politiska partitaktiken såsom föredöme för de militära myndigheterna.

Vidare vill jag betona, att herr statsrådet erkänner, att teoretiskt är mitt resonemang riktigt, men han bekänner å andra sidan sin oförmåga att kunna realisera detsamma.

Ang.
försvarets cen-
trala ledning
och förvaltning
m. m.
(Forts.)

Beträffande frågan, hur problemet om ledningen skall lösas, kvarstår emellertid det faktum, att genom en ledning av vårt försvarsväsende, fördelad på tre linjer, där var och en ledare kämpar för sitt, får man icke någon objektiv avvägning i landets intresse av var man bör lägga tyngdpunkten för att med de resurser som stå till buds få ett så effektivt försvar som möjligt. Jag konstaterar således, att mitt resonemang vann herr statsrådets gillande, visserligen endast teoretiskt, men jag vågar påstå, att det har en praktisk realitet bakom sig, som man icke kan komma ifrån bara genom att säga, att problemet är omöjligt att lösa på den av mig angivna vägen. Problemet är säkerligen svårt, men just därför att det är så ofantligt vitalt, bör man för sakens egen skull icke tveka att allvarligt gå in för dess lösning.

Herr statsrådet **Malmberg**: Jag vill bara påpeka, att jag sade, att det är teoretiskt riktigt. Då herr Hansén nu sade, att det är även sakligt riktigt, vill jag säga, att det är sakligt omöjligt, därför att det inte finns en sådan man att få.

Herr **Rosén**: Skulle det sista vara riktigt, då är det väl ännu omöjligare att få en sådan man, som den Malmrothska beredningen har tänkt sig, som skulle sköta hela lantförsvaret, inte bara den militära delen utan jämväl förvaltningen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna avdelningen hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Widell** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128 avdelningen I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som vill rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Avdelningen II.

Punkten A (Arvodesreglering för viss pensionerad personal).

Lades till handlingarna.

Punkten B (Särskilda anslag för budgetåret 1929/1930).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till understöd för upprätthållande av luftfart mellan Malmö och kontinenten vid vissa tillfällen innevarande vinter; samt

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande för statens järnvägars räkning av en isbrytande godsferja för leden Trälleborg—Sassnitz.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts remiss med överlämnande av uppgifter rörande värdet av statens fasta och lösa egendom den 30 juni 1928.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor, punkterna 2:o) och 5:o) jämte två i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Sammanjämkningsförslag ang. sinnessjuklagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets memorial nr 43, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 35 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sinnessjuklag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I utlåtande nr 35 hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, bland annat, antaga ett i utlåtandet intaget förslag till sinnessjuklag.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herr von Sydow m. fl. hemställt, att 2 och 3 §§, 14 § första stycket, 20 §, 21 § första stycket, 22 §, 23 §, 26 § andra stycket samt 34, 56, 57 och 58 §§ i förslaget till sinnessjuklag måtte antagas uti den avfattning, som i reservationen angivits.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren bifallit utskottets hemställan, medan andra kammaren godtagit reservanternas förslag.

I avseende å den skiljaktighet, som sålunda förekommit mellan kamrarna, hade utskottet funnit sammanjämkning böra äga rum, och hade utskottet i sådant syfte i det nu föredragna memorialet hemställt,

A) att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut beträffande 2 § sinnessjuklagen, måtte antaga under punkten föreslagen lydelse av nämnda lagrum;

B) att, vad anginge avfattningen av 3 §, 14 § första stycket, 20 §, 21 § första stycket, 22 §, 23 §, 26 § andra stycket samt 34, 56, 57 och 58 §§ sinnessjuklagen, andra kammaren måtte biträda det av första kammaren fattade beslutet.

Reservation hade anmälts av herrar *Linder*, *Hage* och *Johansson* i Sollefteå, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Linder**: Herr talman! Jag har jämte ett par andra ledamöter av andra lagutskottet fogat en blank reservation till detta utskottets memorial. Det är inte min mening att här riva upp någon diskussion på nytt angående sinnessjuklagen och det förslag till sammanjämkning, som här föreligger.

Som herrarna nog erinra sig ifrån den debatt, som fördes rörande den nya sinnessjuklagen, var den mest brännande frågan, hur den myndighet skulle organiseras, som skulle ha hand om klagörendena och ärendena angående utskrivning av sinnessjuka, som begått brottsliga gärningar. Under debatten framkommo ju vissa principfrågor i den här saken, och särskilt en fråga, nämligen huruvida klagoinstansen skulle utgöras av medicinalstyrelsen eller av någon särskild sinnessjuknämnd. En annan fråga var också, huruvida klagoinstansen skulle ha läkarmajoritet eller lekmanmajoritet. Nu blev utgången olika i de båda kamrarna, då första kammaren stannade för en sinnessjuknämnd med lekmanmajoritet, under det att andra kammaren stannade för medicinalstyrelsen med läkarmajoritet. Det har med anledning därav blivit sammanjämkning, och jag vill då om den sammanjämkningen ingenting annat säga än att det är väl på det sättet, som det mestadels är, att bägge parterna anse, att de förlora i sammanjämkningen och att alltså vi, som hade den uppfattningen, att det borde bli en lekmanmajoritet, tycka, att vi inte ha fått så mycket, som vi önskat. Emellertid bör man ju inte göra aktionen här mot sammanjämkningen större än vad som är nödvändigt, och det är så många frågor, som ändå genom denna nya sinnessjuklag få sin lösning, att det inte är min mening på något sätt att yrka avslag på sammanjämningsförslaget. Det hade varit önskligt emellertid, då denna sammanjämkning beslöts, om man hade kunnat åtminstone i någon mån kanske hävda lekmannaelementets betydelse på det sättet, att då det gäller att utse ordförande i klagoinstansen, denne ordförande hade blivit utsedd bland lekmanne. Det har ju emellertid inte ansetts vara lämpligt att föreslå detta. Man har emellertid inom den övervägande delen av utskottets medlemmar haft den uppfattningen, att man i alla fall berett rådrum för ett sådant beslut, då enligt sammanjämningsförslaget Konungen förordnar om ordförandeskap i nämnden. Man menar, att därmed finns ett utrymme givet för att få lekmannaelementet beaktat.

Jag vill nu för min del, och det är avsikten med min reservation, endast rikta en vördsam hemställan till statsrådet, att, då det en gång blir fråga om att utse ordförande i denna nämnd, Kungl. Maj:t då också måtte se till att detta lekmannaelement i nämnden blir kvalitativt så väl rustat som det är möjligt. Jag tror, att om lekmanne utsåges med särskild omsikt, skulle det väcka en stor tillfredsställelse bland dem, som här gingo in för att lekmannaelementet borde haft majoritet i nämnden. Kan emellertid denna kvalitativa utrustning bli så stark, som man har tänkt sig på vårt håll åtminstone, skulle i alla fall detta kanske vara tillfyllestgörande i fortsättningen.

Jag har intet yrkande.

Herr Holmgren: Herr talman! Då denna fråga var före förra gången i kammaren, tillät jag mig göra en anmärkning mot utskottets förslag, nämligen däremot att enligt utskottets förslag inga andra läkare än sinnessjukläkare kunde komma med i nämnden. Jag framhöll, att om man hyser misstro mot sinnessjukläkarna och deras eventuella specialistiska överdrifter och ensidigheter, vore det allra bästa korrektivet mot detta att konfrontera dem med allmänt utbildade läkare. På detta sätt skulle man få den bästa garantien för ett objektivt lyckligt resultat.

När nu utskottet har försökt att sammanjämkna första kammarens och andra kammarens beslut, ser jag, att utskottet har försökt att tillgodose de där synpunkterna, som jag anförde, nämligen såtillvida, som det är föreskrivet, att när chefen för medicinalstyrelsen är förhindrad, hans suppleant skall vara en läkare, som inte är sinnessjukläkare. Detta försök att tillgodose de synpunkter, som jag hade framställt, är emellertid inte så synnerligen mycket värt, då man vet, att enligt riksdagens beslut — förra året eller när det

Sammanjämningsförslag ang. sinnessjuklagen.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. sinnessjuklagen.
(Forts.)

nu var — chefen för medicinalstyrelsen inte behöver vara läkare och att han naturligtvis i allmänhet kommer att deltaga i handläggningen av dessa ärenden. Jag finner därför, att det förslag till sammanjämkning, som här framkommit, lider av alldeles samma brister som utskottets förra förslag, nämligen att man utesluter praktiskt taget de allmänt utbildade läkarna från möjligheten att komma till tals i nämnden. Jag finner detta vara ganska olyckligt. Men det tjänar ju ingenting till att göra något särskilt yrkande. Jag tror också för min del, att den här sinnessjuknämnden inte kommer att ha så särskilt stor praktisk betydelse och att det nog egentligen endast blir dess tillvaro för lugnande av allmänheten, som kommer att få något värde.

Jag framställer därför inte något yrkande.

Herr Lindhagen: Jag skall be att i huvudsak få instämma med de två sista ärade talarna och i all synnerhet med den siste.

Herr Linder var mer optimistisk. Han ville förorda, att man lade en särskild omsikt vid utseendet av lekmanneelementet, men jag tror, att det kommer aldrig att läggas någon särskild omsikt därpå — helt enkelt därför, att det icke kan ske. I sådana saker kan Kungl. Maj:t och de andra myndigheterna inte rannsaka hjärtan och njurar, utan de taga någon pamp eller någon, som står dem nära, utan att så noga veta, om han är lämplig för sitt uppdrag. När det sedan kommer till stycket spela i regel dessa lekmanneelement en relativt underordnad roll. De följa läkarnas auktoritet, och det är väl sällan, som en lekman kommer att på något sätt opponera sig.

Det, som möjligen kunde ha gjorts här, när man skall motarbeta specialister-nas ensidighet, vore just, som herr Holmgren har sagt, att man infört en bestäm-melse, att här skall det också sitta allmänt utbildade läkare. Det har man emellertid aktat sig för, och därför har nämndens betydelse, såvitt det rör sakkunskapen, avsevärt förminskats. Nu får man i alla fall hoppas, såsom herr Holmgren nyss sade, att just genom att denna nämnd kommit till, höga vederbörande både inom läkarkåren, medicinalstyrelsen och specialisterna i allsynnerhet skola bli litet mer uppmärksamma i fråga om de speciella fallen och icke skena i väg för mycket. Detta är också ett ganska viktigt resultat, och därmed få vi väl tills vidare låta oss nöja.

Jag har som domare haft en livlig erfarenhet av de här förhållandena vid våra domstolar, då de förekommit och om behovet av någon kontroll mot den alltför ensidiga specialläkarvetenskapens uppfattning, alltid i god tro naturligtvis, men dock över hövan nitälskande på bekostnad av det människomaterial, som de behärska med stöd av lagarna och, jag må även tillägga, med stöd av polismakten, vilket senare upprör oss särdeles mycket.

Jag ber med dessa ord att få kasta tre skovlar mull över förslaget under uttalande av förhoppningen, att dess bristfällighet i organisationen dock skall uppvägas genom de fördelar, som jag nyss nämnde och som även herr Holmgren berörde.

Herr statsrådet Lübeck: Herr talman! Jag vill avgiva den förklaringen, att jag för min del kan acceptera det förslag, som utskottet har kommit till — något annat är ju för övrigt i nuvarande situation icke att göra. När jag säger, att jag accepterar och icke ogärna accepterar, vad utskottet föreslår, är det därför att jag anser, att utskottet på ett lyckligt sätt åstadkommit den sammanjämkning, som här varit nödvändig, och tillgodosett vad som ur min synpunkt var det viktigaste, nämligen att giva ett tillbörligt inflytande åt sakkunskapen i nämnden och samtidigt finna en form för att uppehålla en viss kontakt med den ansvariga myndigheten på området, medicinalstyrelsen. Den farhåga, som här uttalats för att

icke lekmannaläkarinflytandet skulle kunna göra sig gällande i tillräckligt hög grad i nämnden, kan jag ju icke för min del tillmäta så stor betydelse, därför att sammansättningen av nämnden enligt det föreliggande sammanjämningsförslaget praktiskt taget blir densamma som enligt Kungl. Maj:ts förslag, ehuru nämnden kommer att stå vid sidan av medicinalstyrelsen i stället för att vara förlagd inom den. Generaldirektören kan man väl ändå, även om han nu icke skulle vara läkare, såvitt jag förstår ur lekmannaläkarsynpunkter med jämnmod se i nämnden, och vidare har det uttryckligen sagts ifrån, att som suppleant för generaldirektören skall inträda en lekmannaläkare.

Sammanjämningsförslag ang. sinnessjuklagen.
(Forts.)

Vad slutligen angår den framställning, som herr Linder gjorde i början av sitt anförande, kan jag till den endast förklara, att det självfallet kommer att ligga i varje Kungl. Maj:ts intresse att se till att denna nämnd, på vilken så stora förhoppningar från många håll fästs, trots den pessimism, som präglande de båda senaste talarnas anföranden, skall komma att bli sammansatt på ett fullödigt sätt. Vad ordförandeskapet i nämnden angår, har jag uppfattat saken så, att den omständigheten, att en person är läkare, icke i och för sig icke kan tala för att han bör utses till ordförande i nämnden. Därvidlag bör man ha olika möjligheter att välja på; man har tänkt sig bland annat den möjligheten, att en av alla oomstritt såsom lämplig erkänd jurist skulle kunna bli ordförande i nämnden, och då borde ju herr Lindhagen också kunna bli någorlunda tillfreds. I alla fall ber jag att få inlägga en hövlig gensaga mot herr Lindhagens förmodan, att regeringen skulle, när det gäller att tillsätta befattningar av detta slag, hemfalla åt att taga någon, som »står regeringen nära». Den nuvarande regeringen kan i allt fall icke anklagas för att ha tillämpat den principen, utan snarare den motsatta.

Herr Schlyter: Herr talman! Efter den deklaration, som nu avgivits från statsrådsbänken och som jag gärna vill tolka på det sättet, att socialministern har för avsikt att utse domaren i nämnden efter sådana synpunkter, att han blir självskriven till att vara nämndens ordförande, vill jag i motsats till några andra av de talare, som här yttrat sig, förklara, att sammanjämningsförslaget synes mig ganska tillfredsställande. Men jag vill säga, att förutsättningen för att den sinnessjuknämnd, som nu införes i svensk rätt, skall få det förtröende, som man anser det vara så viktigt att den kommer i åtnjutande av, är att ordföranden kommer att vara en högt ansedd domare.

Herr statsrådet Lübeck: Herr talman! Som kammarens protokoll kommer att utvisa, har herr Schlyter något för mycket inkasserat mitt anförande nyss, vilket jag nu endast vill ha till kammarens protokoll antecknat.

Herr Westman: Herr talman! När här en hel rad talare i debatten framfört sina klagomål, kunde jag ha anledning att göra det också; jag har icke heller fått igenom alla mina önskemål vid den sammanjämnning, som ägt rum. Men att klaga tjänar icke så mycket till, när man i alla fall måste erkänna, att utskottets sammanjämningsförslag är av den beskaffenheten, att det bör godtagas av kamrarna.

Jag ber att få fästa herr Holmgrens uppmärksamhet därvid, att när han avvägde, hur mycket av sina önskemål han fått förverkligade, och fann, att de blivit tillgodosedda endast i så måtto, att suppleanten för chefen för medicinalstyrelsen skall vara en läkare, som icke är psykiater, förbisåg den ärade talaren att det finns mycket stor sannolikhet för att det ofta inträffar, att även chefen för medicinalstyrelsen är en läkare, som icke är psykiater. Att denne chef tillhör nämnden är en vinst från herr Holmgrens synpunkt, som

Sammanjämkningsförslag ang. sinnessjuklagen.
(Forts.)

jag skall be att få fästa hans uppmärksamhet på, så att han icke ser dessa saker fullt så svart, som då han nyss gjorde sin kalkyl.

Herr talman! Egentligen begärde jag ordet för att framställa ett yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Jag vill endast rätta ett missförstånd av socialministern. Jag sade, att när dessa utnämningar ske, utses alltid någon pamp eller någon, som står regeringen nära. Medge, oss emellan sagt, att så merendels sker och att det sannolikt ännu under ööverskådliga tider kommer att ske på samma sätt!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande memorial hemställt, såvitt angick första kammaren.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion, I: 175, angående effektivare kontroll å skatteindrivningsväsendet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. skogsarbetarnas provianteringsförhållanden m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion, II: 192, angående förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden.

Med föranledande av en inom andra kammaren av herr *Ericsson* i Sörsjön och herr *Johansson* i Sollefteå väckt motion, nr 192, hade nämnda kammare på hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet att åstadkomma en förbättring av skogsarbetarnas provianterings- och matlagningsförhållanden under vistelsen i skogarna.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade avgivits av herrar *Roos* och *V. Eriksson*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr Roos: Herr talman! Den motion, som ligger till grund för utskottets utlåtande, är väckt i andra kammaren av tvenne ledamöter. Motionärerna anför, att skogsarbetarna ofta leva på en enformig och illa tillagad kost, och att den enformiga och hårdsmälta födan förorsakar magsjukdomar och rubbningar i matsmältningsorganen, vilket upprepade gånger konstaterats. Vidare säga motionärerna: »Det synes emellertid motionärerna, att det borde förefinnas ett allmänt intresse av att genom vidtagande av lämpliga förebyggande åtgärder söka avlägsna orsakerna till den speciella art av ohälsa, med därav följande ekonomiska konsekvenser, som trycker den befolkningsgrupp i vårt land, varom här är fråga.»

Med anslutning till vad motionärerna sålunda anført rörande skogsarbetarnas diet, vilken vållade magsjukdomar, begärde de en utredning. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott tillstyrkte motionen, vilken också bifölls av kammaren. Frågan kom sedan till första kammarens andra tillfälliga utskott. Detta utskott har förmånen att bland sina medlemmar räkna en av landets förnämsta, ja, kanske den allra förnämsta specialisten på hithörande områden. Han för-

klarade, att den föda, varpå skogsarbetarna uppgåvos leva, amerikanskt fläsk och annan animalisk mat, *icke* var hårdsmält och *icke* förorsakade magsjukdomar eller tarmsjukdomar. Det föreföll på grund av denna upplysning, som om hela grunden för motionen och för andra kammarens beslut hade förfallit. Då yttrades emellertid i utskottet, att det ju fanns andra förhållanden än de dietiska av hygienisk art beträffande skogsarbetarna och flottningsarbetarna, som borde undersökas. Det svarades därpå, att de bostadshygieniska förhållandena ju redan äro föremål för undersökning genom inspektör. Nå, måhända finns det andra hygieniska förhållanden — det vet jag inte — som behöva undersökas. Men det uppgavs icke vilka, och det uppgavs inga skäl till att dessa personers förhållanden överhuvud taget borde närmare undersökas. Det förefaller mig sålunda, som om den hemställan, som första kammarens andra tillfälliga utskott gör i denna fråga, i hög grad svävar i luften. Det begäres en utredning om hygieniska förhållanden, som således icke kunna avse dietförhållanden, icke avse bostadshygieniska förhållanden, utan andra — kanske tandvård eller jag vet inte vad. I varje fall är det en utredning, som icke är densamma som den andra kammaren har begärt. Andra kammarens beslut skulle endast i avseende på själva klämman stå i överensstämmelse med ett blivande förstakammarbeslut, så att den skrivelse, varigenom man hos Konungen skulle begära en undersökning, skulle bli fyra eller fem rader lång.

Jag undrar, om det är skäl i att på så vaga grunder och utan att anförä, vad man egentligen menar, begära en dyrbar och, som det synes mig, obehöfelig utredning. Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Julin, Teodor: Herr talman! Jag tror, att utskottets ärade ordförande är en smula orättvis mot utskottet. Det är inte alls på det sättet, att den hemställan, till vilken vi ha kommit, svävar fritt i luften. Den stöder sig både på motionärernas framställning och på den utredning, som vi själva åstadkommit i frågan. Och motionärernas framställning tror jag är ganska väl grundad. De äro båda två själva skogsarbetare, som veta, att förhållandena där uppe i skogarna inte alltid äro sådana som de borde vara, och de draga fram några synpunkter, som de anse lämpligen kunna läggas till grund för en utredning om hur bättre förhållanden skola kunna åstadkommas. Utskottet är icke fullt övertygat om, att de träffat frågans kärnpunkt, men utskottet har icke kunnat blunda för det faktum, som de påpeka, nämligen att icke allting är bra som det är. Andra kammaren och dess utskott ha också funnit så vara förhållandet, och ansett, att en utredning bör sättas i gång.

Man bör så mycket mindre tveka om lämpligheten att i detta fall gå motionärerna och därmed skogsarbetarna till mötes, som den utredning, vilken ifrågasättes, icke blir på minsta sätt kostsam. Den är praktiskt taget redan i gång, men den behöver riksdagens stöd för att få den rätta effekten. Det är nämligen så att den funktionär, härbärgesinspektören, som lever tillsammans med skogsarbetarna där uppe, studerar deras liv och ser bristerna i deras livsföring, på egen hand öppnat en propaganda för bättre hygieniska förhållanden — ingalunda »tandvård», herr Roos, utan annat sådant, som ligger mathållningen och dietfrågan nära, nämligen praktiska anordningar, som skulle kunna lösa arbetarnas matfråga både bättre och billigare än som nu sker.

Socialstyrelsen, som på sitt sätt understött härbärgesinspektörens ansträngningar att bedriva propaganda för ett bättre sakernas tillstånd på detta område, har just rekommenderat, att denne tjänsteman skulle få sin arbetsuppgift något utökad. Och den utredning, varom vi nu hemställa, kommer helt säkert icke att behöva resultera i så mycket annat än att skänka denne tjänsteman en större befogenhet beträffande hans verksamhet. Får han den, lär han nog

Ang.
skogsarbetar-
nas provian-
teringsförhål-
landen m. m.
(Forts.)

Ang.
skogsarbetar-
nas provian-
teringsförhål-
landen m. m.
(Forts.)

kunna fullgöra sitt värv med stöd av sina erfarenheter och med den rikedom av uppslag, som han visat sig ha, och som tydligen icke den föregående ärade talaren riktigt bemödat sig om att närmare tränga in i, då han kunde komma till ett sådant resultat som han här gav uttryck åt. Utskottet har kommit till ett annat resultat, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr andre vice talmannen, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till avlönande av assistenter hos lantbruksingenjörer;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet m. m.;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av lägenheten Spångkrogen nr 1 samt den s. k. Spångmaden vid Ljungbyhed;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst markbyte mellan kronan och en enskild person i Östersund;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökningar rörande reglering av vissa delar av Örekilsälven i Älvsborgs län och Kalix älv i Norrbottens län;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Nordingens sjösänkingsföretag i Stockholms län;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag; samt

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggnad av nybyggsvägar.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av statens inkomst från Luossavaara—Kiiruna—vaara aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av inkomsten av statens järnvägar jämte en i ämnet väckt motion;

nr 150, i anledning av väckt motion om underhandlingar med trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund angående brytning av malm i Kaunisvaara malmfält m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse mellan Svenska staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund beträffande tillämpningen av § 19 i 1927 års malmavtal;

nr 152, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation av vägväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens byggnadsbyrå; samt

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till kontroll å tillverkningsavgifter;

sammansatta stats- och bankoutsiktets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen ävensom i ämnet väckta motioner; ävensom

bankoutsiktets utlåtanden och memorial:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning rörande ordnandet av familjepensionering för vissa befattningshavare vid justitieombudsmansexpedition, militieombudsmansexpeditionen, riksdagsbiblioteket och riksdagens hus; samt

nr 61, angående viss gratifikation åt de hos riksdagens kamrar och utskott samt i riksdagens kansli anställda vaktmästarna m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.49 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 29 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och bordlades bankoutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa ändringar i 5 § i lagen den 11 oktober 1927 (nr 85) angående civila tjänstnehavares rätt till pension, m. m.

Herr förste vice talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att gemensam omröstning komme att anställas vid kamrarnas sammanträden fredagen den 31 innevarande månad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 49, angående vissa ändringar i den vid avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk fogade tjänsteförteckningen m. m.; och

nr 50, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemtällt bifölls.

*Ang. vissa
ändringar
i sparbanks-
lagen.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 3 maj 1929 dagtecknad proposition, nr 230, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, dels ock föreslagit riksdagen att

ej mindre i riksstaten under sjunde huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag till sparbanksinspektionen med ..... kronor 70,000,

än även i riksstaten för budgetåret 1929/1930 under rubriken »A. Egentliga statsinkomster. II. Uppbörd i statens verksamhet» uppföra en ny inkomsttitel sålunda: Bidrag till sparbanksinspektionen ..... kronor 70,000.

Ifrågavarande proposition hade hänvisats, i vad den anginge förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom första kammaren väckt motion nr 295, vari herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen vid prövning av propositionen ville taga hänsyn till vissa i motionen framställda erinringar samt med anledning därav besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag till ytterligare ändringar av sparbankslagen.

*Ang. vissa
ändringar
i sparbanks-
lagen.
(Forts.)*

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu vore föremål för prövning, måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker; samt

b) att förevarande motion I: 295, i den mån densamma ej kunde anses besvarad genom vad utskottet i utlåtandet anført, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: I anledning av denna proposition har jag tillåtit mig att väcka en motion, som av utskottet återgivits på sid. 5 i det föreliggande betänkandet. Den avser inte att utgöra något sakkunnigt inlägg, utan den avser att återge en förnimmelse bland många av den stora allmänheten om, att vi inte äro så säkra på, att man genom en s. k. kontrollinstitution väsentligen avhjälper det onda, som man velat komma till livs. Det har jag trott böra komma till uttryck även vid denna frågas behandling. Nu har ju förslaget fallit i utskottet, och det är ingenting att göra åt det. Men då jag i alla fall tror, att allmänhetens känsla icke går i alldeles orätt riktning, skall jag likväl ägna det några ord.

Man hoppas nu åter på kontrollen, och det är givet, att det är viktigt med kontroll. Men vår erfarenhet i livet är ju den, att när den ena människan skall kontrollera den andra o. s. v. i oändlighet med kontroll på kontroll och kontroll på kontroll, så blir det för mycket divisionsansvar. Det saknas dessutom tillräcklig befogenhet hos de olika, slumpvis tillsatta kontrollanterna att kontrollera andra.

Nu vill utskottet liksom Kungl. Maj:t bibehålla den primära kontrollen genom länsstyrelserna och de av dessa utsedda allmänna ombuden. Just den kontroll, som visat sig ineffektiv, skall bibehållas. Det enda utskottet vinkar med i sin motivering — det gör visst Kungl. Maj:t också i sin proposition — är, att ifall det skulle anses möta svårigheter att få tillräckligt kompetenta allmänna ombud med de nuvarande arvodena, så skulle man fundera på att höja dessa. Jag och många med mig föreställa oss, att länsstyrelsernas kompetens knappast kan ökas. Man kan inte begära det omöjliga. Vi kunna inte rannsaka hjärtan och njurar, som jag sade i ett föregående ärende, utan man utser någon pamp eller bekant och hoppas, att han skall gå i land med det här. Och för honom är oftast arvodet det väsentliga, ty vi stå ju alla på språng efter arvoden i dessa tider med ökade behov, fördyrade levnadskostnader och minskade arbets- och befordringsutsikter. Att då höja arvoden för att få kompetenta innehavare är ett vanskligt medel. För det första är det mycket fatigt att tro, att man för pengar kan få andliga egenskaper, som äro tillräckliga, särskilt när det gäller att kontrollera andra människor. Det har väl merendels slagit slint i levande livet. Det finns lyckligtvis egenskaper, som inte kunna fås för pengar, och de äro just de värdefullaste. Här är ofta snarare en fara i att ge de allmänna ombuden högre arvoden, ty då bli posterna ännu mera eftersökta just av dessa, som äro på språng efter höga arvoden, med andra ord pampar, som gärna vilja ha ett högt arvode och tycka, att ett mindre är för

Ang. vissa
ändringar
i sparbanks-
lagen.
(Forts.)

litet, men med lika fullständig frånvaro av tillräcklig kompetens. De äro nästan ännu farligare, ty de höra mest till dem, som vilja vara med om den stora rulljangsen, och de se mera mellan fingrarna, visst inte alltid, herr talman, men i många fall. Det är alltså en omtvistlig utväg, som rekommenderas av Kungl. Maj:t och utskottet.

Men nu är det givet, det vill jag också erkänna, att huvudpunkten i propositionen ligger i det centralt organiserade kontrollorganet över speciellt sparbankerna. Det är väl detta, som skall göra susen. Jag vill hoppas, att det skall motsvara förväntningarna, men jag tror icke, att det är säkert. Den nuvarande bankinspektionen har visat sig icke gå i land med att upptäcka lurendrejerier. De senare äro ju till för att lura inspektionen, och de begagna sig av de utvägar, som tillfället erbjuder. Tillfället gör tjuven, säger man. Och det är kanske en ganska ogörlig uppgift man lägger på den nya bankinspektionen, även om man lyckas få någon överdängare till innehavare, vilket ofta beror på en slump, för man vet inte, när han utnämnes, om han riktigt passar för uppdraget.

Därför har jag föreställt mig, att vid sidan av dylika nödfallsutvägar, dessa halmstrån, som bestå i »kontroll», så fordras det säkerligen konstitutiva ändringar i själva sparbankslagen. Det förefaller oss, som om bara i den omständigheten, att hela denna kategori av lösligt organiserade banker — ty det äro de i alla fall — fortfarande skola få kalla sig sparbanker och locka till sig kunder även genom att bjuda högre ränta, ligga två av de största farorna. Det är just detta, som de nyligen timade händelserna ge vid handen. Jag har själv åberopat ett exempel. Jag vet ett bruk här i Sverige, vars förhållanden jag äger kännedom om. Där hade större delen av bruksbefolkningen sina besparingar insatta i en vanlig, säker bank, men så kom denna allmänna sparbank till och lockade med sitt namn av sparbank och sin högre ränta. Då togo dessa obetänksamma människor alla sina besparingar ur den säkra banken och satte in dem i den osäkra för lockelsen med den högre räntan — den allra farligaste lockelsen för allmänheten. Och på det sättet förlorade de sina pengar. Således skulle man kunna tänka sig, att ordet »sparbank» inte finge begagnas annat än av banker, som i enlighet med denna lag få en alldeles särskilt omsorgsfull organisation för ändamålet. Och vidare skulle de ej få lämna högre ränta än den, som erbjudes i den officiella marknaden, d. v. s. depositionsräntan, utan att ha Kungl. Maj:ts eller någon myndighets tillstånd, på grund av att de kunna visa, att de ha säkra tillgångar, på basis av vilka de kunna erbjuda denna högre ränta.

Förmyndarekammaren i Stockholm skall ge en viss ränta på de omyndigas nedsatta medel. Jag har där varit »bankdirektör» i många herrans år, om jag så får uttrycka mig, och bl. a. placerat pengar. Vi fingo ändra vår ränta efter våra tillgångar, men ej utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Förmyndarna klagade dessutom på den tiden bland annat över att vi inte tilläto dem att placera sina pengar hur som helst, men nu, efter den stora kristiden, ha dylika förmyndare tackat förmyndarekammaren för att de verkligen fått behålla myndlingarnas pengar, som de förut ovisligen velat placera i därefter förolyckade valutor. Vidare tycker jag, att de nu gjorda erfarenheterna borde vara tillräckliga för att hemula en föreskrift, att styrelseledamot och tjänsteman i sparbank i egenkap av huvudgäldenär och löftesman inte alls får låna i sparbanker och i varje fall inte i den, där han är anställd, även om han som säkerhet kan ställa sådana obligationer och inteckningar, som eljest godkännas.

När den sista förmyndarelagen kom till, skulle det bli en sådan kolossal säkerhet för omyndigas medel genom kontroll av en särdeles utmärkt person, som kallades överförmyndare. Nyligen finga vi i Stockholms förmyndarekammare en påringning från en förmyndare i Stockholms omgivning, som

frågade om förmyndarekammaren ej medgav placering av omyndigas medel i postsparbanken. Han hade nämligen velat placera sin myndlings kontanta medel, 10,000 kronor, i postsparbanken. Men ortens överförmyndare hade tillrätt: »Inte skall ni placera pengar i en bank med så låg ränta. Sätt in dem i Allmänna sparbanken, så får ni högre ränta.» Och då lydde han överförmyndarens tillsägelse. Sedan hade han erfarit, att den där överförmyndaren var ekonomiskt intresserad i Allmänna sparbanken. Emellertid förlorade myndlingen därigenom sina pengar.

*Ang. vissa
ändringar
i sparbanks-
lagen.
(Forts.)*

Där ser man, vad den s. k. kontrollen med överkontroll egentligen betyder och hur det slår slint, hela detta fiktiva system, som man även här vill bygga upp en stor säkerhet på. Därför tycker jag alltså, att befattningshavarna i de banker, som det här är fråga om, inte skola få ha ekonomiska intressen i dem i annan mån än den avlöning, som de bära upp för sitt arbete. Jag har också anmärkt, att en bankinspektör naturligtvis inte bör få taga lån i de banker, han skall inspektera. I detta tycks utskottet ha givit mig rätt, men det menar, att den saken kommer förmodligen Kungl. Maj:t att ägna uppmärksamhet och i så fall intaga bestämmelser därom i sitt reglemente. Jag tycker, att riksdagen i en sådan här sak kunde säga ifrån litet för egen del och ej hoppas på den överansträngda Kungl. Maj:ts förutseende i alla detaljer.

Detta är synpunkter, som jag tror äro förtjänta av beaktande, men som det ändå är hopplöst att framställa något yrkande om. Jag vill emellertid ur sakens synpunkt, utan att begära votering, visserligen yrka bifall till punkt a), men i anledning av punkt b) hemställa, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära ytterligare övervägande av konstitutiva ändringar i banklagen, som ej blott innefatta kontrollbestämmelser. Däremot får jag avstå från något yrkande beträffande de ändringar i 28 §, som i motionen påkallats, för annars blir det väl för många yrkanden, då de ändå allesammans skola avslås.

Herr Svensson, Carl: Herr talman, mina herrar! Jag vill för min del ej bestrida, att det kan behövas vissa ändringar i nu gällande sparbankslag. Emellertid har utskottet inte ansett sig på grundval av den proposition, som nu föreligger och som endast föreslår ändring i vad avser kontrollen över sparbankerna från det allmännas sida, böra ingå på en granskning, i vilka avseenden det i övrigt kunde vara önskvärt att få ändringar till stånd. Det får ju bli en senare fråga. Utskottet har ju också pekat på, att om den sparbanksinspektion, som genom antagandet av detta förslag kommer att införas, gör erfarenheter, som bekräfta, att det kan behövas ändringar på andra punkter, så lär väl denna myndighet också taga initiativ till att sådana ändringar komma att bli föremål för statsmakternas övervägande.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Herr Lindhagen hade ju här ett längre anförande, och det kan därför inte begäras, att han skall få bemötande i fråga om allt, vad han här yttrat, men jag tycker dock, att hans uttalande här rörande sparbanksinspektionen måste ge en person, som har ganska mycket med dessa saker att göra, anledning till en erinran. Jag tillåter mig därför i min egenskap av landshövding i det län, som har det proportionsvis största antalet sparbanker i hela riket, att med anledning av herr Lindhagens yttrande säga några få ord.

Herr Lindhagen sade, att när man utser allmänna ombud i sparbankerna, går man givetvis efter den regeln, att man utser »pampar och bekanta» till att beklåda dessa poster. Jag tycker herr Lindhagen borde ha litet bättre omdöme, än att fälla ett sådant yttrande angående en så allvarlig sak, som det här gäller. Jag kan försäkra herr Lindhagen, att man inte går efter den

Ang. vissa
ändringar
i sparbanks-
lagen.
(Forts.)

regeln i landsorten. Jag vet ju inte, vilka regler man tillämpar i Stockholm, när man utser allmänna ombud, men i varje fall är det inte de riktlinjerna man går efter ute i landsorten. Och det gäller inte personer, som äro »på språng efter arvoden», som herr Lindhagen sade, utan man försöker verkligen få sakkunnigt folk, som kan sköta dessa uppgifter på tillfredsställande sätt. Det är visserligen sant, att arvoden varit låga, och det finns personer, som säga ifrån, att det är maktpåliggande att åtaga sig ett så ansvarsfullt uppdrag mot en så ringa ersättning, då man får uppoffra så mycken tid för att göra det på ett samvetsgrant sätt, men man kan ju inte förväna sig över, att det finns de, som äro i den belägenheten, att de anse, att de böra intaga denna hållning, när det gäller att åtaga sig ett ansvarsfullt uppdrag. Det kan väl hända, att det inte är av så stor betydelse eller att arvodeshöjningen kan förbättra förhållandena, men i varje fall är det ju så här i världen, att när personer befinna sig i den belägenheten, att de måste leva på sitt arbete, måste de ta viss hänsyn till vad de få för ersättning för de uppdrag, som de åtaga sig.

Herr Lindhagen gjorde här en jämförelse med förmyndarekammaren i Stockholm och talade om den där överförmyndaren, som hade blivit tillsatt, och den hållning denne intagit till vissa placeringar, som gjorts, varvid han velat förorda, att pengarna skulle placeras i Allmänna sparbanken. Jag vet ju inte, hur det är här i Stockholm och dess omnejd, men när vi landshövdingar ute i landsorten skola tillsätta förtroendemän och inte äro fullt säkra på vår sak, så vända vi oss ofta till borgmästarna i städerna eller till andra pålitliga personer och fråga dem, om man kan anförtro den och den ett mycket viktigt uppdrag, och vi lita på, att vi då komma att få tillfredsställande uppgifter. Jag vet inte, huruvida man här, när det gällde att tillsätta överförmyndare, vände sig till borgmästaren i Stockholm och frågade, om den och den vore lämplig att bekläda en så ansvarsfull post. Jag tillåter mig fråga herr Lindhagen, vem som föreslagit denne person till överförmyndare i Stockholm.

Vad nu själva sakfrågan beträffar, är jag visserligen icke av den uppfattningen, att hela denna åtgärd varit nödvändig på grund av vad som hänt på senare tiden, men jag vill på samma gång säga ifrån, att jag har ingen anledning att motsätta mig det förslag, som här har framkommit från Kungl. Maj:t och som har tillstyrkts av bankoutskottet, utan jag förmenar, att om vi kunna få en skärpt kontroll över dessa förhållanden, oavsett om det kostar litet pengar, så är det ju dock att förorda, att man får en ytterligare trygghet för att dessa stora ekonomiska förhållanden, som ha så stor betydelse för allmänhetens välfärd i detta land, bli så solida som möjligt. Jag vill därför inte underlåta att deklarerat, att jag kommer att rösta på det förslag, som innebär bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste talaren har missuppfattat mig. Det gällde en överförmyndare, tillsatt i landsorten i närheten av Stockholm, med vilken myndigheterna i Stockholm inte hade det ringaste att skaffa.

Jag medger, att det kan vara olämpligt att använda ordet »pampar», men det var för korthetens skull. Jag menar, att man vänder sig till framstående personer eller för länsstyrelserna eljest kända aktningstvårda medborgare och mer kunna länsstyrelserna inte göra. Och om de fråga andra till råds, så kunna dessa inte säga mer än att vederbörande är en framstående person, som möjligen sysslat litet med bankrörelse o. s. v., men huruvida han är lämplig för detta uppdrag vet ingen människa. Jag menar, att kontrollen blir ineffektiv, trots de bästa bemödanden. Jag får erkänna, att jag bör yttra mig i dessa mera timida ordalag, när jag talar om denna sak.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu vore föremål för prövning skulle antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 om sparbanker; samt b) att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära övervägande även av konstitutiva ändringar i sparbankslagen och ej blott kontrollföreskrifter.

*Ang. vissa
ändringar
i sparbanks-
lagen.
(Forts.)*

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge den 11 maj 1929 avslutad konvention angående vissa frågor rörande vattenrätten (svensk-norsk vattenrättskonvention) m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till överståthållarämbetet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. om-
organisation
av överstätt-
hållarämbetet.*

I berörda till riksdagen avlätna, den 25 januari 1929 dagtecknade proposition, nr 56, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt propositionen närmare utvisade.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft fyra till utskottet remitterade motioner, därav två väckts inom första kammaren (I: 242 och 243) och två inom andra kammaren (II: 373 och 378).

I motionen I: 242, väckt av herr *E. Thulin*, hade hemställts, att riksdagen måtte

1) avslå det till Kungl. Maj:ts proposition nr 56 fogade omorganisationsförslaget för överståthållarämbetet,

2) antaga för budgetåret 1928—1929 gällande stat för överståthållarämbetet samt

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyat övervägande av överståthållarämbetets omorganisationsfråga under samtidigt beaktande av dels att i förening med indragandet av Stockholms län överståthållarämbetets verksamhet utvidgades till Stockholms förortsområde, dels ock att överståthållarämbetets verksamhet begränsades till rena länsstyrelseärenden.

I motionen I: 243, som väckts av herrar *M. Fehr* och *K. Schlyter*, hade förslagits, att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 56 *dels* uttala, det i Stockholm frågor om åtal å brott icke vidare måtte behandlas i polis-kammaren eller eljest av polismästaren utan i stället efter verkställd polisundersökning handläggas och avgöras av allmän åklagare, vilken även borde besluta om häktning av för brott misstänkte, *dels ock* besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa angående vidtagande av de åtgärder, som kunde påkallas av ett hänsynstagande till nyssnämnda uttalande.

Ang. om-
organisation
av överstätt-
hållarämbetet.
(Forts.)

Motionen II: 375, väckt av herr *E. Eriksson* i Stockholm, innebar hemställa om, att riksdagen måtte i staten för överståthållarämbetets kansli uppföra en förste expeditionsvakt i lönegraden B 7 och en expeditionsvakt i lönegraden B 5.

Slutligen hade i motionen II: 378 herr *C. Ekman* föreslagit, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 56 ville hos Kungl. Maj:t hemställa om ny utredning i ärendet, börande denna utredning jämväl avse 1) spörsmålet om de nuvarande uppbörds- och exekutiva avdelningarnas framtida uppgift, organisation och ställning, 2) möjligheten att begränsa överståthållarämbetets förvaltningsområde till ärenden, som eljest ålåge länsstyrelse, och som följd därav att åt ämbetet giva en organisation likartad med länsstyrelses, 3) lämpligheten av att överståthållarämbetets ämbetsområde vidgades till att omfatta jämväl kommunerna i huvudstadens omgivning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall i denna del till herrar Thulins och C. Ekmans förenämnda motioner (I: 242 och II: 378) avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition;

b) med avslag å herr Erikssons i Stockholm berörda motion (II: 375) upptaga ordinarie förslagsanslaget till överståthållarämbetet med oförändrat belopp, 137,422 kronor;

II. att herrar Thulins och C. Ekmans motioner i övrigt samt herrar Fehrs och Schlyters motion I: 243 måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anfört.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det är ju inte mycket anledning att uppehålla kammarens tid med att yttra sig över det förslag, som här föreligger från utskottets sida och som går ut på avslag å Kungl. Maj:ts proposition eller, som jag kanske riktigare skall kalla det, ett undanskjutande av frågan. Det torde nämligen vara anledning antaga, att det huvudsakligen varit bristande tid, som gjort, att utskottet har behandlat frågan på det sätt, som har skett, och att sålunda den korta motivering, som här föreligger, står i riktigt förhållande till den tid, som utskottet haft att ägna behandlingen av, som utskottet mycket riktigt säger, »en av de mest invecklade organisationsfrågor, som torde hava förelegat inom den svenska statsförvaltningen».

Kungl. Maj:ts förslag har ju gått ut på, att man skulle söka åstadkomma en sådan ekonomisk uppdelning mellan staten och Stockholms stad, att staten skulle bära kostnaderna för länsstyrelseärenden, så att säga, och Stockholms stad skulle bära kostnaderna för vad man brukar kalla magistratsärenden. Utskottet synes ha varit inne på den tankegången, att man därmed lagt över för mycket kostnader på staten och att man kanske skulle nå fram till ett bättre resultat, om man helt och hållet gjorde boskillnad mellan länsstyrelseärenden och magistratsärenden. Det har för Kungl. Maj:t stått klart — och den föreliggande utredningen hade nog även bibragt utskottet samma uppfattning, om utskottet haft tillfälle att ingå på en detaljgranskning av frågan — att en sådan boskillnad ovillkorligen för bägge parterna skulle medföra större kostnader än den nuvarande anordningen, betingad som den ju är av geografisk gemensamhet, och att den, vilket också får tillmätas betydelse, för allmänheten skulle medföra större omgång och besvärligheter, enär denna därigenom ofta får att göra med två myndigheter i stället för med en.

Utskottet säger nu om förslaget, att »utskottet ej kunnat finna, att detsamma innebär sådana fördelar för staten, att dessa i och för sig kunna motivera

en omorganisation av ämbetsverket i fråga». Ja, till det skulle jag vilja tillåta mig göra den reflexionen, att om utskottet inte kunnat finna, att det för *staten* är en fördel, så hade man kanske likväl kunnat komma till den slutsatsen, att det för *det allmänna* skulle medfört större fördel, och Kungl. Maj:t har för sin del ansett, att man inte finge se denna sak ensidigt ur statens synpunkt, utan man måste se till vad som i verkligheten är en fördel för allmänheten.

Jag vågar nog också uttala den förmodan, att när denna fråga har tilldragit sig så pass ljumt intresse från utskottets sida, i vad själva sakprövningen angår, så har nog ganska mycket den omständigheten spelat in, att det var Stockholms stad, som skulle komma att förtjäna på denna ändring av överståthållarämbetets organisation, medan det däremot för staten skulle innebära en något ökad utgift, vilken dock inte alls är av den storleksordning, som av utskottsförslaget synes framgå.

Till slut vill jag, herr talman, endast säga, att de direktiv, som utskottet här hunnit med att ge på grund av den granskning utskottet gjort av de i ämnet väckta motionerna, blivit mycket litet ägnad att ge Kungl. Maj:t någon vägledning i fråga om vad utskottet egentligen menat beträffande det förslag, som vid ett följande tillfälle kan böra föreläggas riksdagen i denna fråga.

Jag har, herr talman, som sagt endast att uttala ett beklagande av, att denna organisationsfråga, på vilken nedlagts ett mycket grundligare arbete än vad utskottet tycks ha haft tillfälle att sätta sig in i, nu undanskjutes på så pass obestämd tid, som förhållandet blir.

Herr Björck: Herr talman! Det är kanske en smula hårdhärtat att gentemot herr socialministern framhålla, att det dock icke är bristande tid, som i främsta rummet varit anledningen till det slut, vartill utskottet kommit. Den bristande tiden har spelat in såtillvida, att man fann propositionen vara så otillfredsställande, att det icke var möjligt att med den överhopning av arbete, varunder utskottet led, vidtaga de betydande jämkningar, som i detta fall skulle varit oundgängligen nödvändiga. Men jag vill säga, att under åtskilliga dagar har det på avdelningen diskuterats principer och även detaljer i den föreliggande propositionen, tills man tämligen enigt kom fram till den ståndpunkten, att propositionen icke kunde godtagas utan en mycket avsevärd omläggning, en omläggning, som utskottet saknade alla möjligheter att genomföra.

Sedan har det från socialministerns sida pekats på, att här skulle föreligga otillräckliga direktiv för fortsatt utredning, och jag är den förste att erkänna, att utlåtandet är mycket magert. Men från den tid, som herr socialministern själv tillbragt i statsutskottet, erinrar han sig helt säkert, att när det fanns delade meningar och man ville undvika strid, blev ej sällan ett något urvattnat papper resultatet av långa förhandlingar, och så är förhållandet verkligen i detta fall.

Jag är övertygad om, att åtskilliga av de ledamöter av statsutskottets tredje avdelning, som deltagit i granskningen av propositionen och ha ganska olika uppfattning rörande det lämpligaste sättet att lösa det mycket svåra organisationsproblem som föreligger, kommit till den åsikten, att man icke så traditionsbundet, som skett i denna proposition, har rätt att avvisa tanken på en rationell klyvning av arbetsuppgifterna. Det är möjligt, att det blir dyrare — den saken är icke tillfredsställande utredd — men ingen har kunnat besvara frågan, huru mycket dyrare det blir. Jag för min personliga del vill giva uttryck åt den kanske kätterska meningen, att om ett antal år äro vi framme vid tanken på en gemenskap mellan Stockholm och dess närmaste omgivningar, som skulle kunna tänkas medföra en förenkling och omläggning av administrationen, varigenom

*Ang. om-
organisation
av överstätt
hållarämbetet.
(Forts.)*

Ang. om-
organisation
av överstätt-
hållarämbetet.
(Forts.)

merutgifterna skulle kunna kompenseras. Den saken kunna vi icke tala om i dag, men om tio år är det möjligt, att den tanken tränger sig fram, och då kanske det sätt, på vilket spörsmålet bedömes har undergått en ganska avsevärd förändring.

Sedan har jag icke heller kunnat bli övertygad om, att dessa förestående reformer i uppbörds- och rättegångsväsendet, som i alla fall stå på dagordningen, icke ha större inflytande på denna fråga än vad i propositionen göres gällande. Jag vill säga, att herrar Fehrs och Schlyters motion kommit mina dubier på denna punkt att ökas. De synpunkter, som där framföras, finner jag vara så vägande, att en förnyad utredning och överarbetning omöjligt kan lämna den ur sikte. Man kan vidare ha delade meningar om, huruvida det sätt, på vilket man lagt upp frågan om Stockholms polisväsende är det lyckligaste, och om icke en ändring även i detta avseende kan vara värd att tagas i övervägande. Beträffande den ekonomiska utredningen tror jag, att man måste sätta det allra största frågetecken. Jag tycker det är ett ganska egendomligt resultat av denna omorganisation, att staten skall ikläda sig en merutgift på 20.000 kronor, medan Stockholms stad gör en vinst på det flerdubbla beloppet. Litet var — därom tror jag, att en relativ enighet råder — gör sig den frågan, huru det är möjligt, att man skall kunna spara ett så stort belopp på överstätt-hållarämbetet. Enda orsaken måste vara en överorganisation för närvarande, och den överorganisationen borde det finnas möjlighet att å administrativ väg undanröja. I den punkten har detta urvattnade utlåtande givit en bestämd utgångspunkt för socialministern att gå fram hårdhänt nog.

Vad beträffar löneplaceringarna kunna vi också vara överens om, att det i den punkten finnes ganska mycket, som kräver ett tillrättaläggande. Jag tror icke, att herr socialministern bestrider, att åtskilliga av de föredragna löneplaceringarna rönt ett starkt inflytande av, att de i Stockholms stads tjänst anställda befattningshavare, som skulle överföras på det statliga löneplanet, för närvarande ha högre lön än vad som gäller för motsvarande befattningshavare i statens tjänst och att den omständigheten har påverkat placeringen. I annat fall skulle man icke ha kommit till det resultat, som här föreligger. Antalet assessorer t. ex. skulle ju här bli väsentligt större än inom de allra största länen.

Sedan är det också andra spörsmål, för det första om underståthållarens fortsatta tillvaro eller om han skall överföras på övergångsstat. Den erfarenhet, som vunnits sedan propositionen avlämnats till riksdagen, tycker jag för min del har lämnat ett starkt stöd för, att detta ämbete är överflödigt. Vidare måste jag säga, att en placering i A 2 av polismästaren i Stockholm, i all synnerhet med bibehållande av hans extra arvode som inspektör för polisskolan, är en anomali, som icke kan godtagas. Det finnes för övrigt åtskilliga andra nog så viktiga detaljer i propositionen, för vilka man har anledning att sätta frågetecken. Dessa spörsmål kunna naturligtvis bedömas från olika utgångspunkter. Men jag har velat betona, att det primära är icke bristande tid utan oförmåga att på grundvalen av det föreliggande förslaget vinna tillräckliga hållpunkter för bedömandet av frågan, huru denna omorganisation skall tillrättaläggas på det lämpligaste och mest rationella sättet.

Med detta uttalande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Lübeck**: Ja, herr talman, när jag upptagit kammarens tid med detta, är det givetvis, såsom kammaren förstår, därför, att det varit ett önskemål hos mig att få en större klarhet om vad utskottet egentligen tänker i denna fråga, och i det syftet har herr Björek's yttrande självfallet varit av stort värde. Jag tillåter mig emellertid, när herr Björek bestrider, att det

berott på bristande tid, påpeka, att i det fallet har jag endast rättat mig efter vad utskottet självt säger, när det i slutet av sitt utlåtande talar om ett mera ingående övervägande, än utskottet kunnat ägna föreliggande fråga.

Herr Björck nämnde, att utskottet skulle funnit att en avsevärd omläggning av propositionens grunder skulle vara behöfelig, och hade det varit tydligt, att utskottet varit av den meningen, hade det varit lyckligt, om det blivit utsagt. Men det kanske bör tolkas så, att det är herr Björcks mening och kanske några andras också, att det bör göras en avsevärd omläggning av frågan. Men om det är riktigt, som herr Björck också sade, att meningarna inom utskottet varit starkt delade, så måste jag göra gällande, att i en fråga, som varit föremål för ett så betydande förberedelsearbete som denna, hade det naturligtvis varit av ett mycket stort värde, om dessa särmeningar kommit tydligare till uttryck. Då hade man självfallet vid frågans fortsatta beredning haft något att hålla sig till. Jag vågar påstå, att om — jag vill icke säga det som ett klander mot utskottet utan jag vill endast konstatera faktum — utskottet haft tid med det, hade det också varit tid att få en föredragning inom utskottet, som klarat upp begrepp, som synas vara oklara för utskottets ledamöter, sedan de endast ägnat frågan den mera ytliga prövning, som synes hava skett.

Här finnas utan tvivel detaljer i detta förslag, såsom herr Björck också berörde, som skulle kunnat inom utskottet undergå jämkning. Det hade självfallet ingenting varit att säga om en jämkning på grundvalen av herrar Fehrs och Schlyters motion.

Herr Björck yttrade, att man kanske snart är framme vid ett större Stockholm, och att det kanske bara dröjer tio år. Men herr Björcks mening kan väl icke vara, att vi skola sitta och vänta på detta i tio år, om man kan göra besparingar, som enligt min mening röra sig om 100,000 kronor per år. Antingen det blir den ena eller den andra parten som kommer att vinna på detta, tillåter jag mig att — med anledning av att herr Björck tog sikte på en genomgripande omläggning av länsstyrelse- och magistratsärenden, som dela ämbetsverket mellan två myndigheter — påpeka, att om man under nuvarande förhållanden skulle genomföra en sådan klyvning, så skulle det utan tvivel medföra för staten en ökad kostnad av minst 50,000 kronor. Den ekonomiska konsekvensen förmodar jag, att utskottet icke velat taga, när man därtill lägger de påtagliga olägenheter, som för allmänheten skulle uppstå genom klyvningen.

Slutligen uttalade herr Björck inledningsvis, att löneplaceringen skulle vara för hög, och om jag icke missförstod honom, gick hans yttrande ut på, att antalet assessorer också skulle vara för stort. En överflyttning av vissa befattningar på statens konto skulle emellertid medföra vissa besparingar i kostnaderna, och för övrigt är det så, att en jämkning i detaljer kunnat komma i fråga, om utskottet gått in på en detaljprövning av saken. Men det rimmar ganska illa, att herr Björck samtidigt med att han anmärker på, att man sparar för mycket, också gör anmärkning på att man tagit för många befattningar och för höga löner.

Herr Rydén: Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord. Jag tror, att det är riktigt, att det understrykes mera, att vad herr Björck uttalade i det föreliggande ärendet av honom själv betecknades som en rent personlig uppfattning. Jag tror icke, att avdelningens samtliga ledamöter eller knappast dess majoritet har kommit till en så fast utpräglad uppfattning om de allmänna linjerna för en omorganisation av överståthållarämbetet. För min personliga del sätter jag åtskilliga frågetecken inför tanken på en s. k. rationell klyvning av överståthållarämbetet, och jag kan knappast föreställa mig annat, än att det måste komma att bli väsentligt dyrare än den organisation,

*Ang. om-
organisation
av överståt-
hållarämbetet.*

(Forts.)

Ang. om-
organisation
av överstätt-
hållarämbetet.
(Forts.)

som för närvarande finnes, och den organisation, som föreslagits i den kungl. propositionen.

En sak som för mitt vidkommande bidragit till mitt ställningstagande för avslag är den, att jag tror att denna fråga har stått så litet uppe i den allmänna diskussionen, att det är en hel mängd av riksdagens ledamöter, som känna sig behöva konfronteras med denna fråga en gång till eller kanske mer än en gång — det vet jag icke — innan de här taga definitiv ståndpunkt. I det fallet bör socialministern icke förvåna sig, ty det har hänt många gånger under det jag tillhört riksdagen, att när ett invecklat ärende kommit upp första gången i riksdagen, i synnerhet om det icke föregåtts av någon mera allmän diskussion, har riksdagen begärt tid för att vänta och tänka igenom hurudant läget är.

Jag finner stöd för tanken på avvisande av förslaget även i den omständigheten, att överstätt-hållarämbetet alldeles nyss bytt om chef, och då den nuvarande överstätt-hållaren som var och en vet personligen representerar en mycket stor tillgång på erfarenhet och insikt i allt vad som gäller det administrativa området, har det synts mig för min del önskvärt, att en proposition får komma fram efter det att han djupare kunnat intränga i sitt ämbetsverks förhållanden och bilda sig en mera utpräglad uppfattning, stödd på erfarenhet, än vad som kan vara fallet i denna stund. Därför har majoriteten inom utskottet icke velat binda Kungl. Maj:t eller riksdagen genom några direktiv som icke kunde grunda sig på en sådan mera ingående kännedom om förhållandena, som åtminstone jag tycker böra föreligga, när man giver Kungl. Maj:t direktiv.

Jag vågar efter de överläggningar som förts säga, att den nu föreliggande propositionen knappast har utsikt, om den kommer åter i oförändrad form, att kunna vinna någon allmän anslutning. Det är för små fördelar som bjudas i förhållande till den kostnadsökning som förslaget medför, för att man skall kunna reflektera på det. Om jag skulle tillåta mig att framföra en i detta avseende mycket ofullkomlig och anspråkslös mening, skulle det vara, att jag tror, att det vore klokt att låta spörsmålet undergå en förnyad omprövning med delvis andra krafter som medverkande, delvis åtminstone, än dem, som deltagit i den föregående utredningen.

Jag har icke rätt, herr talman, att tala mer än för egen räkning, men jag har önskat, att man icke här underlåter att uppmärksamma att herr Björck strängt betonat att hans yttrande endast var ett uttryck för hans personliga uppfattning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag dels till polisväsendet i riket och dels till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till
yrkes-
inspektionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till yrkesinspektionen och dess verksamhet jämte en i ämnet väckt motion.

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1929/1930 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels upptaga ordinarie förslagsanslaget till yrkesinspektionen med oförändrat belopp, 291,500 kronor, och dels till yrkesinspektionens verksamhet anvisa ett extra anslag av 74,800 kronor.

Anslag till
yrkes-
inspektionen.
(Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *C. O. Johansson* i Sollefteå m. fl. väckt motion, nr 215, vari hemställts, att befattningen såsom skogs- och flottledsinspektör inom yrkesinspektionen måtte uppföras å ordinarie stat och att densamma därvid måtte i lönehänseende likställas med yrkesinspektörsbefattning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt.

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Johanssons i Sollefteå m. fl. motion, II: 215,

a) i riksstaten upptaga ordinarie förslagsanslaget till yrkesinspektionen med oförändrat belopp, 291,500 kronor; samt

b) till yrkesinspektionens verksamhet för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra anslag av 74,800 kronor; ävensom

II) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt till prövning upptaga frågan om skogs- och flottledsinspektörsbefattningens överförande å ordinarie stat samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna prövning kunde föranleda.

Herr Strömberg: Herr talman! Då jag ser herr statsrådet och chefen för socialdepartementet här närvarande tillåter jag mig att framföra några synpunkter med anknytning till det statsutskottsutlåtande som här föreligger.

Det gäller anslag till uppehållande av yrkesinspektionen, anslag, som i och för sig äro rätt så obetydliga. För min del är jag övertygad om att man från olika håll i riksdagen är villig att giva erkännande åt de strävanden som gå ut på att förebygga de många och elakartade risker som våra arbetare äro utsatta för. Ty att skydda den mänskliga arbetskraften så långt som detta överhuvud taget är möjligt från olycksfall och ohälsa, är icke bara en humanitär gärning utan också en gärning som är förestavad av rent nationalekonomiska synpunkter. Vi bevittna i vår tid en rastlös utveckling särskilt inom det industriella livet. Rationalisering och forcering är dagens stora lösen. Det är ingen överdrift om man påstår, att i denna stora process tages det icke tillräcklig hänsyn till det mänskliga materialet. Man finner huru olycksfallens antal alltjämt är oroväckande stort och risken för arbetarnas hälsa är förvisso större i dag än den tidigare varit, fastän detta icke kan rent statistiskt avmätas. Det vore därför fullt på sin plats om statsmakterna ägnade frågan om arbetarskydd i denna inskränkta mening en större uppmärksamhet än vad som nu sker. De krav, som man härvid ansett sig böra uppställa, äro att lagen anpassas att motsvara tidens alltjämt förändrade förhållanden, att de organ, som ha att övervaka arbetarskyddslagarnas efterlevande i detta fall, i främsta rummet yrkesinspektionen, sättas i stånd att effektivt och självständigt fullgöra sina uppdrag, samt vidare att statsmakterna verksamt bidra till att upplysningsarbetet på skyddsteknikens område bedrives på ett sätt som skapar de nödvändiga förutsättningarna för ett gott resultat.

Med fullt erkännande av de insatser, som den nuvarande socialministern gjort i detta avseende, vågar jag påstå att i berörda avseende det alltjämt bris-

Anslag till
yrkes-
inspektionen.
(Forts.)

ter ganska väsentligt. Vi ha en lag om arbetarskydd av 1912, som i flera avseenden är åtskilligt föråldrad och mindre tillfredsställande. Det har också gjorts förberedelser för en ny sådan lag om arbetarskydd. Socialstyrelsen utarbetade redan 1925 ett förslag till ny lag, vilken varit ute för yttrande hos olika myndigheter, och herr statsrådets närmaste företrädare i ämbetet förebådade 1927 att vid det årets riksdag skulle en sådan reviderad lag framläggas. Detta förslag kom emellertid icke då fram och har sedan dess icke hörts av. Jag måste beklaga detta förhållande, ty det lagförslaget, vars innehåll jag närmare känner, innebar många väsentliga förbättringar. Bland annat skulle det medföra ett rationellare utnyttjande av arbetskrafterna inom yrkesinspektionen evad det gäller de olika befattningshavarna sinsemellan.

Vidare är att märka att den ena befattningen efter den andra inom yrkesinspektionen blivit ledig utan att den återbesatts på ordinarie stat. Besparingsnämnden av år 1926 hade i uppdrag att även undersöka möjligheten av besparingsåtgärder för den lokala förvaltningen, men den hann aldrig så långt, när den i år avvecklades. Nu ligger ärendet i ny form för besparingsarbete, och ingen vet vad resultatet därav blir. Till och med själva chefsmyndigheten inom yrkesinspektionen har såsom bekant varit tillförordnad allt sedan hösten 1927. Nu har Kungl. Maj:t som bekant föreslagit i en annan proposition att denna befattning skulle tillsättas, och fastän det ärendet icke här föreligger, vill jag dock erinra om, att statsutskottet gått in för avslag på Kungl. Maj:ts proposition i detta avseende, och den befattningen kommer således att än en tid uppehållas av en icke tekniskt utbildad person. Kungl. Maj:ts beslut att medgiva, att ett par befattningar inom yrkesinspektionen skola få tillsättas på ordinarie stat är en åtgärd, som vi inom kåren hälsa med stor tillfredsställelse. Alltjämt vila dock tyvärr de övriga befattningarna i en mycket oviss framtid. Det är uppenbart att detta sakernas tillstånd icke kan vara till gagn för en institution, som oupphörligt och vaksamt måste följa med utvecklingen och de alltjämt ökade kraven, om den skall bli skickad att på rätt sätt fullgöra sin uppgift.

Jag har ansett det vara lämpligt och riktigt att i detta sammanhang göra detta påpekande i förhoppning att statsmakterna måtte beakta dessa saker, när det gäller att skydda arbetarnas liv och hälsa. I förevarande fall har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet **Lübeck:** Herr talman! Jag tillåter mig att till herr Strömberg endast säga att det är riktigt, som han yttrar, att ett socialstyrelsens förslag till omarbetning av lagen om arbetarskydd föreligger sedan 1925, och jag skall för min del gärna vitsorda riktigheten av vad herr Strömberg säger, att detta förslag innehåller åtskilligt, som innebär avgjorda förbättringar, jämfört med nuvarande förhållanden. Jag hör nu, vilket jag inte förut hade alldeles klart för mig, att den förra regeringen på sätt och vis utlovat att lägga fram detta förslag redan 1927. Det kom emellertid inte något förslag vare sig till 1927 års eller till 1928 års riksdag, och då den nu sittande regeringen trädde till på hösten 1928, är det givet, att arbetsbördan var så stor, att det inte var rimligt att begära, att vi skulle framlägga ett så pass svårbedömbart förslag, om man inte skulle nöja sig med vissa utbrytningar därur för att kunna hinna avlåta proposition till årets riksdag. Dessutom vill det synas, som om riksdagen ansåg, att Kungl. Maj:t ändå försett riksdagen med mera arbetsmaterial, än som kan anses lämpligt, att döma av den behandling ett par frågor undergått vid denna riksdag. Och utöver vad Kungl. Maj:t framlagt har ju åtskilligt tillkommit på annat sätt, utan Kungl. Maj:ts förskyllan.

Herr Strömberg konstaterade, att ett par befattningar inom yrkesinspektionen nu blivit tillsatta på ordinarie stat, och vad angår dess chefsmyndighet,

vill jag med anledning av herr Strömbergs uttalande säga, att om jag uppfattat saken rätt, utskottet i varje fall gjort ett bestämt uttalande, då utskottet gått på avslag å Kungl. Maj:ts proposition, det uttalandet nämligen, att oläglig vakanssättning av befattningar inte skall fortfa, och det blir följaktligen möjligt för Kungl. Maj:t att vidtaga den påpekade och enligt min uppfattning synnerligen angelägna åtgärden att få den befattning, det här är fråga om, med ordinarie innehavare besatt.

Anslag till
yrkes-
inspektionen.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1929/1930 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte beträffande befattningshavare, hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 142,

a) medgiva,

1:o) att tillfällig löneförbättring finge under budgetåret 1929/1930 utgå vid vissa befattningar å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen enligt de i statsrådsprotokollet över finansärenden den 15 februari 1929 angivna tabeller (Tabell I och II), med iakttagande att beträffande befattningshavare å gammal stat med undantag av den i tabell II upptagna, å äldre stat kvarstående auditören vid flottans station i Karlskrona tillfällig löneförbättring skulle utgå endast, därest Kungl. Maj:t prövade skäligt tillägga vederbörande sådan förmån, och med belopp, som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämdes; dock

att gruppen »gymnastikkonsulenter» skulle ur tabell I uteslutas; samt

att för landsfogde löneförbättring skulle utgå med 1,200 kronor, varav 800 kronor skulle betraktas såsom lön och 400 kronor såsom tjänstgöringspenningar;

2:o) att vissa befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, vilka icke vore uppförda å ordinarie stat, finge under budgetåret 1929/1930 åtnjuta tillfällig löneförbättring enligt vad Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande grunder bestämde;

b) till tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen för budgetåret 1929/1930 såsom extra förslagsanslag anvisa

under andra	huvudtiteln	kronor	2,500
» fjärde	»	»	10,000
» femte	»	»	523,000
» sjätte	»	»	9,000
» åttonde	»	»	1,973,000
» tionde	»	»	42,000.

Reservation hade avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Anderson* i Råstock och *Törnkvist* i Karlskrona, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen

— — — proposition

a) medgiva,

att tillfällig — — — gymnastikkonsulenter ur tabell I uteslutas;

att för landsfogde löneförbättring skulle utgå med 1,500 kronor, varav 1,000 kronor skulle betraktas såsom lön och 500 kronor såsom tjänstgöringspenningar;

Ang. tillfällig löneförbättring för landsfogdar. (Forts.)	att vissa — — — grunder bestämmer; b) till tillfällig — — — anvisa
	under femte huvudtiteln ..... kronor 530,000.

Greve **Spens**: Herr talman! I utskottets föreliggande betänkande har utskottet uttalat sig mot att den tillfälliga löneförbättringen till landsfogdarna nu skulle komma att höjas. För närvarande är det så, att landsfogdarna åtnjuta i lön 5,000 kronor och dessutom tre ålderstillägg vart och ett på 500 kronor. 1920 erhöles landsfogdarna tillfällig löneförbättring med 900 kronor. Denna tillfälliga löneförbättring höjdes 1927 till 1,200 kronor. I den kungl. propositionen 1927 föreslog Kungl. Maj:t, att landsfogdarna skulle placeras i lönegraden B 27, det vill säga samma lönegrad, som länsassessorerna nu intaga. Detta förslag avslogs, men då ansåg man, att löneförbättringen borde höjas till 1,200 kronor från 900 kronor. Landsfogdarna åtnjuta dyrtidstillägg samt sportler, vilka dock äro mycket obetydliga. Jag har i dag i telefon frågat landsfogden i Stockholms län, hur mycket han kan ha i sportler. Han svarade, att sportlerna gå till högst 10 kronor om året. Jag har också för något år sedan frågat landsfogden i Jönköpings län om samma sak, och han sade, att han hade inte alls några sportler. De sportler, som en landsfogde kan ha, uppstå i de fall, då det hos honom begäres någon avskrift av handlingar, vilka finnas hos honom, men sådant förekommer nästan aldrig. Nu har i den kungl. propositionen ganska mycken hänsyn tagits till det uppgivna förhållandet, att landsfogdarna skulle ha sportler. Jag tror emellertid, att landsfogdarna skulle vara mycket belåtna, om dessa sportler alldeles avskaffades, och de i stället erhöles högre tillfällig löneförbättring. Landsfogdarna rekryterades från början inte fullt lyckligt därigenom att av sparsamhetsskäl en del kronofogdar, vilka ej voro tillräckligt kvalificerade som polismän, blevo landsfogdar. Nu komma hälften av landsfogdarna att efter uppnådd pensionsålder avgå under de fem närmaste åren. Det är då synnerligen viktigt, att landsfogdebefattningarna besättas med personer, som äro fullt lämpliga att vara polischefer på landsbygden. Härför erfordras emellertid att de ej äro alltför dåligt avlönade. Landsfogdarna ha en mycket dyrbar utbildning. För att uppnå formell landsfogdekompetens kräves juridisk examen, tingstjänstgöring samt ett års extra utbildning i polistjänst. Dessutom måste man fordra, att de ha viss praktisk erfarenhet och prövning i tjänsten, innan man kan konstatera, att de äro lämpliga för tjänsten. Landsfogdens avlöning är nu för låg i jämförelse med den avlöning, som åtnjutes av tjänstemännen i länsstyrelserna, inom vilka landsfogden också är hänvisad att tjänstgöra. De anses med rätta — och det anser jag också — böra i löneavseende jämföras med länsassessorerna. Om nu landsfogdekåren vid den betydande rekrytering, som under de närmaste åren förestår, inte tillföres de kvalificerade och dugande krafter, som behövas, äventyras den nytta, man förväntar av landsfogdeinstitutionen, och ändamålet därmed kan bli i hög grad förfelat, om inte nu någon löneförhöjning och några förbättrade villkor komma att givas dem.

Helst skulle jag hava sett, att Kungl. Maj:ts förslag, att den tillfälliga löneförbättringen skulle höjas till 2,000 kronor, antoges, men då detta ej synes möjligt, hemställer jag till denna kammare att godkänna den av herr Kvarnzelius med flera avgivna vid utlåtandet i denna punkt fogade reservationen, vilken reservation avser en löneförbättring av inalles 1,500 kronor och till vilken reservation jag nu yrkar bifall.

Häri instämde herr *Hansén*.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Greve Spens har redan anfört de skäl, som kunna tala för, att man på denna punkt borde tillmötesgå den kungl. propositionen. Det råder emellertid en viss oklarhet i fråga om sportlerna, när man på grund av landsstatssakkunnigas utredningar fått den uppfattningen, att landsfogdarnas sportler äro mycket större, än vad de i verkligheten för närvarande äro. Landsstatssakkunniga konstaterade nämligen på grundval av en utredning för åren 1921—1923, vilken ju är särdeles litet normgivande i detta fall, att vid den tidpunkten var det nio landsfogdar, som deklarerat, att de inte hade några sportler alls, medan femton hade uppgivit sig hava sportler av större eller mindre omfattning. Jag skall inte upptaga tiden med att redovisa dem i detalj, men det rör sig i allmänhet om belopp, som ligga från 1,000 kronor upp till 5 å 6,000 kronor. Detta var emellertid på den tiden, och då rådde ju andra förhållanden än dem, som råda i närvarande stund.

Nu är det faktiskt så, att landsfogdetjänsterna äro för lågt betalda, och Kungl. Maj:t har därför i sitt förslag försökt att få fram en löneförbättring i avvaktan på den nya lönekommitténs förslag och att därvid avväga beloppet så, att man ändock skulle komma under vad landsfogdarna i framtiden skulle komma att få enligt de utredningar, som föreligga hittills i ämnet. Det vore synnerligen önskligt, om kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag eller, om detta inte visar sig möjligt, åtminstone ville bifalla reservationen, som i överensstämmelse med statskontorets försiktiga hemställan endast innebär en löneförbättring på 300 kronor. Någon liten uppmuntran kan det åtminstone vara angeläget, att dessa befattningshavare få, detta inte minst med hänsyn därtill, att under de närmaste åren förestår återbesättande av landsfogdebefattningar i flera län och att rekryteringen säkerligen kommer att ställa sig nog så svår, om man inte visar litet större uppskattning av dessa tjänsters betydelse.

Jag tillåter mig därför uttala den förhoppningen, att kammaren ville söka komma fram till ett bättre resultat än det, som utskottet kommit till.

Herr **Lindblad**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Det var allmän uppfattning inom utskottet, att det inte förlåg någon särskild anledning att här på nytt bevilja en löneförbättring åt landsfogdarna. Förhållandet är ju, att landsfogdarna så sent som 1927 erhöilo sådan löneförbättring, och då nu den kommitté, som tillsattes 1928 förbereder dyrtidstilläggens inarbetande i lönerna och man väl har att vänta förslag härom tämligen snart, så ansåg man, att det kunde anstå med landsfogdarnas lönefråga tills kommittén hade framlagt sitt förslag.

Statsrådet och chefen för socialdepartementet uttalade nu den uppfattningen, att den undersökning, som gjordes rörande landsfogdarnas sportelinkomster för åren 1921—1923 visade, att åtskilliga sportelinkomster kommit dem till del. Statsutskottet har haft tillgängliga senare uppgifter från 1927, och av dessa framgår, som jag vill minnas, att fem av de tjugufyra landsfogdarna ha en årlig inkomst under 10,000 kronor, men de andra komma vida högre, somliga komma upp till 20,000 å 30,000 kronor om året. Således kan det icke sägas, att det föreligger särskild anledning att nu företaga åtgärder för en sådan löneförbättring för dessa tjänstemän. Inom utskottet, där man ju har kännedom om landsfogdarnas arbete, gjordes gällande, att det arbete, som landsfogdarna hade sig förelagt, icke var av så synnerligen svårskött beskaffenhet. Det vill säga de voro inte så upptagna med det arbete, de som landsfogdar ha att fullgöra, utan fanns det många av dem, som genom biinkomster från annat arbete kunde åstadkomma en avsevärd inkomst vid sidan av den, som till dem utbetalas i form av lön. Under sådana förhållanden fann utskottsmajoriteten, att inte något skäl föreligger för löneökning åt denna grupp

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

av befattningshavare. Det får ju ändå anses vara ganska rimligt, att då man givit två lönetillägg under en jämförelsevis kort period, och man väntar, att ett särskilt förslag nu skall framkomma, man inte fortsätter att giva dylika lönetillägg. Allt medan andra få vänta, tills den stora löneregleringen kommer. Då få vi också se, om landsfogdarnas ställning är och skall förbli densamma, som den hittills varit, och om de överhuvud bli behöfliga i den framtida organisationen av polisväsendet på landet.

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr talman, mina herrar! Även bortsett från den betydelsefulla ställning, landsfogdarna intaga i avseende å polisväsendet, en ställning, som blivit ytterligare betydelsefull genom den nya polisorganisationen, ha landsfogdarna stora och viktiga uppgifter. De kunna förordnas att utföra särskilda uppdrag inom länsstyrelsen, och de begagnas också i stor utsträckning för att verkställa fördelning av köpeskillingar i en hel del fall, vid expropriationer och stundom vid exekutiva auktioner och dylikt. Nu ha landsfogdarna kommit i en ogynnsam ställning i löneavseende däriigenom, att de räknas till fögderiförvaltningen. I själva verket sitta ju landsfogdarna i länsstyrelsen, men under det att länsstyrelserna erhållit sin lönereglering, ha landsfogdarna fått vänta, därför att de på rent formella skäl räknas till fögderiförvaltningen. Detta är ju en anledning, såvitt jag förstår, att särskilt tillgodose landsfogdarna, som i följd av dessa formella skäl fått vänta bra länge.

Vidare skall jag också be att få fästa uppmärksamheten därpå, att då det nu är fråga om en tillfällig löneförbättring, så saknar det inte sin betydelse, att ett mycket stort antal av de nuvarande landsfogdarna tvångsvis ha blivit landsfogdar. Det förhöll sig nämligen så, att när kronofogdarna — illa nog för övrigt — avskaffades, att då fingo de sämre kronofogdarna slå sig till ro med löner på indragningsstat, under det att däremot de bästa kronofogdarna tvångsvis blevo landsfogdar, oaktat detta var ganska främmande för deras föregående sysselsättning. Det torde vara bekant för riksdagen, att landsfogdarna till och med i processväg försökte komma ifrån denna sin tjänst som landsfogdar. De väckte rättegång mot kronan, vilken rättegång emellertid inte ledde till för dem önskat resultat. Under sådana förhållanden, och då de rentav blivit tvingade att beklåda sin tjänst, bör man väl åtminstone inte vara särskilt njugg eller mera njugg mot dem i löneavseende än som nödigt är.

Det är för övrigt åtskilliga grunder, som av andra talare framförts för detta tillgodoseende av landsfogdarnas lönereglering redan på detta stadium. För min del skulle jag ha önskat, att de blivit tillgodosedda i större utsträckning än enligt reservationen, men då det ju är hopplöst att komma längre än reservationen går, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Kvarnzelius med flera avgivna reservationen.

Herr Möller: Herr talman! Jag skall också tillåta mig att säga några ord till förmån för denna reservation.

Det förhåller sig på det sättet, att landsfogdetjänsterna ju äro avsedda att vara sluttjänster. Det vill med andra ord säga, att för landsfogdarna skulle, i varje fall enligt den tanke, som låg till grund för denna organisation, själva ämbetskarriären vara slut med utnämningen till landsfogdebefattning. Nu fingo de den viktiga uppgiften att dels vara högsta åklagare i länen och dels vara i egentlig mening polischefer där. Jag vill erinra kammaren om, att vi upplevat några faktiska skandaler i fråga om skötseln av efterforskningar efter grövre brottslingar på landsbygden. Ända sedan åtskilliga år tillbaka är det bland annat flera mord, som blivit förövade, utan att det varit möjligt för polisen att taga reda på brottslingarna. Jag kan inte hjälpa, att det synes

fullständigt klart, att det först och främst vilar på landsfiskalerna att sköta därmed sammanhängande uppgifter, men det säger sig självt att om man inte får verkligt goda polischefer ute i länen, måste detta bidraga till, att efterspaningen, denna viktiga del av polisarbetet, blir lidande. Och vill man inte avlöna de människorna, som sålunda skola få sluttjänster som polischefer i länen, på hyggligare vis än man gjort hittills, är det tämligen säkert, att rekryteringen för framtiden blir lika dålig som — det erkänna alla — den praktiskt taget varit från begynnelsen. Det är därför enligt min uppfattning av mycket stor vikt, att man inte alltför mycket snålar härvidlag. Jag medger ju, att det finns starka formella skäl för utskottets ståndpunkt, men jag tror, att de reella skälen tala för reservationen. När frågan om landsstatens lönereglering varit före, ha landsfogdarna kopplats samman med landsfiskalerna. Landsfiskalernas lönereglering är en mycket dyrbar sak, och dessutom äro landsfiskalerna inte särskilt populära. En del av dem ha verkligen också ganska mycket biförtjänster, vilket gör, att för dem är inte en lönereglering av riktigt samma betydelse som för landsfogdarna. Jag skulle för min del tro, att man handlar klokt, om man, så snabbt man överhuvud kan, sörjer för att dessa platser kunna sökas av och besättas med väl kvalificerat folk, så att man åtminstone på den punkten skapar förutsättningar för en bättre ordning av länens polisväsende. Jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

Ang. tillfälligt
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

Herr Schlyter: Herr talman! Då jag begärde ordet var det för att be kamraren att vid prövningen av detta ärende tänka på hur ofta det offentligen klagas över vårt åklagarväsen. Att detta fungerar så illa som det verkligen ofta gör, beror till icke ringa del på de dåliga avlöningsförhållandena inom åklagarkåren. Nu har herr Möller i det avseendet utvecklat alldeles detsamma som jag tänkt säga, och jag skall inte upprepa det. Jag ber endast att få tillägga, att jag under hela min offentliga verksamhet icke på något område stött på statstjänstemän, som varit så illa avlönade i förhållande till vikten av deras uppgifter som just landsfogdarna. Jag skulle därför, herr talman, med tillfredsställelse ha biträtt Kungl. Maj:ts förslag, men av samma skäl som herr Hammarsköld anført yrkar jag bifall till reservationen.

Greve Spens: Under instämmande i allo av vad de tre närmast föregående talarna anført, skall jag ändå be att få säga ytterligare ett par ord.

Herr Lindblad sade, att landsfogdarna ha ganska betydande extra inkomster i tjänsten. Dessa extra inkomster äro dock icke sådana inkomster, som de ha till följd av själva tjänsten, utan dessa extra inkomster bero därpå, att ibland vissa landsfogdar erhålla förordnande att förrätta exekutiva auktioner. De flesta landsfogdarna äro emellertid icke kompetenta att förrätta exekutiva auktioner med den invecklade procedur dessa erhållit genom 1912 års ändringar i utsökningslagen. Därför ha, som jag nyss nämnde, de flesta landsfogdarna icke några extra inkomster i tjänsten. Deras sportler äro av ingen betydelse. I Stockholms län, där sportlerna ju om de i verkligheten funnes, borde vara ganska väsentliga, uppgå de till högst 10 kronor om året, och jag tycker, att den nu förda diskussionen har ganska tydligt ådagalagt, att landsfogdarna äro i ett mycket stort behov av tillfällig löneförbättring. Förslaget härom är ju mycket blygsamt, då man ju endast begär 300 kronors förhöjning av deras inkomst.

Jag ber, herr talman, att få förnya min anhållan om bifall till reservationen.

Herr Dahl: Herr talman! I fråga om landsfogdeinstitutionen har jag alltför dess tillkomst varit mycket tveksam angående behovet av densamma och angående den innebörd av själva tjänstens omfattning, som genom den nya or-

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

ganisationen gavs åt landsfogdeinstitutionen. Men när nu landsfogdebefattningarna hava inrättats, har jag för min del inte kunnat förneka, att det finnes fog för det förslag om löneförbättring för dessa tjänster, som här kommit från Kungl. Maj:t. Jag har under behandlingen av detta ärende inom avdelningen, biträtt det kompromissförslag, som då utformades, och som här fått uttryck i reservationen. Av en tillfällighet blev jag hindrad att deltaga i ärendets handläggning i utskottet, eljest hade jag givetvis anslutit mig till reservationen. Jag skall nu emellertid be att få ge mitt förord åt denna reservation. Det är utan tvivel så, att landsfogdelönen i och för sig visst inte är över hövan rikligt tillmätt. Avdelningsmajoritetens och utskottsmajoritetens ståndpunktstagande har nog i icke oväsentlig grad påverkats därav, att landsfogdarna vid sidan av inkomsten från sin statstjänst i vissa fall åtnjuta ganska betydande inkomst av enskild verksamhet. Det är emellertid så, att denna inkomst av enskild verksamhet faller ganska olika. Det är vissa landsfogdar, som ha mycket betydande inkomst på denna grund, men det finns åtskilliga andra landsfogdar, som alldeles sakna inkomst från sådan källa. Jag menar därför, att man inte får lov att bedöma dem så att säga över en kam, då det gäller att avgöra, hur man skall ställa sig till det i propositionen framlagda förslaget om löneförbättring för landsfogdarna. Utan att på något sätt vilja ha slagit av på min mening angående landsfogdetjänsternas inställning överhuvud taget i organisationen, kan jag inte i det läge med landsfogdarnas inordning i denna organisation, i vilket saken nu befinner sig, förneka, att en förbättring av deras löneställning är befogad.

Jag ber därför, herr talman, att få förorda bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman! Det var någon talare, som yttrade, att sportler icke förekomma i någon vidare utsträckning för landsfogdarna, och att således landsfogdarnas avlöningsförhållanden skulle vara så dåliga, att en ökning av deras lön särskilt av det skälet behövde ifrågakomma. Jag vill då nämna, att vederbörande landsfogdar äro ganska högt taxerade. Landsfogden i Kronobergs län är exempelvis bevilningstaxerad till 18,670 kronor, landsfogden i Kristianstads län till 27,470 kronor, landsfogden i Malmöhus län till 28,060 kronor, landsfogden i Göteborgs och Bohus län till 14,465 kronor, landsfogden i Älvsborgs län till 14,580 kronor, landsfogden i Skaraborgs län till 17,340 kronor, landsfogden i Örebro län till 23,690 kronor, landsfogden i Kopparbergs län till 13,120 kronor, landsfogden i Gävleborgs län till 13,480 kronor och landsfogden i Norrbottens län till 17,070 kronor. Dessutom finns det några landsfogdar, som ha en årsinkomst av något över 11,000 kronor. Det vill därför förefalla mig, som om det inte är så riktigt, då man påstår att deras sportler icke ge dem extra inkomster. Tvärtom synas de ha sportler i mycket stor utsträckning. Det finns ju några få, som tydligen inte förstått att tillägna sig inkomster på det sättet, men de allra flesta ha gjort det.

Nu säger man att landsfogdarnas uppgifter som ledare av polisväsendet på landsbygden äro så krävande, att de behöva ha större löner. Men tro herrarna verkligen, att en landsfogde, som hittills inte kunnat taga en mördare med den lön, han nu har, kommer att taga honom, om han får 300 kronor mera? Det är min övertygelse, att han inte kommer att göra det, och jag kan inte se, att det föreligger några befogade skäl för en lönetillökning för dem, utan de böra enligt min mening vänta, tills den stora lönekommittén hunnit framlägga sitt förslag.

Det kan väl tänkas, att i denna kammare, där det finns en massa jurister och landshövdingar, det är möjligt att driva saken igenom, men jag är alldeles övertygad om, att andra kammaren kommer att avslå framställningen i enlighet med utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Allt torde vara sagt, som kan anföras i själva sakfrågan. Då jag nu anyo tager till orda, är det endast för att inlägga en gensaga mot det sätt, varpå en så gammal praktiskt förfaren statsutskottsledamot som herr Lindblad bedömer den här saken, då han söker styrka sina påståenden genom utdrag ur taxeringskalendern. Det gäller väl ändå inte här en reglering av lönerna för vissa befattningshavare, som suttit på tjänsten länge och kunnat skaffa sig biförtjänster av ena eller andra slaget, utan det gäller att bedöma frågan efter vad tjänsten faktiskt kräver. Herr Lindblad har inte ingått på något bedömande av de mycket sakkunniga inlägg, som gjorts här i kammaren i den delen, vilket varit mer på sin plats, och det är ur den synpunkten, som frågan skall bedömas, inte efter personliga och tillfälliga förhållanden. Det gäller att reglera lönerna med hänsyn till rekryteringen och med hänsyn till de förhållanden, som kunna antagas råda, då befattningarna skola nytillsättas och inte, såsom herr Lindblad här tycktes vilja göra, att räkna med de gamla tidernas inkomster, oavsett hur de tillkommit. Lönerna skola sättas efter tjänsten. Den principen måste man fasthålla, vare sig man arbetar inom statsutskottet eller på annat håll. Jag kan knappast finna, att herr Lindblad tillägnat sig den synpunkten i denna fråga. Om dessa tjänstemän inte sköta sina åligganden, så blir det de överordnades sak att ingripa, men intill dess så icke visat sig vara behöfligt, gäller herr Lindblads motivering ingenting.

*Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)*

Herr **Nilsson, Johan**, i Kristianstad: Jag hade inte tänkt begära ordet, men då jag i min egenskap av landshövding inte kunnat undgå att finna, att landsfogdarna ha en ganska stor och viktig uppgift att fylla ute i länen, skall jag passa på tillfället att säga några få ord.

Landsfogden utgör ju en mellanhand mellan landsfiskalerna och länsstyrelsen, han betraktas som landsfiskalernas närmaste förman och utövar inspektion över dessas verksamhet. Dessutom har han ju att vara högste åklagare i länet och i sin egenskap av polisman skall han passa på vid de tillfällen, då hans ingripande anses vara nödvändigt, det vill säga då det föreligger mera krävande polisuppgifter än som i vardagslag är fallet. Det råder ju överallt på den svenska landsbygden synnerligen primitiva förhållanden i fråga om polisordningen, och vi få skatta oss lyckliga, att vi anses inte vara i behov av någon mera dyrbar organisation än vi för närvarande ha. Men just för att vi ha så primitiva förhållanden böra vi väl inte avkoppla de möjligheter vi ha att möta de extraordinära händelser, som kunna inträffa och då man kan ha behov av att ha det ordnat efter mera så att säga stads- eller storstadsförhållanden. Det är då bra att ha någon, som utan att det behöver verka störande kan ingripa och fylla de krav, som vid ett sådant särskilt tillfälle uppställas. Det är just denna ömtåliga uppgift, som landsfogdarna ha, och åtminstone enligt min erfarenhet är det synnerligen värdefullt att den skötes på ett omdömesgillt och förståndigt sätt vid de tillfällen, då deras ingripande är av behovet påkallat.

Vidare är det ju alldeles riktigt, som herr Möller framhöll, att dessa befattningar få betraktas som slutplatser. Om en person inom landsstaten övergår till landsfogde tjänst, så har han i regel inte någon tanke på att sedan kunna vinna ytterligare befordran utan han stannar på denna post. Det är ju alltid brukligt, när det gäller krävande uppgifter i statsförvaltningen, att man söker tillgodose befattningshavarna så, att de anse sig ha anledning att söka dessa platser, fastän de sedan inte ha utsikter att få någon ännu bättre ställning på sitt område.

Vad extrainkomsterna beträffar så får man inte bortse ifrån, att de kunna falla synnerligen ojämnt. Inom landsfogdekåren liksom inom andra kårer är det naturligtvis så, att somliga ha möjlighet att skaffa sig uppdrag och verk-

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

samheter, som ge extrainkomster, men man bör väl inte avväga lönerna så, att tjänstemännen direkt skulle inställas på att skaffa sig bisysslor. Jag vill visst inte förneka att detta icke alltid behöver vara till olägenhet för såväl landsfogdar som landsfiskaler, eftersom deras verksamhet är så pass självständig, att de ha möjlighet att överflytta en del av sitt arbete på hjälpbiträden och extra biträden utan att tjänsten egentligen blir lidande. Men man bör naturligtvis inte avväga lönerna på det sättet, att man direkt pekar på, att de skola försöka skaffa sig extra uppdrag. Jag vill i likhet med herr statsrådet och chefen för socialdepartementet bestrida, att man bör lägga de uppgifter, man finner i taxeringskalendern, till grund för bedömandet av denna tjänstemannakårs lönereglering lika litet naturligtvis, som man skall göra det för andra. Det kan ju finnas förhållanden, som inte alls ha med dessa saker att göra. Här nämndes särskilt landsfogden i Kristianstad. Om han händelsevis har förmögenhet, och på grund därav har en rätt aktningsvärd siffra i taxeringskalendern, så skall han väl inte på grund av detta förhållande få avdrag på sin rättmätiga lön.

Jag tror att det är riktigt, att riksdagen tillerkänner dem en förbättring i deras nuvarande löneställning. Den är visserligen synnerligen blygsamt tillmätt i det förslag, som reservanterna kommit till, men då intet bättre förslag för närvarande har utsikter att vinna bifall, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att få dela den — jag skulle vilja säga »överhalning», som herr Lindblad fick från statsrådsbänken. Herr Lindblad står nämligen inte ensam. Vi äro en hel del, som äro precis lika oförståndiga som han. Vi ha nämligen i statsutskottet resonerat på det sättet, att år 1927 nog är en tidpunkt, som ligger kvar i minnet hos de flesta. Detta år 1927 fingo de här befattningshavarna en löneförbättring. Och i år räkna vi 1929. Om redan nu en löneförbättring skulle beviljas, då skulle detta bero därpå, att ett verkligt nödläge föreläge. Föreligger inte detta nödläge, så tror jag, att landsfogdarna kunna vänta, tills det blir klart med deras lönereglering. Det är som en belysning av detta eventuella nödläge, som de av herr Lindblad anförda siffrorna ha spelat en roll. Jag tror inte, att landsfogdarna såsom sådana sitta med löner mellan 13- och 27,000 kronor; det tror jag inte. Men jag tror inte heller, att alla landsfogdar blivit begåvade med några särskilt stora förmögenheter. Jag tycker inte, att tjänsten är av sådan beskaffenhet, att man kan tänka sig, att rikt folk ägnar sig åt den. Detta har kommit oss att draga den slutsatsen, att något av dessa inkomstsummor, som ligga ovanför lönen, måste ha tillkommit i och genom den tjänst de ha. När saken ligger till på det sättet, tror jag att det goda hjärtat lockat en alldeles på villovägar, om man menar, att här ha vi ett fall, då riksdagens första kammar måste resa sig som en man och gripa in mot ett statsutskott, som vill trycka ner så att säga under vattenytan en samling tjänstemän. Jag tror det vore mycket bättre, om man i stället för det goda hjärtat läte det eventuellt ännu bättre förståndet tala en liten stund.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Carlsson, Carl*.

Herr statsrådet **Lübeck:** Ja, herr talman, jag är ganska övertygad om, att herr Lindblad själv inte tog illa upp den så kallade överhalning, som nyss kom honom till del. Herr Lindblad är ju van att använda ganska kraftiga bevismedel, så han står nog pall även för en sådan överhalning, som han fick från statsrådsbänken.

Löneförslaget går ju ut på, att man nu inte skall göra någon löneförbättring.

som kan tänkas i något avseende gå utöver vad lönekommittén — på grundval av vad som hittills sagts i saken — kan väntas komma till i sitt betänkande. Det förhållandet, att en del landsfogdar — herr Lindblad räknade upp dem uppifrån; det kanske hade varit lika nyttigt eller nyttigare för sakens bedömande att räkna upp dem nerifrån — kommit upp till vissa stora inkomster, kan väl dock inte hindra, att man försöker reglera lönerna, så att man vid nytillträden kan få sådana befattningshavare, som tjänsten kräver. Det är just detta, som jag anser innebära det sakliga bedömande av frågan, vilket man bör rätta sig efter i stället för tillfälliga personliga bedömanden.

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

Herr Lindblad: Syftet med uppläsandet av dessa uppgifter var självfallet det, att jag därmed ville visa — som redan den föregående talaren, herr Olof Olsson, framhållit — att något nödläge föreligger inte här. Samtidigt ville jag också visa, att det myckna arbete, som man sagt skulle påvåla landsfogdarna, ändå inte måtte vara så förfärligt, som man gör gällande, eftersom de i alla fall ha tillfälle att skaffa sig bisysslor, som ge så pass stora inkomster.

Nu ytrade statsrådet, att denna löneökning inte skulle komma att inverka menligt på den framtida löneregleringen. Men det veta vi inte något om. Läget är dock i allmänhet så, att när man skall avskaffa sportelinkomster — och det torde bli nödvändigt, när en lönereglering skall ske — så tages även hänsyn till sportelinkomsterna. Om man nu ger landsfogdarna en lönetillökning, så är det alldeles givet, att deras inkomster bli ännu större än hittills, och detta kanske lönekommittén i viss mån kommer att ta hänsyn till.

Så är det också en annan sak. Om man nu går in för en lönetillökning för landsfogdarna, som så sent som 1927 fingo en dylik, så kan man inte undgå att ge tillfälliga lönetillägg även åt andra grupper, som kanske äro i större behov därav och som annars inte skulle komma fram, förrän den stora löneregleringen är färdig.

Jag anser inte, att de sakliga skälen tala för den nu ifrågasatta löneförhöjningen utan får vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Greve Spens: Herr talman! I anledning av herr Olof Olssons anförande skall jag be att få nämna, att år 1927 begärde Kungl. Maj:t, att landsfogdarna skulle få uppföras i lönegraden B 27, vilket skulle tillföra dem en högre inkomst än vad Kungl. Maj:t nu har begärt. Om landsfogarna i några få län haft någon extrainkomst, så har det, såsom jag förut nämnt, antagligen berott på, att de fått förordnande att förrätta exekutiva auktioner. Men, som jag också förut sagt, äro de flesta landsfogdar inte kompetenta att erhålla sådana förordnanden, och därför befinna sig också de allra flesta av dem i ett ganska stort ekonomiskt nödläge för närvarande.

Jag ber fortfarande att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag kan mycket väl stå till tjänst med den upplysning, som herr statsrådet önskade sig. Om man inte går från toppen och ner utan vandrar den mera mödosamma vägen nerifrån och upp, så finner man, att det är sju stycken landsfogdar, som ha en inkomst under 10,000 kronor.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag är ju inte sakkunnig beträffande de synpunkter, som statsutskottet anlägger på löneregleringar, men jag har litet svårt att tillägna mig den uppfattningen, att ett villkor för en tillfällig löneförbättring skulle vara, att de därav berörda tjänstemännen skulle befinna sig i ett ekonomiskt nödläge. Jag tror att jag också försökt se frågan inte ur känslosynpunkt utan just med användande av förståndet, och efter mitt förstånd befinna sig åklagarväsendet som sådant i ett nödläge och detta nöd-

Ang. tillfällig löneförbättring för landsfogdar. (Forts.) läge sammanhänger med, att landsfogdarna äro så dåligt avlönade, att de rimligtvis måste söka en förbättring genom tillfälliga inkomster. Man kan därför inte, synes det mig, när man går till en lönereglering, gå i en sådan *circulus vitiosus*, att man ser efter, hur stora biförtjänster de ha, för att sedan därefter bestämma den tillfälliga löneförbättringen. Dessa biförtjänster utgöra tvärtom för mig en särskild anledning att höja den från staten utgående lönen, så att dessa tjänstemän få tid och tillfälle att ägna sig åt utövningen av sin tjänst.

Herr Lindblad ansåg, att 300 kronor var alldeles för litet för att man skulle kunna räkna med en förbättrad tjänsteutövning. Jag håller med honom om det, herr talman, och jag skulle vilja ge dem mera. Men det är alldeles tydligt, att om man anser en tjänstemannakår vara för lågt avlönad och har tillfälle att bidra till en förbättring med en löneökning av 300 kronor, så lämnar man detta belopp, tills det kan bli bättre. Slutligen anförde herr Lindblad, att denna kammare möjligen kan komma att ge den högre lönen i överensstämmelse med reservationen, medan det i andra kammaren kanske inte fanns så sakkunniga talesmän för landsfogdarna, att man där kunde räkna med en likadan utgång. Jag tror i alla fall, herr talman, att herr Anderson i Råstock och herr Törnkvist i Karlskrona äro ganska talföra för sin mening.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talarens anförande synes mig kraftigt stryka under, att det här i själva verket gäller en omorganisationsfråga, och jag undrar, om inte bakom hans anförande låg hans eget förslag rörande åklagarväsendet. Men då förefaller det mig ändå vara en litet betänkelig väg att gå in för eller underhjälpa eller skjuta på en omorganisationsfråga, som inte ligger under prövning, vilket skulle ske, om man ginge med på reservationen och beviljade detta lönetillägg.

Tänker man sig i övrigt en förbättrad rekrytering i samband med en förändrad ställning för landsfogdarna, ett överflyttande så att säga till Konungens befallningshavande av den kategori av tjänstemän, som står närmast kring honom och bort ifrån de lokala landsfiskalerna och vad därmed sammanhänger, vilket kan vara en mycket riktig och naturlig sak, så förefaller det mig, som om den frågan vore huvudfrågan och då borde prövas först och lönefrågan sedan. Av detta skäl kan jag inte finna det riktigt att föregripa organisationsfrågan genom ett tillägg nu till lönen i ett fall som detta, då en löneförbättring dessutom nyligen har ägt rum. Således, denna omorganisationsfråga, denna rekryteringsfråga spelar enligt mitt förmenande ingen avgörande roll i detta sammanhang.

Ett skäl, som från en annan talare framförts, står inte alls i sammanhang härmed, utan har en helt annan betydelse. Detta skäl var ju, att rekryteringen här hade skett så att säga genom en tvångskommendering, varför en viss compensation borde kunna begäras. Jag vill gärna erkänna, att det ligger något mera befogat i den synpunkten än i den förra. Jag kan dock inte hjälpa, att det förefaller mig, att, därest rekryteringen skett genom en tvångskommendering, som i detta fall utan tvivel är händelsen, det gärna skapar den tanken, att dessa befattningshavare egentligen inte äro av den kvalitet, att någon högre lön bör komma i fråga. Och att kompensera en tvångskommendering, som redan har skett, med ett sådant nytt lönetillägg, finner jag heller inte motiverat. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindhagen**: Jag är inte sakkunnig i denna fråga, men jag begärde ordet med anledning av, att det framförts en del anmärkningar mot landsfogdarna för bristande nit i att väcka åtal i förekommande fall. Detta samman-

hänger med en fråga, som enligt min uppfattning visats för litet uppmärksamhet, nämligen att åklagarväsendet på landsbygden har alldeles för litet medel till sitt förfogande för att verkställa de utredningar, som behövas rörande förekommande brott. Detta om åklagarmakten i allmänhet på landsbygden. Vi lägga här i riksdagen på den ena strafflagen efter den andra med åläggande för åklagarmakten att verkställa åtal, men man tänker inte på, att det skall finnas möjlighet för denna med mycket begränsade resurser försedda åklagarmakt att verkställa de erforderliga utredningarna. Detta är emellertid en fråga, som sammanhänger med rättegångsreformen och som inte äger något samband med denna. Det talar snarare för att frågans kärnpunkt mera ligger på detta område, men den frågan föreligger inte nu, som herr Reuterskiöld också anmärkte. Det är vid en blivande rättegångsreform på detta område, som dessa lönekrav lämpligen böra framföras.

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr talman! Det är mig omöjligt att inse, hur ett provisoriskt lönetillägg på ytterligare 300 kronor kan föregripa processreformen och vad därmed sammanhänger, då det förut beslutade provisoriska lönetillägget på 1,200 kronor inte ansetts ha en sådan verkan.

Jag begärde egentligen ordet för att säga detta, men då jag nu fått ordet, vill jag tillika säga, att taxeringskalendern är en ganska dålig källa, då det gäller att bedöma lönefrågor. Av taxeringskalendern framgår endast den taxerade inkomstsumman, men det framgår inte, i vad mån denna inkomstsumma härflyter från kapital eller i vad mån den rent av är kapitalandel, alltså den beräknade 60-delen av kapitalet. Jag tror det skulle vara en synnerligen farlig väg att slå in på, om man vid bedömandet av lönerna för en kår skulle börja se efter i taxeringskalendern, hur kårens medlemmar äro taxerade och inrätta sig därefter utan att ta hänsyn till, och utan att kunna ta hänsyn till, att en del av den taxerade inkomsten kan härflyta ur kapital. Jag vet händelsevis, att i ett fall, som är mig bekant, härflyter hans större merinkomst ur kapital — icke från bisysslor.

Jag anhåller sålunda, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Reuterskiöld: Ja, herr talman, jag tror nog det vara ganska obegripligt, om 300 kronors löneförbättring skulle kunna ha en så kraftig verkan. Men det är heller inte mot detta belopp jag vänder mig, utan, som kammaren behagade erinra sig, ha de talare, som här förordat reservationen, i allmänhet sagt, att de hellre ville gå på Kungl. Maj:ts förslag, som var 2,000 kronor, och till och med försökt erinra om, att Kungl. Maj:t tidigare gått ännu högre. Man har sålunda gått på reservationens linje, *därför att man inte kunnat komma ännu högre*. Det är inte beloppet, utan *lönehöjningen i och för sig*, som jag vänder mig emot, *i den ordning frågan nu blivit väckt*.

Herr statsrådet Lübeck: Herr talman! Jag skall avslutningsvis endast be att få tacka herr Olof Olsson för hans upplysning om, hur det ställde sig, när man gick nerifrån, vilket var en välbehövlig komplettering till herr Lindblads siffror. Då det är sju landsfogdar, som ha under 10,000 kronor, om man därtill kommer ihåg, att den lägsta lönegrad, som ifrågasatts för landsfogdarna med hänsyn till tjänstens beskaffenhet, betyder en slutlön, som något överstiger 11,000 kronor, och då således en ej oväsentlig del av landsfogdarna under nuvarande förhållanden har lägre lön än B 27 skulle ge, så synas tillräckliga skäl föreligga att ge dem denna lilla löneförbättring såsom en uppskattning av tjänstens betydelse, vilken från håll, där man sakligt kan bedöma

Ang. tillfällig löneförbättring för landefogdar. frågan, har vitsordats vara mycket stor. Hur detta kan innebära någon tendens till omorganisation, som herr Reuterskiöld ville göra gällande, har jag uppriktigt sagt mycket svårt att förstå.

(Forts.)

Herr Möller: Herr talman! Herr Reuterskiölds resonemang hoppas jag inte skall bli avgörande för denna kammars beslut, ty det skulle ju innebära att man överhuvud taget inte kunde reglera landsfogdarnas löner, förrän processreformen vore genomförd. Det har i varje fall inte statsutskottet i fråga-satt, utan statsutskottet har sagt, att ärendet ligger hos 1928 års lönekommitté, och tycks vara fullt belåtet med, att denna kommitté skall komma med förslag. Jag förmodar, att lönekommittén inte kommer att lägga sig i processreformen. Alldeles oavsett hur det kommer att gå med åklagarväsendet i framtiden, är det ju för närvarande så, att landsfogdarna faktiskt äro åklagare, och så länge denna organisation består, är det väl ett statsintresse att få goda åklagare. Om vi nu ha den uppfattningen, att med de nuvarande lönerna dessa platser äro ytterligt svåra att rekrytera med välkvalificerat folk, så är det inte bara det ömma hjärtat, som talar. Om vi *kunde* få goda landsfogdar för 3,000 kronor om året, så skulle jag inte tveka ett ögonblick att rösta för det, men jag tror inte och ingen i denna kammare tror väl, att när man avlönar andra landsstatstjänster på ett helt annat sätt, man för denna summa kan få någon landsfogde. Jag tar inte hänsyn till de landsfogdar, som finnas, även om naturligtvis också de få glädje av löneförbättringen, utan jag önskar ett steg i den riktning, som möjliggör en förbättrad rekrytering till dessa slutposter. Jag tror, att detta är ett ganska stort statsintresse.

Herr Rydén: Herr talman! Jag var litet tveksam i statsutskottet, hur jag skulle rösta för att komma till det bästa resultatet, men under diskussionen i utskottet blev jag övertygad om, att de starkaste skälen talade för den linje, som åtskilliga av avdelningens ledamöter hade förordat, och jag måste säga, att sedan jag hört diskussionen här i kväll, har denna övertygelse ytterligare styrkts. Hela det resonemang, som till exempel herr Schlyter för, har ju inte ett spår att göra med frågan om en tillfällig löneförbättring, och således måste jag avföra det ur mitt medvetande såsom saken egentligen inte vidkommande. På det sätt, som herr Schlyter gjort, kan man inte föra resonemang, när det är fråga om tillfälliga löneförbättringar.

Vad landsfogdarna beträffar är det en del omständigheter som göra, att även om man erkänner deras betydelse, man dock har anledning att ställa sig tveksam. De ha sedan den nya löneperiodens början fått lönetillägg två gånger, 1920 och 1927, och det är väl inte ofta det blir frågan om att för tredje gången göra en tillfällig löneförbättring. Det finns också ett annat skäl, som jag inte kan underlåta att ta intryck av, och det är att denna fråga aldrig blivit behandlad av 1928 års löneregleringskommitté, vilket skett med ifrågasatta tillfälliga löneförbättringar för andra grupper, som skola löneregleras genom denna kommitté. Det beror på, att kommittén ännu inte hunnit fram till landsfogdarnas lönereglering, och därför har den försäkrat, som Kungl. Maj:t i detta fall kunnat göra i fråga om föregripandet, måst inskränka sig till en jämförelse med de löner, som föreslagits av 1927 års kommitté. I Kungl. Maj:ts förslag säges, att lönen i intet fall överstiger men i något fall uppgår till samma, som 1927 års kommitté föreslagit, men man har inte någon som helst garanti för att löneregleringskommittén av 1928 kommer att godta eller förordna den lönereglering, som var föreslagen av 1927 års kommitté. Därför kan jag heller inte, vid försök att tänka objektivt på saken, känna mig fullt övertygad om, att ett föregripande inte i själva verket kommer att ske.

Men det är en annan sak, som också har gjort ett visst intryck under diskus-

sionen i statsutskottet, och det är frågan om sportelinkomsterna. Det har sagts här, att sportelinkomsterna vore små, men någon utredning om den saken förelåg ej i utskottet och föreligger ej heller här. Jag tror ej, att man utan vidare kan taga för gott herr greve Spens' uttalande, att sportelinkomsterna — om jag fattat honom rätt — i det län, som ger mest, skulle giva 10 kronor. Jag tror ej, att man kan utan vidare bygga på det. Jag tycker, att en utredning i den saken hade bort föreligga innan man alldeles avkopplade hänsynen härtill. Ty det vet ju var och en, att riksdagen nu har under en lång följd av år gått in för att vid nya löneregleringar avföra sportelinkomsterna eller rättare sagt indraga dem till statsverket.

Det är vidare ett skäl, som här anförts av herr Hjalmar Hammarskjöld, som jag också tänkt på innan ärendet behandlades i statsutskottet, och det är frågan om det sätt, varpå en del landsfogdar kommit att tillträda sina nuvarande tjänster. Jag har själv varit med i riksdagen när kronofogdeinstitutionen avskaffades, och om jag ej minnes fel så är det mer än ett årtionde sedan. Jag tycker mig minnas, att det var 1909, men jag kanske minnes fel. Sålunda: om det är mer än 10 år sedan, som denna tvångskommendering skedde, så är det en hel del av de kronofogdar, som tvångsöverfördes till att bli landsfogdar, som väl nu har slutat att vara landsfogdar, och under sådana förhållanden så förefaller det mig, som om man skulle kunna preskribera den synpunkt, som landshövding Hammarskjöld här i sitt yttrande framförde. Jag har sålunda, herr talman, för mitt vidkommande slutligen stannat för det, att det är lugnast att inte bevilja den tredje tillfälliga löneförbättringen åt denna grupp av befattningshavare. Jag är rädd, att man då kommer att göra vad man ångrar. Skulle sedan den tanken komma fram, att åklagareväsendet skall på det sätt omorganiseras, som, om jag ej minnes fel, framförts i debatten, att nämligen landsfogdarna skulle avskaffas, och att man skulle ordna ett åklagareväsende mera inriktat med hänsyn till ortsförhållandena, till domsagorna, med hänsyn till att få kvalificerad åklagare i domsagorna, då komma vi ju fram till den mycket tråkiga situation, som uppstod när kronofogdarna avskaffades, att vi nämligen måste föra hela denna grupp av statstjänare på indragningsstat, och därmed stiga ju utgifterna för reformen. Om den saken kan ju ingen yttra sig, möjligen herr Schlyter, som i den punkten kan giva ett mera auktoritativt ord, men tanken har under diskussionen i alla fall varit uppe att avskaffa hela denna grupp av ämbetsmän, och då kan det ju finnas en anledning att ej heller nu gå för långt.

Herr Reuterskiöld: Den omorganisation, som jag åsyftade, var icke den, som skall ske i samband med processreformen, ehuru väl den talare, mot vilken jag då för ögonblicket vände mig, syntes ha ett visst intresse av frågans sammankoppling med denna reform, utan jag åsyftade den omorganisation, som kan tänkas ske i samband med löneregleringen. Och då frågan ligger hos löneregleringskommittén, så är det riktigare, att från regeringshåll, om man önskar en förändrad ställning för ifrågavarande kårer, direktiv givas denna kommitté i sådan riktning. Då kan frågan upptagas i ett sammanhang.

Greve Spens: Herr talman! Herr Rydén och herr Reuterskiöld ha hänvisat till, att frågan om lönerna för landsfogdar och landsfiskaler blivit remitterad till den stora löneregleringskommittén. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att denna kommittés förslag antagligen kommer att dröja flera år. Det kommer att omfatta ej allenast landsfogdar och landsfiskaler, utan även ett stort antal andra tjänstemannakårer, och vid sådant förhållande har jag all anledning att fortfarande yrka bifall till reservationen.

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

Ang. tillfällig
löneförbättring
för
landsfogdar.
(Forts.)

Herr **Schlyter**: Herr talman! Det är en gammal demokratisk regel, att sakkunskapen inte får vara ensam avgörande i statslivet. Den sakkunskap, som herr Rydén representerar på det här området, synes mig därför här liksom på andra områden endast så till vida böra få vara avgörande, som han kan övertyga oss lekmän i löneregleringsvetenskapen om riktigheten av sina synpunkter. Jag vill då endast, herr talman, tillkännagiva, att jag icke har blivit övertygad av herr Rydén, och jag hoppas, att övriga lekmän här i kammaren av diskussionen ha fått ett annat intryck än herr Rydén sade sig hava fått.

Till herr Reuterskiöld vill jag endast lämna den upplysningen, ifall han tror att några illfundigheter från min sida skulle ligga bakom den kungl. propositionen, att jag först i kväll fått vetskap om detta ärende.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Greve *Spens* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 136, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid greve *Spens* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—73;

Nej—35.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1929/1930 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den för skogsskötseln inom lappmarken m. fl. områden gällande s. k. lappmarkslagen jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 15 februari 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 197, hade Kungl. Maj:t — i anslutning till vad i statsrådsprotokollet anförts dels rörande frågan om vissa ströhemmans överförande från lappmarkslagen till 1923 års skogsvårdslags tillämpningsområde och dels beträffande frågan om rätt för skogsägare att verkställa avverkning i samband med odling, som skulle utgöra vederlag för indragen ströäng — föreslagit riksdagen godkänna vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 10 §§ i förordningen den 18 juni 1915 (nr 251) angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden.

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 434, av herr *Lindberg*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 197 angående vissa ändringar i den för skogsskötseln inom lappmarken m. fl. områden gällande s. k. lappmarkslagen, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att åt 1927 års skogssakkunniga måtte uppdragas att verkställa utredning om åtgärder, på sätt i denna motion angivits, för att för framtiden trygga odlingens bestånd i lappmarken, därest friare dispositionsrätt till skogen än som nu gällde komme att genom ny lagstiftning medgivnas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1) med tillkännagivande att förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, för sin del godkänna ett såsom bilaga till detta utlåtande fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 18 juni 1915 (nr 251) angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden;

2) med anledning av motionen II: 434 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter i saken verkställd utredning — varvid borde övervägas huruvida, såsom villkor för överförande av skog, som icke utgjorde stöd för jordbruk, borde uppställas skyldighet för ägaren att till statsverket erlagga lämpligt vederlag — för nästkommande riksdag framlägga förslag till omedelbart överförande till 1923 års skogsvårdslags tillämplighetsområde av de under lappmarkslagen lydande skogar, som vore belägna utanför lappmarken samt Särna och Idre socknar av Kopparbergs län.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1) herrar *Sederholm*, *Andersson* i Fältenborg, *von Stockenström*, *Gabrielsson*, *Hedlund* i Häste, *Månsson* i Erlandsro och *Gustafson* i Vimmerby, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen med avslag av motionen II:434 måtte bifalla förevarande proposition;

2) herrar *Johansson* i Uppmälby, *Nilsson* i Kabbarp, *Granath*, *Kropp*, *Sköld* och *Björk* i Tryde, som anfört följande:

»Vi hava inom utskottet hävdad den meningen, att frågan om skogsvårdslagstiftningen för de s. k. ströhemmanen bort upptagas till avgörande i samband med frågan om den s. k. lappmarkslagstiftningen i dess helhet. Då vi emellertid icke kunnat vinna allmänna anslutning till denna tanke, men utskottets förevarande förslag i viss mån tillmötesgår denna vår mening, hava vi anslutit oss till nämnda förslag, detta så mycket mera som därigenom frågan om ett eventuellt vederlag i vissa fall vid övergång till en friare skogsvårdslagstiftning torde, vilket vi anse ändamålsenligt, komma under övervägande.»

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Herr statsrådet **Johansson**: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna av det föreliggande jordbruksutskottsutlåtandet, har utskottet avstyrkt den viktigaste delen av denna kungl. proposition, nämligen den föreslagna ändringen av giltighetsområdet för den s. k. lappmarkslagen. Det förslag, som här i propositionen framlägges, är ett gammalt önskemål från markägarnas och den övriga befolkningens sida, som av detta förslag närmast beröres. Det har tidigare varit föremål för diskussion inom riksdagen vid olika tillfällen.

Jag skall nu med hänsyn till den långt framskridna tiden förbigå de tidigare förhandlingarna i detta ärende och endast i korthet erinra om, att redan när den allmänna skogsvårdslagen förbereddes hade den skogslagstiftningskommitté, som framlade sitt betänkande 1918, haft dessa frågor under diskussion. Vid 1923 års riksdag, då nu gällande allmänna skogsvårdslag antogs, var också denna fråga föremål för uppmärksamhet, och vid 1927 års riksdag kom ärendet åter i ett annat sammanhang under riksdagens prövning, nämligen i sammanhang med en omändring av lappmarkslagen, som visserligen då avslogs, men varvid jordbruksutskottet likväl föreslog, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt framläggande av förslag dels rörande överförande till den allmänna skogsvårdslagen av sådana utom lappmarkerna belägna under lagen nu lydande enskilda skogar, beträffande vilka ur skogsbiologisk synpunkt hinder härför icke mötte, *dels* ock om verkställande av en viss annan utredning, nämligen om ny skogsvårdslag för inom lappmarkerna belägna enskilda skogar.

Utskottet framförde en mycket stark motivering för denna sin ståndpunkt, som jag ävenledes skall förbigå. Utskottets utlåtande vann denna kammarens gillande. Andra kammaren däremot fällde det med knapp majoritet. Det ledde emellertid till, att man tillkallade de s. k. 1927 års sakkunniga för lappmarken, och dessa, som ha hela detta stora komplex under sin utredning, ha den 15 november 1928 kommit in till regeringen med ett förslag, däri de med bibehållande av utredningen i den stora frågan föreslå, att de s. k. ströhemmanen i Norrbottens och Norrbottens kustland, i Jämtlands och Västernorrlands län måtte överföras till att lyda under den allmänna skogslagen. Då jag har märkt under diskussionen, att man rätt så gärna sammanblandar den egentliga lappmarken med de områden, varom här är fråga, så vill jag starkt betona, att det ej är meningen att upphäva lappmarkslagen för den egentliga lappmarken, som alltså fortfarande skall kvarstå därunder, utan det gäller endast dessa spridda hemman, som ligga inom samma område, där 1923 års allmänna skogsvårdslag i övrigt är gällande, och man förstår, att hemmansägarna däruppe ej kunna fatta saken. Man förstår den ovilja, som det väcker, att den ena grannen skall lyda under en förbudslag, som lappmarkslagen ju är, vilken tillkom i enlighet med de förhållanden, som rådde 1866, så att han ej får företaga avverkning utan efter utstämpling av statens jägmästare och alltså lyder under en strängare lag än hans granne, som lyder under 1923 års skogsvårdslag och får efter anvisning av skogsvårdsstyrelsen och länsjägmästaren verkställa de avverkningar, som denna lag medger.

Jag skall som sagt icke redogöra för dessa de sakkunnigas förslag, som äro enhälliga, och ej heller för deras motiver. Jag skall ej heller redogöra för myndigheternas yttranden, vilka i stort sett kunna sägas gå in för ett tillstyrkande av det förslag, som föreligger. Och jag skall göra det så mycket mindre som jordbruksutskottet i det här föreliggande betänkandet i princip går in för det förslag, som regeringen framlagt, och säger, som det heter på sid. 19 i utlåtandet: »De skäl, som i den föreliggande propositionen anförts till stöd för ett överförande av vissa ströhemman under lappmarkslagen till den allmänna skogsvårdslagen, anser utskottet bärande.» — Nu har det emellertid uppstått ett nytt skäl för ett uppskov. Man har funnit detta i en av herr Lindberg i

andra kammaren väckt motion, däri han föreslår något, som utskottet har upptagit, nämligen att för de friare förfoganden över skogstillgångarna, genom deras överförande under 1923 års lag, skulle erläggas vederlag i fråga om sådana skogar, som icke utgöra stöd för jordbruk, d. v. s. huvudsakligen de skogar, som ägas av skogsbolagen.

Jag skall i korthet taga upp till skärskådande denna huvudsynpunkt jämte en annan, som ävenledes blivit anförd. Den ena är just den nyssnämnda, som utskottets majoritet, de socialdemokratiska reservanterna och ledamöterna av bondeförbundet förordat. Den andra synpunkten ligger i det skäl, som framförts av socialdemokraterna i en särskild reservation, nämligen att denna fråga borde uppskjutas till den tidpunkt, då lappmarkslagen i sin helhet skall omändras, så att frågorna må avgöras i ett sammanhang. Vad nu först angår det ända skälet, nämligen att man borde samtidigt lagstifta för samtliga fastigheter, som nu lyda under lappmarkslagen, så ber jag att få framhålla, att man vid den föreliggande lappmarksfrågans behandling måste göra en bestämd skillnad, när det gäller själva lappmarkerna samt Särna och Idre socknar å ena sidan, och när det gäller de s. k. ströhemmanen i kustlandet samt i Väster-norrlands län och Jämtlands län å andra sidan.

När det gäller ströhemmanen, blir det i första hand ett billighetskrav, som skall tillgodoses. Det är därvid ostridigt, att det icke föreligger några som helst olikheter av biologisk eller klimatologisk art emellan dessa skogar och de skogar, bland vilka de ligga insprängda, och som lyda under 1923 års lag.

Ett enkelt krav på billighet och rättvisa måste fordra, att den ene skogsägaren får samma rättigheter och skyldigheter som den andra. Kravet på allas likhet inför lagen är ju ett bland de mest primära inom samhällslivet. På senare tider har ju också detta krav när det gällt skogslagstiftningen för ströhemmanen kommit till synes från befolkningens sida vid åtskilliga tillfällen.

Vad själva lappmarken beträffar är förhållandet där ett annat. Där äro i stort sett de biologiska förhållandena annorlunda, och klimatet är strängare. Naturligtvis finnas även där platser och skogar, som existera under bättre förhållanden, och som i sådant hänseende skulle kunna jämföras med ströhemmanen. Men befolkningen får där icke denna känsla av orättvisa. Det ingår där i den allmänna rättskänslan, att det skall vara en gemensam lagstiftning för dessa gemensamma områden. Där blir det icke det förhållandet, att olika lagar gälla för skogar, som ligga hopblandade om varandra.

Frånsett statsintresset att få en enhetlig lagstiftning till stånd är det från statens synpunkt jämväl en fördel, om ströhemmanen nu bliva överförda till 1923 års lag, innan en friare skogslag eventuellt kommer till tillämpning inom själva lappmarken. Det har nämligen befarats, att ett lössläppande av lappmarksskogarna, även om det ej sker i full utsträckning, skulle kunna ofördelaktigt inverka på trävarumarknaden. Skulle en sådan farhåga hava fog för sig ligger det uppenbarligen i statens intresse, att detta lössläppande sker i etapper. De farhågor, som ha uttalats häremot, kan jag ej dela. Det gäller här endast något över 200,000 hektar sammanlagt i dessa fyra län, under det att hela det område, som ligger under lappmarkslagen, är över 3 miljoner hektar. Det är således en ringa del, som det här är fråga om att lägga under en annan skogslagstiftning.

Man har som sagt invänt emot att nu överflytta ströhemmanens skogar till 1923 års lag, att man borde invänta den nya lappmarkslagen och se huruvida icke denna skulle kunna visa sig vara lämpligare än 1923 års lag. Skulle detta kunna visa sig möjligt, blir väl konsekvensen den, att denna bättre skogslag bör göras tillämplig icke blott på de skogar, som hittills lytt under lappmarkslagen, utan jämväl på de skogar, som nu lyda under 1923 års lag. Kravet på en enhetlig skogslagstiftning kan väl aldrig förfalla.

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Jag skall nu övergå till att yttra något om de skäl, som utskottet i sitt utlåtande upptagit för ett års uppskov, nämligen krav på vederlag från dem, som genom ett överförande skulle enligt utskottets förmenande få ett friare förloppande över sina skogar.

Förutsättningen för att man skall kunna slå in på den av utskottets majoritet föreslagna vägen, d. v. s. att staten skulle av skogsägarna kunna kräva vederlag för en friare disposition av skogen, är uppenbarligen den, att man ställer sig på den principiella ståndpunkten, att det utsyningstvång, som infördes genom 1866 års förordning, och som fortlever i lappmarkslagen, innebär något mer än en restriktion i skogsvårdande syfte och är av annan än skogsvårdslags natur.

Denna fråga om utsyningstvångets karaktär har ju sedan många år omdebatterats och har vid skilda tillfällen varit föremål för undersökningar.

Den institution här i landet, som är mest sakkunnig på detta område — kammarkollegium — har år 1923 på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställt en speciell utredning härom. Kammarkollegium gör i sitt utlåtande i ämnet det bestämda påståendet, att »bestämmelserna i lappmarkslagen om utsyningstvång ursprungligen ägt och följaktligen alltjämt måste anses äga naturen av rena skogsvårdsföreskrifter».

Den kommitté, som nu senast haft frågan under utredning, och på vars framställning propositionen är grundad, nämligen 1927 års skogssakkunniga för lappmarken, har *enhälligt* ställt sig på samma ståndpunkt som kammarkollegium härvidlag. Denna kommitté representerar så mycken sakkunskap och är hämtad från så vitt skilda läger i olika avseenden, att man ej gärna kan bortse från, att kommitténs ställningstagande måste väga synnerligen tungt.

Är det nu så, att denna mening är riktig, då är det ju självfallet, att staten ej kan komma och begära vederlag för en ändring i skogslagstiftningen, en ändring, som endast innebär borttagande av vissa restriktioner, som icke längre äro erforderliga. Ty man måste fastslå det förhållandet, att även utskottets majoritet är fullt ense om, att nu ifrågavarande hemmansskogar fortast möjligt böra överflyttas till 1923 års lag, och att det endast är vederlagsfrågan, som skiljer majoritetens mening från Kungl. Maj:ts förslag.

Om man emellertid, såsom man måste förutsätta är förhållandet beträffande utskottets majoritet, har en annan principiell uppfattning i frågan om utsyningstvångets natur, d. v. s. att utsyningstvånget innebär något mera än en ren skogsvårdsföreskrift, måste man klargöra vad detta är. Utskottsmajoriteten förutsätter uppenbarligen ett kontraktsförhållande mellan skogsägaren och staten, när den talar om vederlag. Men det är då att märka, att ett dylikt avtal icke är ensidigt, utan att båda parterna hava bestämmanderätt. Staten kan sålunda väl eftergiva sin rätt, men staten kan icke tvinga skogsägaren att utgiva vederlag, om skogsägaren förklarar, att han under sådana förhållanden, d. v. s. om han skall utgiva vederlag, avstår från att begagna sig av den friare dispositionsrätt, som staten erbjuder. I sistnämnda fall skulle skogsägaren kvarstå under den gamla lagens bestämmelser. Här föreligger ett direkt motsatsförhållande, vilket utskottsmajoriteten uppenbarligen icke beaktat, då ju denna föreslagit ett generellt överflyttande av de s. k. ströhemmanen till 1923 års lag endast med den modifikation, att i vissa fall vederlag skulle utgå.

Man talar för övrigt om vederlag, som skulle komma jordbruket till del såsom ett stöd för detta. Man tycks då utgå ifrån, att fastighetsägaren, d. v. s. den ursprungliga nybyggaren, en gång i tiden fått något utöver det vanliga skogsanslaget särskilt för jordbrukets stöd, något som skulle tillvaratas genom utsyningstvånget. Vad som eljest skulle utgå är ifrån år till jordbruket skulle därför nu, när utsyningstvånget borttages, uttagas på en gång och fondernas. Denna uppfattning synes emellertid mindre riktig. De ursprungliga

ägarna till de fastigheter det nu är fråga om hava aldrig erhållit något mer än landets övriga inbyggare i motsvarande läge. Hava de tilldelade skogsområdena blivit i norra delarna av landet något större än längre söderut, har detta berott på att skogsmarken varit av helt annan och sämre kvalitet. På trakter, där skogsmarkens kvalitet varit lika, hava även motsvarande områden tilldelats. Det torde under sådana förhållanden icke finnas någon verklig grund för ett vederlag.

Det tycks vidare förutsättas såsom något självklart, att ett överflyttande av skogen från lappmarkslagen till 1923 års allmänna skogsvårdslag skulle innebära en ekonomisk vinst för skogsägaren. Detta är väl ändock icke så alldeles klart. Enligt båda lagarna måste ju den yngre skogen alltid bevaras, och det kan ju endast bliva tal om ekonomisk avverkning i fråga om den mogna skogen. Skillnaden mellan de båda skogslagarna ligger däri, att enligt lappmarkslagen blir uttaget av den mogna skogen jämnt fördelat, medan enligt 1923 års lag skogsägaren mer kan koncentrera uttaget och därigenom göra detta mer ekonomiskt fördelaktigt. Men å andra sidan följer med 1923 års lag skyldighet för skogsägaren att i full utsträckning ansvara för reproduktionen, och vad detta innebär i ekonomiskt hänseende, isynnerhet när det gäller övre delarna av Norrland, är synnerligen allvarligt. Det torde nog med fog kunna ifrågasättas, huruvida det verkliga uppkommer någon ekonomisk vinst för skogsägaren genom den ifrågasatta överflyttningen, och att under sådana förhållanden räkna med vederlag förefaller knappast motiverat.

Slutligen vill jag framhålla, att det knappast synes vara foljdriktigt att, som utskottet föreslagit, låta endast en del fastighetsägare bliva skyldiga att erlägga vederlag. Samtliga fastigheter hava ju tillskapats under fullständigt lika förhållanden och förutsättningar, och att då göra en åtskillnad med hänsyn till de nuvarande ägarna förefaller mindre lämpligt. Utskottet föreslår en uppdelning så, att i fråga om de marker, som ägas av bolag, skulle betalas ett vederlag, som de enskilda markägarna icke skulle betala. Det förefaller mig som, om man går in för den ståndpunkten, att här föreligger ett kontraktsförhållande, att det sålunda måste ske en uppgörelse med markägarna, om ett sådant vederlag skall kunna utgå, och detta är också utskottets mening. Det förklarades i andra kammaren, och det förefaller också mig omöjligt att till nästa års riksdag, som utskottet har begärt, komma in med ett förslag i sådant avseende, ett förslag, som jag för min del, som jag redan har framhållit, anser oriktigt. Hur skall det vara möjligt att kunna komma fram med ett förslag om vederlag, när utskottet självt erkänner, att statsmakterna ej kunna ålägga skogsägarna ett sådant vederlag, utan att det skall bero på en uppgörelse? Hur skall man kunna få till stånd en sådan, när skogsägaren vet, att han ej kan åläggas att betala ett sådant vederlag? Det förefaller mig som om detta i sista stund framförda förslag är synnerligen illa genomtänkt, så att det ej bör utgöra hinder för ett bifall till den kungl. propositionen. Jag vågar hemställa, att första kammaren i likhet med vad som nyss skett i andra kammaren ville biträda den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen, som innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Vid denna sena timme skulle det kanske vara lämpligt att inte närmare ingå på denna fråga efter den uttömmande redogörelse, som herr statsrådet lämnat, men eftersom jag har haft Kungl. Maj:ts uppdrag att deltaga i utredningen av denna fråga, anser jag det vara lämpligt, att jag i någon mån lämnar vissa uppgifter om vad som har varit vägledande för de sakkunniga, när de föreslagit Kungl. Maj:t att överföra dessa hemman till den allmänna skogsvårdslagen.

Jag vill då till att börja med säga, att i den diskussion, som förts om denna

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

fråga, inte minst i andra kammaren i dag, har man velat sammanblanda de hemman, det här gäller, med lappmarken, och i den reservation, som av de socialdemokratiska ledamöterna fogats vid utskottets betänkande, har man också resonerat, som det här vore fråga om lappmarken. Men det är ett fullkomligt misstag. Här gäller det fastigheter på kustlandet i Norrbottens och Västerbottens län samt fastigheter spridda omkring i hela Jämtlands och Väster-norrlands län. Beträffande hur dessa fastigheter ha tillkommit och varför det har blivit en särlagstiftning för dem vill jag också nämna, att innan 1866 års lag tillkom, fanns det en del jordbruksfastigheter, vars ägare icke hade fullgjort sina åtaganden i avseende å odlings- och byggnadsskyldigheter, och därför beslöt riksdagen införa en särskild lag, som tills vidare skulle gälla för dessa. Efter den tiden ha dessa liksom övriga fastighetsägare fullgjort både byggnads- och odlingsskyldigheterna. Fastigheterna ha i många fall blivit uppdelade i två, tre och fyra hemman, och de ha bebyggts, men lagen har fortfarande kvarstått, trots att det inte fanns några som helst olikheter emellan dessa fastigheter på kustlandet och övriga. Det har därför från ägare till dessa framställts yrkande, att man skulle få dessa överförda till den nu gällande skogslagstiftningen, som ju, sedan den införts för kustlandet i Västerbottens och Norrbottens län, visat sig vara en utomordentligt god skogsvårdslag.

Jag vill liksom herr statsrådet särskilt understryka, att det inte är någon inskränkt äganderätt till dessa hemman som gjort, att denna särskilda lagstiftning införts för dem, utan detta beror bara på att de icke fullgjort vissa skyldigheter. Som ju också herr statsrådet nämnde, beslöt denna kammare 1927 enhälligt och utan votering att skriva till Kungl. Maj:t och hemställa att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning och förelägga riksdagen förslag till överförande av dessa hemman till den allmänna skogsvårdslagen. Kungl. Maj:t har sedan tillkallat särskilda sakkunniga för att företaga denna utredning, och dessa sakkunniga ha nu ägnat två år åt studium av frågan samt företagit resor i olika orter, där man har försökt sätta sig in i förhållandena och taga reda på huruvida det rädde andra förhållanden för dessa fastigheter eller huruvida de voro likställda med övriga. Bland dessa sakkunniga sitter som ordförande landshövding Ringstrand i Umeå. Bland ledamöterna ha vi byråchefen Hermelin i domänstyrelsen, och man kan knappast säga, att han åtminstone hör till dem, som vilja släppa efter, när det gäller lagstiftning på dylika områden. Vidare ha vi bland ledamöterna skogsvårdsstyrelsens länsjägmästare i Västerbottens län, jägmästare Carlgren i Stockholm, och därtill tre s. k. lek-män, som representera tre olika partier. Alla dessa sakkunniga ha enat sig om att föreslå Kungl. Maj:t, att dessa hemman skulle överföras till den allmänna skogsvårdslagen, och det har man gjort utan tvekan och utan några som helst betänkligheter, därför att man har ansett, att det finns ingen anledning till att den gamla skogslagstiftningen skulle gälla särskilt för dessa hemman.

Sedan nu Kungl. Maj:t förelagt riksdagen proposition i ärendet, har det väckts en motion av en socialdemokratisk redaktör i Umeå, och han föreslår, att det skall få anstå med beslut om överförande av dessa hemman, så att man skulle få besluta i frågan i samband med den stora lappmarkslagstiftningen. När andra avdelningen av jordbruksutskottet behandlade denna motion och den kungl. propositionen, så ansåg en del representanter inom den avdelningen, att de borde förorda denna motion, och de intogo den ståndpunkten, att man skulle besluta om frågorna i ett sammanhang. Detta var det egentliga skälet till att man skulle uppskjuta avgörandet härvidlag. Man ville vänta, tills man fick hela lappmarkslagstiftningen förelagd riksdagen och färdigutredd. Emellertid kom från bondeförbundets representanter i avdelningen ett förslag, att man skulle hemställa om avslag för detta år och uppskjuta avgörandet till nästa

år, och man skulle då överväga, huruvida de bolag, som ägde skogshemman, skulle få lämna ett visst vederlag. När vi behandlade denna fråga inom utskottet, övergingo socialdemokraterna från sin ståndpunkt och anslöto sig till det förslag, som framförts av herr Pehrsson i Bramstorp, nämligen att man skulle förelägga ärendet redan nästa riksdag, d. v. s. att riksdagen skulle besluta överföra dessa hemman under den allmänna skogsvårdslagen och att detta beslut skulle ske nästa år. Alltså frångingo de socialdemokratiska reservanterna sitt ursprungliga förslag, att frågan skulle avgöras i ett sammanhang, och instämde med det förslag, som framställts från bondeförbundshåll. Och de säga i sin motivering i reservationen, att då de inte kunde vinna närmare anslutning till det förslag, som de framställt, att man skulle avgöra frågorna i ett sammanhang, så ville de i alla fall biträda det förslaget, att man i år skulle avslå propositionen för att taga under övervägande, huruvida inte ägarerna till dessa fastigheter, som innehades av bolag, skulle få betala vederlag för att få den friare dispositionsrätten över sina fastigheter.

Emellertid har utskottsmajoriteten byggt på en uppgift, som är lämnad av motionären. För att visa, hur lättvindigt han har behandlat just denna fråga, vill jag rekommendera herrarna att läsa motionen. Han säger där, att av dessa fastigheter som här är fråga om äga bolagen en areal av inte mindre än 1,854,591 har i Västerbottens län — det gäller endast kustlandet — och enskilda 790,392 har. Ännu mer framträder denna skillnad, säger motionären, när man kommer till Västernorrlands län, där siffrorna äro respektive 1,570,917 har för bolagen och 334,265 har för enskilda. Nu får man inte förvåna sig över att i jordbruksutskottet representanterna från den skånska slättbygden, när de läste i en motion av en norrlänning, att det här gäller över 3,000,000 har, som ägas av bolag, ansågo, att det var nödvändigt att vidtaga särskilda åtgärder i lagstiftningshänseende. Motionären har emellertid begått det felet eller misstaget, att han i stället för hektar har tagit antalet kubikmeter, som finnes i skog på dessa marker, och så har han inbillat skåningarna i utskottet, att det är någonting alldeles rysligt, vad bolagen äga för vidder. Det är ju större arealer än hela Malmöhus län, som det nu blir fråga om att överföra under den allmänna skogsvårdslagen! Man har då i utskottet enat sig om att de, som få dessa stora arealer, måste betala ett vederlag. I verkligheten rör sig alltsammans, som vi hörde av herr statsrådet, inte om mer än omkring 200,000 har produktiv mark, och det är inte mer än ungefär 3 procent av samtliga skogar, som finnas i dessa trakter.

Då man så lättvindigt behandlar en sak, som motionären gjort och även — jag måste säga det — som utskottsmajoriteten gjort — hela motiveringen till denna stora och viktiga fråga omfattar inte stort mer än en halv sida — då måste jag säga, att man egentligen inte gjort sig någon möda att sätta sig in i vad frågan gäller. Sålunda har det också i diskussionen framhållits, att här är fråga om lappmarken. Men det är inte alls fråga om lappmarken, utan det gäller att skapa likställighet inom kustlandet, där vi ha en särskild skogsvårdslag och där vi vilja, att dessa fastigheter, som äro av alldeles liknande natur, skola få överföras till samma skogsvårdslag.

Skulle man nu ansluta sig till vederlagslinjen, som utskottsmajoriteten biträder, och företaga en utredning därom, ja, då ha vi gett ett finger åt dem som anse att här är en inskränkt äganderätt. Då få vi väl också utreda, i vad mån enskilda skola få betala vederlag, om de få friare dispositionsrätt över skogen. Man kan ju inte, så vitt jag förstår, där göra någon skillnad, och jag hoppas, att åtminstone inte de ärade representanterna för bondebefolkningen vilja bidra till att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t, att man skall företaga en utredning, huruvida inte den, som skall få en friare dispositionsrätt över en fastighet, som han äger med full äganderätt, skall betala vederlag.

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markelagen.
(Forts.)

Visserligen är det här mycket riktigt sagt, att det bara skall gälla sådana marker, som ägas av skogs- eller trävarubolag, men så vitt jag förstår, måste det vara lika lag för alla, och skall man göra en undersökning om äganderättsförhållandena i detta avseende, måste man väl också göra en undersökning, huruvida enskilda, som inneha dylika fastigheter, ha full äganderätt till dem eller inte. Så vitt jag kan förstå, är ju den saken redan klarlagd, och det har också herr statsrådet framhållit. Det har för inte längre än cirka en vecka sedan fattats ett beslut i en liknande fråga. Det gällde då andra lagutskottets betänkande nr 38, där man också låtit verkställa en utredning beträffande hemman, som lyda under åborätt. Utskottet sade där: »I den vid utskottets utlåtande fogade promemoria angående åbos rätt till skog å kronohemman under stadgad åborätt, vilken justitierådet N. Alexanderson år 1926 författat, har han såsom slutresultat av sin undersökning anfört, att kronan måste anses hava genom en småningom försiggången historisk utveckling, som slutligen befästats genom uttryckliga författningsbestämmelser, tillkomna under båda statsmakternas medverkan, avstått från allt anspråk på avkastning av åbohemmans skog, med undantag i viss mån för ek och storverksträd, samt medgivit att, i den mån tillgång av skog utöver husbehovet konstaterats vara för handen, denna må av åbon under iakttagande av givna kontrollföreskrifter — olika för olika delar av landet — fritt disponeras.»

Andra lagutskottet har, så vitt jag förstår, gjort detta till sitt eget uttalande, och det uttalandet ha riksdagens båda kamrar utan invändning godtagit. Det gäller där ändå hemman under åborätt, som icke äro skatteomförda. Här är det fråga om redan för ett femtiotal år sedan skatteomförda hemman. Då skulle ägare av den förstnämnda typen få betala vederlag, men ägarna av hemman med inskränkt rätt, åborätt, skulle utan vidare få skatteomföras, utan att det talades om något vederlag.

Om man nu frågar sig: vad är det för intresse från det allmänna, att vi skola bibehålla denna restriktiva skogsvårdslag, när vi ha en mycket bättre lag, som bättre tillgodoser skogsvårdens krav och som tillser, att det skogliga tillståndet förbättras inom landet — och då, enligt uppgift i propositionen domänstyrelsen beräknat, att tillsynen över dessa skogar på kustlandet kostar statsverket 67,000 kronor per år, — enligt 1924 års proposition voro dessa kostnader av dåvarande departementschefen beräknade till 80,000 kronor. — Detta är en utgift, som statsverket har utan någon som helst fördel vare sig för staten, för det allmänna eller för den enskilde ägaren. Om nu en fastighetsägare vill avyttra skogen, så måste ju en skogstjänsteman fara ut och stämpla ut den skog, som vederbörande vill avverka, men enligt den allmänna skogsvårdslagen har skogsägaren ju fri rätt att avverka den övernögonna avverkningsbara skogen. Jag finner sålunda, att det existerar intet som helst skäl att bibehålla denna lagstiftning, utan man bör snarast möjligt övergå till den andra lagen, som i det avseendet är betydligt fördelaktigare.

Om man nu skulle fatta beslut i överensstämmelse med utskottets förslag, om man skulle begära en utredning och detta skulle resultera i att riksdagen beslöte, att dessa s. k. trävarubolag skulle få betala vederlag, så vill jag liksom herr statsrådet säga, att när man har klart för sig, att det inte lagligen kan åläggas dem att erlagga detta vederlag, så blir resultatet bara, att de skogsägande bolagen säga, att då får den gamla lagen gälla. Då blir det ju ännu mera abnormt om man överför ungefär halva antalet berörda fastigheter till den allmänna skogsvårdslagen och de, som tillhöra skogsbolagen, få stanna kvar under den äldre lagen. Då man vet, att dessa fastigheter ligga spridda på ett område, som omfattar mer än halva Sverige, så förstår man ju, att tillsynen över dessa hemman måste vara oerhört kostsam, och det är fullständigt omotiverat att bibehålla denna särslagstiftning.

Det skulle, herr talman, vara mycket mer att framhålla, men på grund av den sena timmen skall jag nu inskränka mig till vad jag har sagt. Jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen.

*Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag har begärt ordet för att göra mig till tolk för en mening, som både kommunala och statliga myndigheter under detta ärendes beredning i ganska avsevärd omfattning givit uttryck åt, nämligen att denna fråga lämpligen bör lösas endast i samband med den s. k. stora frågan. Det kan anföras starka skäl därför, och de skiljaktigheter, som man här har påstått ligga mellan dessa bägge uppfattningar, förefinnas i vissa avseenden, men det finns också viktiga beröringspunkter. Om beslut fattas i överensstämmelse med reservationen, kommer man att i ganska väsentlig mån prejudicera den blivande lösningen för lappmarkerna. Det gläder mig visserligen att höra, att till och med jordbruksministern på förhand förklarat, att detta blir en helt annan fråga, och det har han sagt, innan utlåtande inkommit från de »sakkunniga», som sitta däruppe på sin olymp ibland molnen och betraktas såsom målsmän för den verkliga sakkunskapen — jag kommer till det sedan. Det tillkommer i lappmarkerna andra, biologiska frågor, som jordbruksministern delvis ganska riktigt uttryckte sig. Men det kan ju hända, att när man kommer till det avgörandet, kommer den folkopinion, som herrarna nu ge vika för, delvis kanske berättigat, särskilt när det gäller enskilda jordbrukare, att med samma kraft göra sig gällande däruppe i de stora lappmarkerna och kunna åberopa precis samma skäl, som här äro anförda. Och då få vi se, om de Bragelöften, som givits av regeringsmakten, komma att stå sig inför intressenas opinion, ty då kommer det att talas om rättvisa, herr jordbruksminister, var lugn för det.

Det förvånar mig, att man inte här har gått från grunden med ärendet och helt sakligt omtalat, hur skiljaktigheterna i skogslagstiftningen uppkommit. Man har i stället ersatt detta med en teoretisk diskussion med blotta påståenden, om detta är bara en skogsvårdsteknisk fråga eller en äganderättsfråga. Emot den nu gällande undantagslagstiftningen sades redan 1927, att den innebar »ett obehörigt ingrepp i den enskildes förfogande över hans egendom» och att det »allena vore en art av skogsvårdslagstiftning, vilket väl numera torde vara lönlöst att bestrida». Ungefär samma uppfattning har nu även jordbruksministern i själva verket gjort sig till tolk för.

Det förhåller sig emellertid inte alls så, och det kan vara nyttigt, att man nu åberopar, hur denna sak har uppkommit, vilket intet utskott, vare sig 1927 eller 1929, ägnat tillbörlig uppmärksamhet. Detta skedde dock vid tidigare handlingar av hithörande frågor och även i den motion, som jag år 1927 avgav i detta ärende.

Den kungliga propositionen har gått förbi mig. Annars skulle jag ha väckt en motion även denna gång, men en annan motionär har framfört en del synpunkter, som förtjäna att övervägas, så att man inte förhastar sig och i förväg löser denna fråga om ströhemmanen, innan också den andra frågan föreligger fullt utredd. Det förhåller sig sig nämligen så, att dessa särförfattningar ha sin rot i Gustav Vasas bekanta brev 1542 till norrlänningarna, där han dekreterade, att alla sådana marker, som obygd ligga, höra Gud och Konungen och Sveriges krona till och ingen annan — således en ren äganderättslagstiftning och icke en skogsvårdslagstiftning. Denna författning åberopades i den grundläggande avvitringsförordningen av 1683, som konfirmerade densamma. Avvitreringen »för landets uppodling och bebyggande» var således en ren gåvohandling av kronan till jordbruket och icke till aktieägare, som bo i Stockholm, Göteborg och annorstädes, vilka man nu också kallar för jordbrukare och vill

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

jämställa med den jordbrukande befolkningen, åt vilken denna present gjordes. Ingen omtänksamhet i tillämpningen från administrationens sida ägde rum.

När avvittningen till sist nalkades lappmarkerna i början av 1870-talet, hade erfarenheten givit så mycket vid handen, att man började här och var draga sig för att icke lägga en mer rationell lösning på dessa frågor. Redan på 1860-talet hade landshövding Widmark d. ä. i Norrbottens län ingått med sin berömda inlaga till regeringen och varnat mot att med full äganderätt avhända kronan lappmarkernas skogsmark. »Av stor och djup betydelse för orten och det allmänna», sade han, »är att lappmarkernas vidsträckta skogsland fortfarande förbliva kronans egendom.» Denna varning avkastade icke ett bifall, men den föranledde de nu påtalade restriktionerna i nyttjanderätten. Man hade redan tidigare fått upp ögonen för att detta åtminstone var något behövt, och därför utfärdades 1866 års författning i sådant syfte för hemman, uppkomna av nybyggen. Det var således en social förtänksamhet, som avsåg att bevara skogen åt jordbruket. När man sedan skulle lösa frågan för den stora lappmarken, åberopade man samma grund, som låg bakom 1866 års författning, och lade även lappmarkerna under nämnda författning. Det är den historiska sanningen och ingen annan.

Vilka äro då dessa grundsatser? Jo, när avvittningen i lappmarken beslöts, betonades det i den kungl. propositionen, som sedan antogs av riksdagen, varför man stadgade utsyningstvång. Man trodde nämligen, att målet vunnes genom utsyningstvång för saluskog, och att man icke behöfve bevara äganderätten åt kronan. Det visade sig sedan vara ett ödesdigert misstag, ty med äganderättens övergång sålde bönderna först skogen och sedan hemmanen till bolagen, och därmed hade avsikten förfelats. Man motiverade emellertid dessa restriktioner med tre skäl, utgörande en återklang av landshövding Widmarks d. ä. varning, och en utveckling av grunderna för 1866 års författning. Utsyningstvånget motiverades i propositionen sålunda: *för det första »skulle skogen stå som en stormkappa mot fjällvindarna och undgå att skövlas»; för det andra »skulle bonden av skogsbruket ha en nödig befunnen biförtjänst, då hans jordbruk slog fel»; och för det tredje »skulle bonden ej bli prisgiven åt skogs-köpare.»* Det är de rationella grunder, som ligga bakom denna lagstiftning och som man nu kallar ett ingrepp i den enskilda äganderätten o. s. v. *Det är den gamla historien, att Sveriges jordfråga är i stort sett företrädesvis en berättelse om plundring av det allmännas jordegendom till förmån för privat-intressen, icke minst genom deras representanter i riksdagarna.*

Sedan började naturligtvis de enskilda intressena sitt anlopp mot den lappländska skogslagen, och i samma mån som den historiska upprinnelsen fördunklats i medvetandet, har man blivit säkrare i sadeln. Så faller också 1929 års jordbruksminister liksom så många andra offer för villfarelsen, att utsyningstvånget utgjorde »ett obehörigt ingrepp uti den enskildes förfogande över sin egendom», att det allenast vore »en akt av skogsvårdslagstiftning såsom väl numera borde vara lönlöst att bestrida» och ingenting annat, då det tvärtom var en stor social akt för att bevara en del av kronans gamla jordägarätt till skydd för dessa tre sociala intressen, som jag nyss tillät mig uppräknat. Utskottet, för att nu ej tala om de »sakkunniga», kunde verkligen bestått sig med att tala om denna sanning. Jag har bara åberopat fakta.

Vid avvittningen i det övriga Norrland gick det som sagt på det sätt, att bolagen, samtidigt som en blind administration lät avvittningen fortgå, köpte för en obetydlig avverkningsrätt till de avvitrade skogarna och även hemmanen i strid mot avvittningens avsikt. Icke ens allmänningar bildades, ty det motsatte sig bönderna, och administrationen trodde, att kronan ej kunde vidtaga en sådan åtgärd som att avsätta saluskog till allmänningar utan böndernas tillstånd därtill. Bakom dem stodo bolagen och viskade och sköto bön-

derna framför sig. I Dalarna gick det vid storskiftena, såsom avvittningen där kallades, så till, att bönderna, när man där också ville mana till sådan för-tänksamhet i framtiden, hoppade upp på stolar och bord och skreko och ropade, att de behöfde all skog för egen del. Men bakom stodo bolagsherrarna och ryckte dem i rocken, och sedan, när de fått sin vilja fram, snöto de allt från bönderna. Så var det med den historien.

Sedan emellertid omsider ett vanmäktigt skydd för avvittningens ändamål vidtagits vid avvittningen i lappmarkerna, gjordes som sagt flera anlopp så småningom mot denna skyddsbestämmelse i syfte att få den upphävd, och bakom det stod helt naturligt bolagens intresse. Jag klandrar dem ej. De ha rätt att bevaka sina intressen, men jag säger, att statsmakterna ha anledning att syna alla intressen i sömmarna, när de uppträda. Det är statsmakternas underlåtenhet i detta avseende, som jag här vill i någon mån beivra.

På samma sätt skedde det 1927. Då talades det icke om några bolag, att de skulle ha någon nytta av att lappmarkslagen blev upphävd, utan det talades bara om »befolkningen», och det arrangerades deputationer från de kvarvarande bönderna. Bolagen hördes icke alls av. Precis samma taktik som förut. Jag har hört av en ledamot av denna kammare, som är inne i saken, att han vet med säkerhet, att de motioner, som då framfördes 1927 och bara talade om de stackars bönderna, voro skrivna av en namngiven framstående representant för bolagsintressena. Nu hör man på samma sätt, att här är det bara fråga om de enskilda jordbrukarna, och de andra utlämnar man, såsom också jordbruksministern gjorde vid detta tillfälle. Hela denna historia är ett spel utan hänsyn till följderna om de gamla kronoskogarna mellan enskilda intressen, en vankelmodig administration och några få förutseende män från den gamla tiden såsom Widmark d. ä., revisionssekreteraren Poignant m. fl.

Nu skall å andra sidan gärna medges, att utsyningarna blivit schablonmäs-siga. Man har ofta gått tillväga utan smidig hänsyn till olika förhållanden. Naturligtvis särskilt utan behörig hänsyn till jordbrukarnas intresse och be-kymmer, men ofta med så mycket större hänsyn till bolagen. Detta har åt-minstone i gångna tider lett till ett stort spektakel, bl. a. däri att bolagen fingo mycket större utsyningar. De anordnade taxeringar, som de hade råd att göra o. s. v., och på det sättet fingo de mycket bättre förspant även med utsynings-tvånget än bönderna någonsin fingo. Det är också begripligt — att vara bun-den av en ämbetsmans godtycke, som går där uppe i skogarna och icke har så mycket kontroll på sig, måste framkalla olust hos befolkningen.

Härtill kommer, att nyare tider medföra nya rön av skogsvård. Att t. ex. skogen bör huggas bort, så att icke tjälen ligger för länge i jorden och hindrar växten på träden är något, som på mig gjort ganska starkt intryck. Vidare finns det väl en del övermogen eller skadad skog, som måhända bör nedhug-gas, ifall den ej behövs ännu för att skydda återväxten mot fjällvindar. Det gjordes ofantligt missbruk förr i världen av den förmenta angelägenheten, men den frågan är nu i alla fall också aktuell.

Med andra ord utsyningstvånget bör förmodligen reformeras betydligt.

Nu ställer det sig alldeles givet beträffande den enskilde jordbrukaren på ströhemmanet liksom framdeles också i lappmarken så, att man icke kan be-gära av honom, att han skall tänka på kommande släktens välfärd eller gå tillbaka och falla i vördnad för de historiska källorna till dessa restriktioner. Han tänker på sin vinst för dagen, såsom vi alla göra, och vill ha ut den, och därför är det synnerligen lätt att locka fram hans opinion. När sedan skogen blir avverkad i ett slag och visserligen berett en stor inkomst, få dock de ef-terkommande se sig före. Befolkningens årliga utkomst av skogen kommer också därigenom på många håll, förmodar jag, att minskas.

Nu hoppas man — det står uttalat i propositionen — att om de enskilda

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

jordbrukarna få en sådan present, komma de att lägga ned vinsten på jordbruket, och på det sättet bliva kronans avsikter uppfyllda. Detta är kanhända icke alldeles säkert. Det var en ganska karaktéristisk historia, som jag hörde, när jag pingstdagen var uppe i Laforsen och skulle hålla ett neutralt anförande på det s. k. hälsingetinget, som då brukar samlas där uppe. Det berättades mig, att året förut hade statsrådet Lübeck talat där och bland annat rekommenderat vissa väganläggningar. Då hade en gammal hälsingebonde av den forntima sorten, som satt i närheten av min sagesman, rest sig till hälften och halvhögt hotat: »Här skall nu bara byggas vägar och fattighus, och sedan köper man bilar för att kunna komma fortare till fattighusen.» Han menade, att böndernas söner isynnerhet hade benägenhet att lägga sig till med bilar, och det tärde på jordbruket så, att han icke visste, hur det skulle gå. Det är således icke sagt, att statsrådets optimism i statsverkspropositionen går i uppfyllelse, att denna vinst kommer att nedläggas i jordbruket. Det är möjligt att man får hoppas på att det sker i avsevärd omfattning. Men någon kontroll borde finnas. Och hur går det i fortsättningen med de förenämnda tre behjärtansvärda ändamålen, som skogen skulle tjäna?

Vidare och framför allt har här med stor försiktighet och diplomati överhoppats den stora skillnaden mellan enskilda jordbrukare samt bolag och skogsspekulanter. Det är, såsom jag förut sagt så, att skogen skänktes för jordbrukets utveckling och dess befrämjande, men icke till aktieägare. Utskottets majoritet har dock funnit, att det går väl icke an att ge denna present åt bolagen och skogsspekulanterna, vilka sannerligen icke annat än möjligen undantagsvis komma att lägga ned den i ett arrendejordbruk. Det bör väl icke komma i fråga, att statsmakterna, när de ha tillfälle att bevaka jordbrukets rätt, visa sig så valhänta, att de icke föreskriva, att denna avkastning skall, såsom föreslogs i min motion år 1927, avsättas för de hemman, som just böra få tillgodogöra sig denna vinst, samt tillgodose i övrigt de ovannämnda tre ändamålen med avvittringen. Den bör användas för att förbättra jordbruket och även skogsvården. Utskottet har talat om nytta för jordbrukarna i Norrland. Det tycker jag är oriktigt. Vinsten skall tillfalla de hemman, varifrån den kommer, ty de övriga jordbrukarna ha haft frihet att disponera sin avkastning och ha således, teoretiskt sett, väl redan nedlagt sin avkastning av skogen på jordbruket att döma av propositionens antaganden.

Varför sammanhänger nu denna fråga om ströhemmanen med lapplandsfrågan? I propositionen står, att känslan för att en likartad behandling från lagstiftarnas sida kommer till stånd bör föranleda, att man nu i förväg helt befriar innehavarna av ströhemmanen från 1866 års förordning. Men komma då ej de enskilda jordägarna, som uppe i de stora lappmarkerna eventuellt skola behandlas på ett annat sätt, enligt vad jordbruksministern avgivit löfte om, vilket jag icke är säker på att han kan sättas i tillfälle att infria — komma de då icke att anse sig än mera olika behandlade av lagstiftarna? Redan deras deputation 1927 sade ifrån, att de ansågo sig vara oriktigt behandlade i förhållande till rikets övriga jordbrukare. Vad skola de icke säga, ställda inför detta exempel på att man alldeles obegränsat och med uppfordran till och med till uthuggning på en gång av skogskapitalet i vissa fall ger alla ströhemman fria i rättvisans och likhetens namn utan hänsyn till den historiska uppkomsten av utstämplingstvånget? Då blir det nog en större förbittring där uppe i lappmarken.

Mest elakartad ställer sig frågan om den stora eftertraktade vinningen för bolagens och skogsspekulanternas ströhemman utan omtanke för den gamla skogstilldelningens ändamål och utan vederlag åt hemmanen. Om man skänker dem med rund hand detta, som ursprungligen skänktes till hembildningen genom jordbruk och som statsmakterna än i dag ha i sin hand att fortfarande

låta gå till jordbrukarna och jordbruket, vad komma då bolagen att säga uppe i de stora lappmarkerna, när tiden kommer till dem. Säkerligen komma de också att i rättvisans namn fordra med än större fog än förut att få samma present, som tilldelats bolag och spekulanter såsom ägare av ströhemman.

Jag skall begagna tillfället att, då herr Gabrielsson talade om det stora lätt-sinnet hos motionären, anmärka, att herr Gabrielsson lär själv ha åhört hans förklaring i andra kammaren, hur dessa siffror tillkommo, och då borde han rättvisligen ha återgivit detta och icke givit kammaren en falsk uppfattning. Det var nämligen så, att den väcktes i sista ögonblicket vid motionstidens utgång. Då hade motionären måst anlita en maskinskriverska och han anvisade henne att efter en tabell införa siffror, men sedan hade hon avskrivit en oriktig tabell. Denna för frågans bedömande oviktiga erinran av Gabrielsson vill han nu begagna för att invagga oss i den föreställningen, att motionärens ifrågasättande av den Gabrielssonska givmildheten mot aktieägarna givetvis också endast är uttryck för lättvindighet. Herr Gabrielsson frågar, varför skola bolagen och skogsspekulanterna icke få den presenten ytterligare, när de köpt hemmanen av bönderna, som ägde dem förut? Svaret är ovan givet. Staten skall väl slå vakt om ändamålet med dess jorddonationer och, liksom de enskilda alltid göra, utnyttja sina återstående juridiska möjligheter därtill. Industrien och spekulanterna ha gjort oerhörda förtjänster på dessa köp, ja fått skogarna nästan till present, och nu skola de ytterligare ha denna present. Då borde väl snarare vinsten av den nya tillåtna storavverkningen gå till de säljare, som för en spottstyver berövats sin egendom.

Nu har ju andra kammaren med 94 röster mot 90 förklarat, att här skall göras denna nya present utan omtanke. Man äventyrar ock att skapa prejudikat för den kommande lagstiftningen och skänker bolagen och skogsspekulanterna ytterligare en stor kova. Det är en fullständig skandal enligt min uppfattning, hur andra kammaren nu förändrat ansikte. Det skulle aldrig kunnat inträffa vid sekelskiftet, men denna degeneration av andra kammaren i jordfrågan sammanhänger väl med, att den allmänna rösträtten mer tjänar industri-folket än jordfolket. Det ser verkligen ut, när man tänker på, hur nära den föreliggande mindre saken sammanhänger med den kommande stora saken, som också några reservanter inom utskottet särskilt betonat — det ser nästan ut, som om man just genom att framlägga detta förslag redan nu ville smuggla in ett slags förhandslöfte om vittgående medgivanden i fråga om lappmarks-lagen, i all synnerhet gent emot bolagen och skogsspekulanterna, som köpt av-sevärt mer än hälften av alla hemmanen däruppe. En sådan utveckling stödes också av alla de kategorier intressenter, som icke finna något oriktigt i att ge en dylik present åt industrien. Man bör frukta danaerna och de skänker, de komma med.

Nu säger man förtröstansfullt, att fortsättningen ju skall omhändertagas av de »sakkunniga». Om vi kunde få bort detta ordet »sakkunniga». Det är ett nytt begrepp, som införts på senare tid för att ge större pondus åt utredningarna utan något skäl. Förr kallades dessas innehavare helt enkelt för kommitté-rade eller kommittémedlemmar. Det var riktigt det uttrycket. De äro visst icke i regel sakkunniga utan i sociala angelägenheter oftast helt enkelt intres-senter, antingen direkta intressenter, eller ock personer, som indirekt sluta sig till den åskådning, som gynnar dessa intressenter. Allt från 1925 ha i kom-mittéer, som mer eller mindre beröra sociala jordfrågan, insatts överväldigande representationer för de industriella och konservativa synpunkterna. Så är ock fallet med de »sakkunniga», som skola bedöma denna sak. Jag kallar dem därför icke för sakkunniga utan för kommittérade. Föga eller ingen social in-sats kan väntas från en så ensidigt sammansatt kommitté.

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Utskottet har nu frestat en kompromiss. Det är några reservanter bland utskottsmajoriteten, som också tillkännagivit detta. De vilja ha uppskov, för att åtminstone denna stora vinst till bolagen och skogsspekulanterna skall falla deras ströhemman tillgodo. Dessa senare kunna icke beklaga sig över, att man vill låta kronans skogsdonation falla deras hemman tillgodo såsom jordbruksidkande hemman. Hemmanet får för övrigt större värde därigenom att i själva verket icke något tages ifrån det, utan den stora vinsten användes för sitt lagliga ändamål. Innan gällande lagar upphävts, kallar jag det för det lagliga ändamålet. Men denna kompromiss har en svaghet. När nu andra kammaren avslagit den, kan man med än större skäl göra gällande, att åtminstone någon i denna kammare skall föra fram det som jag tycker, om man vill dessa saker oväldigt, är den enda riktiga synen på saken, nämligen att icke förhasta sig med detta beslut, utan taga upp det i ett sammanhang med beslutet i den stora frågan. Det är icke någon sak, som brådskar det ringaste, icke i någon mån mer än den brådskar för lappmarksskogarna. Den har nu fått karaktären av en förpostfäktning, som förbereder en ensidig industriell lösning av den stora frågan om lappmarksskogarna, vare sig man vill eller icke vill det.

Jag yrkar därför, att riksdagen med anledning av angelägenheten att ifrågavarande, ej särskilt brådslande fråga avgöres i sammanhang med ifrågasatta ändringar av lappmarkslagen ville, med bifall till förslaget i övrigt, avslå den av Kungl. Maj:t nu förordade ändringen av 1 § i förordningen den 18 juni 1915 och de av berörda förslag föranledda stadganden i övergångsbestämmelserna.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr **Linders**: Jag anhåller att med några ord få ansluta mig till utskottets mening. Det är ju så, att jag ej deltagit i ärendets behandling, men jag kan i huvudsak ansluta mig till den uppfattning, som utskottsmajoriteten samlat sig om. Den tanke, som jag närmast skulle velat ansluta mig till, var vad som utskottets ordförande herr Johansson i Uppmälby m. fl. anförde i sin reservation, men liksom de ha ansett att man fick lov att slutligen ge sin röst till något, som man hade anledning att antaga skulle vinna framgång, så ber jag att få ansluta mig till utskottsmajoritetens mening.

Det har ju varit mycket diskussion om lappmarkslagens vara eller icke vara, dess ersättande av den allmänna skogsvårdslagen eller dess modernisering i åtskilliga avseenden, såsom i fråga om reproduktionsskyldighet och dylikt. Nu gäller det ju denna gång icke ett ståndpunktstagande till lappmarkslagen överhuvud utan endast frågan om lappmarkslagens tillämpning på de s. k. ströhemmanen. Därför tycker jag, att det var alldeles onödigt av herr Gabrielson att ge oss en lektion i den saken, ty det har ju icke i denna kammare på något vis antytts, att man har missförstått saken, utan man vet, att det är en högst begränsad fråga, som det nu gäller. Det gäller här ströhemman i kustlandet av Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län som för närvarande lyda under lappmarkslagen; det är beträffande dessa hemman, som nu Kungl. Maj:t har föreslagit, att lappmarkslagen skulle upphävas och i stället den allmänna skogslagen tillämpas.

Utskottet har icke av principiella skäl gått emot Kungl. Maj:ts förslag utan av andra grunder ansett sig icke för närvarande kunna ansluta sig till förslaget om ett upphävande av lappmarkslagen för dessa ströhemman. Utskottet har nämligen sagt, att det håller före, »att medgivande till väsentligt friare förfogande över skogstillgångarna å de hittills under lappmarkslagen lydande

skogarna icke bör ske, utan att samtidigt överväges, huruvida icke något vederlag bör lämnas i fråga om sådana skogar, som icke utgöra stöd för jordbruk, d. v. s. huvudsakligen de skogar, som nu ägas av skogsbolag.»

Vidare påpekar utskottet, att det för sin del finner, att frågan skulle kunna tämligen snabbt avgöras, möjligtvis redan till nästa riksdag. Denna möjlighet bestrides av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, och det är väl ingen, som kan bestämt säga, hur det skulle kunna gå. Om den saken handhades med tillbörlig snabbhet och tillbörligt eftertryck, vore det kanske icke så omöjligt, att den skulle kunna komma igen till nästa riksdag. Men om det även skulle dröja två år, så är därmed inte så stor fara å färde, eftersom lappmarkslagen i och för sig ju också är en skogsvårdslag, kanske i viss mening en kraftigare verkande skogsvårdslag än den allmänna skogsvårdslagen, just på grund av betingelserna, förhållandena där uppe.

Det syfte, som ligger bakom detta utskottets förslag, avser ju att få ett vederlag, icke av de skogshemman, som brukas av enskilda, vars skogar utgöra stöd åt jordbruket, utan av dem, som närmare äro sammanhängande med industriföretagens eller trävarubolagens verksamhet i Norrland. Det gäller ju här inte så små områden. Man har sagt, att det skulle röra sig om något över 200,000 hektar, men icke mindre än 130,000 hektar tillhöra bolagen, medan den övriga delen kommer på enskilda skogsägare. Det är klart, att det gives vissa svårigheter för att åstadkomma en uppgörelse.

Herr jordbruksministern har påpekat, att det dock gäller två parter och att det är stora motsatsförhållanden för handen samt att utskottet icke skulle ha beaktat detta. Jag undrar vad man stöder sig på, när man kan anse, att icke jordbruksutskottet skulle ha beaktat den saken, eftersom utskottet ju förutsätter, att saken skall utredas. Må vara att det skall kunna göras upp kontrakt enligt en sådan överenskommelse, men jag vill dock påpeka, att det ligger viss makt på statens initiativ till en uppgörelse i sådana fall som dessa. Om bolagen anse, att de skulle ha någon förtjänst av att banden lossades för de skogar, som finnas däruppe, komma nog också bolagen att i viss mån visa sig tillmötesgående. Redan i den omständigheten ligger ju en garanti för, att det icke behöver vara alldeles hopplöst med underhandlingar. Jordbruksutskottet syftar ju på, att med de medel, som kunde inbringas vid en sådan uppgörelse, skulle jordbruket stödjas i de ifrågavarande trakterna. Herr statsrådet må tala hur mycket som helst och hur vackert som helst om likheten inför lagen, men här gäller det icke frågan om likheten inför lagen, utan det gäller, hur vi på bästa sätt skola sörja för skogar, som äro avsatta för jordbrukets stöd, och jag tror, att i det avseendet har säkerligen jordbruksutskottet en lika klar och samhällsgagnande synpunkt som någon annan.

Herr statsrådet försökte också göra troligt, att det icke skulle vara någon ekonomisk vinst med detta, ty det skulle tillkomma reproduktionsskyldighet m. m. med en skogsvårdslag. Då får jag verkligen fråga: Varför drives det då på så oerhört ifrån bolagens och andras sida, för att man skall få bort lappmarkslagen, om det icke betyder en ekonomisk vinst? Jag tror, att herr jordbruksministern får svårt att försvara en sådan uppfattning som den han här förklarat sig hysa.

Det sades också här under debatten, att man skulle få olika lagar inom samma trakt. Ja, det är ju en uppfattning, som jordbruksutskottets majoritet också står bakom, att man skall försöka få bort det förhållandet och gå fram mot en allmän skogsvårdslag för dessa hemman. Det innebär ur administrativ och ekonomisk synpunkt onekligen stora fördelar, men då det bara gäller ett eller två års uppskov med denna fråga, kan det väl inte betyda så ofantligt mycket om det under den tiden fortfarande blir olika lagar i samma trakt, ef-

*Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)*

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

tersom båda lagarna syfta på skogens skyddande och skogens vård. Dualismen behöver alltså icke vara så avskräckande.

Vad herr Gabrielsson beträffar — ja, nu ser jag icke till honom här i kammaren, men annars hade det varit lämpligt att han finge höra detta — blev jag verkligen förvånad över, att han talade om utskottets lättvindiga motivering, då han själv stod här i kammaren och drog på emot motionären, för att denne skulle ha använt oriktiga och missvisande siffror, som skulle ha lurat folk. Dessa siffror har utskottet icke tagit intryck av. Då herr Gabrielsson här kom med sina intryck från andrakammardebatten och talade om, att man misstog sig och icke förstod att saken bara gäller ströhemman och alltså icke sådana hemman som lappmarkslagen i sin helhet avser, så kunde han lika gärna ha refererat, vad han antagligen lika väl hörde i andrakammardebatten, att motionären särskilt erkände att de siffror, som anförts i motionen, voro tillkomna av misstag.

Jag tror, herr talman, att det är en ganska billig begäran från jordbruksutskottsmajoritetens sida, då man här begär ett uppskov, sedan man i själva verket anslutit sig till principen, ett uppskov i syfte att undersöka möjligheterna för att av bolagen, som onekligen komma i första hugget att draga in stora vinster av denna lagförändring, få vederlag, som skulle avsättas till jordbrukets befrämjande. Jag finner också under dessa förhållanden, att försiktigheten bjuder att om möjligt pröva en sådan väg, innan man går till ett avgörande i frågan.

Jag har med detta velat tillkännagiva min anslutning till jordbruksutskottets uppfattning och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Tjällgren: Herr vice talman! Jag har ansett mig manad begära ordet för att rätta en liten felaktighet i utskottets föreliggande betänkande. I utlåtandet står jag nämligen antecknad såsom närvarande vid behandlingen av förevarande ärende, ehuru detta icke har varit fallet. Jag har, som sagt, ansett mig böra begära ordet och tillkännagiva detta för att få det till kammarens protokoll antecknat.

Då jag nu i alla fall fått ordet, måste jag säga, att ehuru det ju kunde ha varit frestande nog att åtminstone någon liten stund uppehålla sig vid det föreliggande spørsmålet, vill jag i alla fall icke göra detta dels på grund av den långt framskridna tiden och dels på grund av den utgång, som frågan fått i andra kammaren. Jag kan emellertid inte underlåta att säga, att jag har litet svårt att förstå nödvändigheten av, att det skall vara så förskräckligt bråttom att lägga de s. k. ströhemmanen under 1923 års skogsvårdslag och varför icke denna sak skulle kunna uppskjutas på ett par, kanske allra högst tre år, tills man hinner lösa hela frågan om den s. k. lappmarkslagen. Här är det icke fråga om, huruvida dessa ströhemman *skola* läggas under 1923 års lag eller icke — för min del är jag övertygad om att så måste ske — utan frågan är, huruvida man skall lösa den saken *nu* omedelbart eller *uppskjuta den*, som sagt, tills man löst frågan om en ny lappmarkslag.

Det är ju ganska anmärkningsvärt också, och jag hade väntat, att någon skulle ha vidrört det i debatten, att den högsta myndigheten inom landet, då det gäller skogsväsendet, också tycks ha gått på den senare linjen. Jag menar, att domänstyrelsen ansett, att man kunde ha sparat med en lösning av denna fråga, tills man, som sagt, behandlat hela komplexet i sin helhet. Jag vill försäkra, att jag för min del ingalunda missunnar bönderna eller jordbrukarna där uppe i Västerbotten och Norrbotten, ja, man kan även säga Väster- och Jämtlands län, att få så stor nytta som möjligt av sin skog. Jag kan försäkra, att jag är lika mån om deras bästa som herr Gabrielsson, och jag är icke heller rädd för, att de egentliga sågverksbolagen komma att miss-

bruka sin rätt. Jag är övertygad om, vågar jag säga, att det icke kommer att ske, men vad jag är rädd för är, att de s. k. skogsspekulanterna där komma att gå litet bröstgänges till väga och försöka så hastigt som möjligt göra sig en vinst, d. v. s. realisera sina spekulationsplaner på de hemman, som de lyckats förvärva under den sista tiden. Jag måste säga, att jag tycker, att det är olämpligt, att staten skall hjälpa till och slunga stekta sparvar i munnen på dessa spekulanter.

Jag sade i början av mitt anförande, att jag icke skall närmare ingå på denna fråga, och jag skall hålla det löftet. Jag skall därför sluta nu. Som saken nu ligger, är utgången av frågan antagligen given även i denna kammare, så att det tjänar icke mycket till att närmare uppehålla sig vid den, men jag vill tillkännagiva, att jag, om jag icke hade bortkvittat min röst, skulle ha kommit att rösta för utskottets förslag, till vilket jag emellertid anser mig vara oförhindrad att yrka bifall.

Herr statsrådet **Johansson**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att här gjorts gällande, att det förefaller, som om det skulle varit så förfärligt bråttom att lägga fram detta förslag. Jag vill då erinra om, att det innebär ett gammalt önskemål, som diskuterades redan inom skogslagstiftningskommittén och var föremål för behandling i dess betänkande 1918, och att det särskilda utskottet år 1923, som behandlade den nu gällande allmänna skogsvårdslagstiftningen, i sitt utlåtande upptog detta spörsmål och uttalade önskvärdheten av att man skulle komma fram med ett förslag. År 1927 beslöt denna kammare att skriva till Konungen om saken. Den har således förut varit föremål för utredning, vars resultat nu ligger klart, och de sakkunniga ha varit ense därom. Frågan är således fullt utredd och klar och jag kan inte se annat än att det är tid att lösa den isynnerhet som dess lösning är efterlängtd av dem, som äro intresserade i saken, och lösningen har intresse också för staten, därför att den kommer att minska statens administrationskostnader.

Man skall komma ihåg, då man talar om lappmarkslagen och jämför den med 1923 års skogsvårdslag, att när 1866 års lappmarkslag infördes, fanns det icke någon allmän skogsvårdslag i landet. Då var avverkningen fri, och man kom underfund med att man behövde en skogsvårdslagstiftning för lappmarksområdena. Man gjorde då denna lagstiftning sådan att den passade efter dåtida förhållanden. Hurudana voro dessa förhållanden? Jo, det var så, att man ansåg, att det endast var den grövre timmerskogen, som hade något värde. Ungskogen och småskogen var värdelös. Det var endast den grova skogen, som användes. Då lade man lagstiftningen så, att den skyddade den grova skogen, och man ålade icke någon återplanteringsskyldighet o. s. v. Den allmänna skogsvårdslagen däremot tager sikte på och anpassar sig efter nu rådande förhållanden. Såsom vi veta, utnyttjas skogen nu på ett helt annat, rationellare sätt, och möjligheterna ha vuxit genom en massa industrier o. s. v. att få ett ekonomiskt bättre utbyte av skogen genom gallring och genom användande av ungskog. Massaindustrien har blivit en god bundsförvant till skogsvårdslagstiftningen, därigenom att den befordrar rationell skogsskötsel. Då man talar om att skogen skall utgöra stöd för jordbruket, vågar jag det påståendet, att skogsskötseln enligt 1923 års allmänna skogsvårdslag ger en god skogsvård och ett gott stöd åt jordbruket därför att den ger möjlighet för jordbrukarna att ekonomiskt utnyttja sin skog. Den ålägger också reproduktionskyldighet, som sörjer för framtiden.

Detta spörsmål diskuterats emellertid här på det sättet, som om det skulle vara fråga om att släppa dessa hemman helt fria. Så är icke alls fallet, utan de skola bara överföras ifrån denna lappmarkslag och komma under 1923 års

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

allmänna skogsvårdslag, vilken gäller för grannarna runt omkring inom samma område. 1923 års skogsvårdslag ger icke någon frihet till avverkning annat än inom vissa angivna gränser, och där har skogsvårdsstyrelsen möjlighet att ge direktiv för avverkningen på hemmanen, även då det gäller grövre virke i vissa fall, och det gives möjlighet i denna lag att åstadkomma skärpta bestämmelser beträffande svårkört skog.

Herr Linders påstod, att det gällde icke här likheten inför lagen utan det gällde, att skogarna skola utgöra stöd för jordbruket. Jag vill på detta svara, att här gäller det både likhet inför lagen och att samtidigt bereda en skogsvård, som ger stöd åt jordbruket och dess ägare.

Herr Linders sade vidare, att det är en billig begäran från jordbruksutskottet, att dessa fastigheter skola utge vederlag för den förändrade skogsvårdslagstiftning, som nu håller på att beslutas. Ja, mina herrar, jag får säga, att det skulle leda till orimliga konsekvenser, om man skulle betrakta äganderättsförhållandena på det sättet. Då skulle vi i södra Sverige, när norrlandslagen utsträcktes att gälla södra Sverige, ha haft rätt till ersättning av staten, därför att staten genom restriktiv lagstiftning förändrade våra äganderättsförhållanden. Man kan icke slå in på sådana vägar. Ännu mer orättvist synes det mig bli, om man, såsom det här är föreslaget, dessutom uppdelar denna äganderätt i enskild persons äganderätt och bolags äganderätt.

Herr Lindhagen sade, att jag avgivit ett löfte i vad det gällde den stora lagstiftningen, vilken nu emellertid icke alls beröres. Här är det ju endast fråga om ströhemmanen. Jag har icke avgivit något löfte om hur jag kommer att ställa mig till den stora lagstiftningen. Jag har tvärtom i propositionen uttryckligen sagt ifrån att detta förslag får icke anses prejudicerande och med detta har jag icke på något sätt velat taga ställning till lappmarkslagstiftningen överhuvud taget. Det står i propositionen, och det understryker jag härmed ytterligare.

Herr Sederholm: Såsom herr statsrådet nyss påpekat, beslöt ju redan 1923 års riksdag, — sedan särskilda utskottet i sitt utlåtande starkt hävdade vikten av att få en såvitt möjligt enhetlig lagstiftning med avseende på hushållningen med de enskilda skogarna i riket, — att dessa ströhemmannsskogar i Västerbottens och Norrbottens kustland så snart som möjligt fördes in under den allmänna skogsvårdslagen. Det kan väl ej heller vara annat än oriktigt och olämpligt, att de jordägare, som i övrigt råda över sin jord och äga den under likartade förhållanden och med samma rätt som andra närboende, icke skola kunna få hushålla med och sköta skogen efter samma grunder, med samma frihet, med samma ansvar och under samma kontroll som dessa. Det är detta skäl, som spelat in här och som gjort, att just denna fråga tränger till sin särskilda lösning. En annan fråga är, om man icke borde förändra och modernisera denna lagstiftning för lappmarken, där dock nu en enhetlig lagstiftning är gällande.

Nu säger utskottet, och herr Linders instämmer med utskottet, att man bör försöka få ett vederlag för rättigheten att överföra skogarna från den gammalmodiga skogsvårdslagstiftning, som lappmarkslagen företräder, till den nya 1923 års skogsvårdslag. Man kan naturligtvis icke då ifrågasätta, att ägarerna av alla dessa skogar, som skulle bli överförda under 1923 års skogsvårdslag emot vederlag, skulle drabbas av detta samt obligatoriskt åläggas att betala detta vederlag. Det har nog icke heller ifrågasatts, utan man har menat, att fördelen, att för vederbörande få sin skog överförd under denna friare lagstiftning, skulle vara så stor, att skogsägarna i allmänhet och kanske alla skogsägare skulle gå in för detta och lämna vederlag. Jag tror, att man i det fallet misstager sig ganska mycket. Det finns visserligen skog, beträffande vilken det skulle

vara ganska fördelaktigt, om den blev överförd, men det finns också annan skog, där åldersklassfördelningen är sådan, att en sådan överföring icke är förenad med någon vidare fördel. Man kan vidare tänka sig att vissa skogsägare ha en hel del sådan skog, som står oväxtlig, kanske skadad och som kräver snabb avverkning, men att tillgången på folk och dragare är begränsad i dessa trakter och att det icke går för sig, att för en vinter taga sådana ifrån de södra delarna av landet. Förädlingsverken äro ju även byggda för en viss kapacitet, och de kunna icke i en hast fördubbla den. De större bolagen sköta sig för övrigt väl; de arbeta på längre sikt och se till att de ha en avverkning och en virkestillförsel, som är åtminstone tämligen likformig från det ena året till det andra. Resultatet av en sådan hushållning med skogarna måste för dessa bliva, att de i stället för att avverka skog, som icke så mycket tränger till avverkning, avverka skog på andra hemman och taga det ena hemmanet efter det andra, friköpa och betala vederlag för dem efter hand. Detta kommer att fortgå under en följd av år. Resultatet skulle bli, att det under en lång följd av år inom detta kustland fortfarande skulle finnas en blandning av skogar för vilken den gamla lappmarkslagen gällde, och av skogar, som den nya skogsvårdslagen skulle tillämpas på, men det blev en ständig förändring. Möjligen blev det en avveckling på en 20, 30 år, under vilken tid det ena hemmanet efter det andra friköptes. För de kontrollerande myndigheterna och för befolkningen komme ett sådant förhållande från rättssynpunkt att te sig fullkomligt oförklarligt och olidligt och från övervakningssynpunkt bleve det t. o. m. svårare än nu.

Det har sagts, att man väl skulle kunna vänta ett eller ett par år. Det har emellertid nu väntats under decennium efter decennium och nu senast från år 1923 till år 1927 har denna kammare beslutat skrivelser i saken. Nu föreslår utskottet, att man skall skriva igen. Utskottet har emellertid den uppfattningen, att saken är brådskande, och begär, att det skyndsamt skall göras en utredning rörande förslag om vederlag och att förslag till lösning av frågan skall föreläggas nästa års riksdag. Herr Linders sade, att denna utredning möjligen skall kunna draga två år. Det är svårt att säga, hur lång tid utredningen kommer att taga. Den kan naturligtvis göras på ett år, men den kan också taga tio år, så komplicerad som denna fråga är eller skulle bli. Utredningen kommer säkerligen, om den skall göras grundlig och ingående, att taga flera år. I alla fall bygger utskottet på att denna fråga skall lösas fristående för sig, vilket fullkomligt överensstämmer med riksdagens ståndpunkt år 1923 och även med denna kammares ståndpunkt år 1927, och alltså tar utskottet inte fasta på att kombinera denna frågas lösning med frågan om lappmarkslagen för lappmarken.

Här har nu herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och kanske några flera talare yttrat sig om hur olämpligt och för rättskänslan kränkande det skulle vara att gå in för hela denna vederlagslagstiftning, som för övrigt skulle gälla endast för vissa jordägare och icke för alla. Jag delar fullkomligt denna uppfattning, men jag anser också, att om man skulle gå in för ett sådant yrkande, som det herr Linders här gjort, bör det ske på ett sätt, som verkligen ger kraft åt och understryker kravet på att frågan upptages till behandling skyndsamt och fristående och att dess lösning icke förhindras av lappmarkslagens tillämpning och prövning i övrigt.

Andra kammaren har nu beslutat antaga reservationen, d. v. s. den kungl. propositionen. Om nu, såsom herr Linders har yrkat, denna kammare går att besluta i enlighet med utskottets förslag, få vi här ett beslut, innefattande förslag till en skrivelse till Kungl. Maj:t i den riktning, som herr Linders anser vara förutsättningen för att han skall kunna biträda utskottets förslag. Då har första kammaren, men endast den, beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t. I sammanjämkningen faller skrivelseförslaget bort, och det återstår endast ett

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

klart och kallt avslag på alltsammans, varvid hela frågan föres ut i en oviss framtid.

Är nu — kan man fråga — denna framtid, när hela lappmarkslagen skall provas, så avlägsen? Ja, först och främst får man ju vänta sig, att frågan om lappmarkslagens giltighet för själva lappmarken kanske kan föreligga om ett eller annat år, varefter hela denna fråga skall ut på remiss. Vi kunna ju antaga, att den kanske kan föreläggas riksdagen om fyra eller fem år. Men ingen förnekar, att denna fråga i jämförelse med det nu föreliggande spörsmålet är vida mera komplicerad och att på densamma i socialt hänseende inverka vida mera ömtåliga och beaktansvärda synpunkter, som kräva en ingående prövning men som också komma att ställa en massa stridiga intressen emot varandra på ett helt annat sätt än vad det här förevarande ärendet gör. Man kan därför vänta sig, att det mycket lätt kan inträffa, att en proposition, där frågan om lappmarkslagen framlägges i ena eller andra riktningen, kommer att avslås, och det här föreliggande spörsmålet kan därför, om det skall hopkopplas med frågan om lappmarkslagen och vänta på dess lösning, komma att undanskjutas i 10—15 år. Och det är inte bara — jag vill inte ens säga huvudsakligen — de enskilda skogsägarnas intressen, som härvidlag äro det väsentliga, när man från riksdagens sida skall genomföra en lagstiftning på detta område. Riksskogstaxeringen har för dessa trakter visat, att betydande mängder — 40 å 50 procent — av skogen är oväxtlig eller skadad. Är det inte en betydande nationalförlust, att så stora arealer och så stora virkeskvantiteter skola stå oräntabla och kanske till och med försämrats i värde i stället för att så snart som det verkligen kan ske med en rationell hushållning av skogen och en rationell skötsel av den därvarande trävaruindustrien realiseras för att ersättas av växande skog — att med andra ord marken göres produktiv i stället för att den nu är improduktiv. Det är ju från nationalekonomisk synpunkt en fråga av den allra största vikt, att marken inom dessa områden, som nu täckes av oväxtlig eller skadad skog, åter bringas i produktion. Vidare måste det ju anses vara synnerligen angeläget, att vi få fram den i 1923 års skogsvårdslag stadgade reproduktionsskyldigheten för dessa marker, ett krav som den nuvarande lappmarkslagen inte tillgodoser.

Jag har med dessa ord egentligen endast velat påpeka, hur litet man vinner med ett biträdande av utskottets förslag och hur detta även gäller dem som stå på den ståndpunkt, åt vilken t. ex. herr Tjällgren gav uttryck, nämligen att man borde se till att vederlag kunde uttagas och att man kunde få fram en utredning och lagstiftning härom. Från denna synpunkt är egentligen herr Lindhagens förslag vida riktigare och klarare. Han vill ha avslag; han vill, att frågan skall föras ut i lappmarkslagens avlägsna avgörande och sammanknytas med frågan om denna lag med alla de konsekvenser, som detta kan medföra. Men de andra talarna här, som yrka bifall till utskottets förslag med förhoppning att kunna få fram en skrivelse om skyndsamt utredning och framläggande av förslag för nästa års riksdag, de dölja för sig vad de rösta för, när de gå in för ett sådant förslag. De äro inne på samma linje och deras röst har fullkomligt samma verkan som de, vilka rösta för herr Lindhagens förslag.

Med hänsyn till den vikt, som jag anser, att ett snabbt avgörande av frågan har ur nationalekonomisk och skogsvårdssynpunkt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Jonsson**: Herr talman! En del myndigheter och bland dem förvaltningsutskottet i Västerbottens läns landsting har uttalat sig för att denna fråga måtte uppskjutas och behandlas i sammanhang med den stora lappmarkslagen. Jag måste medge, att jag för min del också har varit inne på den tanken, men vid närmare genomtänkande av detta spörsmål och i synnerhet sedan

förslaget om vederlag har tillkommit har jag kommit underfund med att det är bättre för lappmarkslagens vidkommande, om denna fråga är bragt ur världen, innan lappmarkslagen skall behandlas. Men då jag nu kommer att rösta för reservationen, är det under det uttryckliga förbehållet från min sida, att beslutet inte får vara prejudicerande, när den dag kommer, då lappmarkslagen skall behandlas. Jag vill fördenskull understryka vad reservanterna hava anfört i motiveringen till sitt förslag, att »ställningstagandet beträffande nu förevarande skogar icke i någon mån får anses innebära ett ståndpunktstagande till frågan om skogslagstiftningen för själva lappmarken och Särna och Idre socknar i Kopparbergs län».

Jag skulle kunna ha en hel del att tillägga, ty jag känner ju något till de förhållanden, varom här är fråga, men då det är så långt lidet på kvällen — ja, helt enkelt en ny dag — skall jag inskränka mig till att förklara, att jag kommer att rösta med reservanterna.

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet med anledning av jordbruksministerns yttrande, att han visst inte avgivit något bragelöfte och att det i propositionen, såsom nu den siste talaren läste upp, uttryckligen säges, att beslutet här icke får vara prejudicerande. Hur det sedan går, veta vi ännu inte alls, och därvidlag ville jordbruksministern ha fullkomligt fria händer. Jag framhöll, att jordbruksministern i dag här i kammaren uttryckligen sade ifrån, att det beträffande hemmanen i lappmarken till skillnad från de nu debatterade råder alldeles särskilda biologiska förhållanden; han anförde åtskilligt för att understryka detta. Det är väl ett löfte, uttryckt på det mest positiva sätt man kan önska sig, och ett framhållande att enligt jordbruksministerns redan vunna uppfattning läget är sådant, att det måste föranleda till en annan lagstiftning än den nu föreslagna. Men hans yttrande var kanske förhastat. Det framgår av dementien, varvid ministern icke återopade vad han sagt här i dag utan vad som yttrats i propositionen.

Men vi få ju se, om beslutet blir prejudicerande eller icke. Befolkningen uppe i lappmarken kommer nog att sörja för att det blir prejudicerande, och då få vi se, hur herrarna ställa sig. Det komma de att göra — dummare äro de inte. Då är nog det hela förkyllt — till er stora glädje förresten, fast ni inte säga det nu. Då skola bolagen få kassera in en ännu större present än de redan fått av de skogsavkastningar, som givits till det stackars jordbrukets utveckling och befrämjande. Den saken förbigicks också här i diskussionen av jordbruksministern. Han yttrade ingenting om det krav på denna punkt, som utskottet framfört och som även jag framfört och som betonats också från andra håll.

Nedhuggningen av övermogen skog skulle ju faktiskt på många håll bli en stor present både på ströhemmanen och sedan i lappmarkerna. Det veta norrlänningarna själva mycket väl, och de tala man och man emellan därom. Den nedhuggning, som sker på bolagens och skogsspekulanternas skogar, bör användas till höjande av jordbruket och även skogsbruket på deras egna hemman, där skogen växte, ty därtill är denna avkastning och denna stora vinst lagligen given. Men detta kommer nog i regel icke att ske och i varje fall ej för jordbruksändamål. Jag beklagar, att lappmarksbefolkningen och ströhemmanens befolkning jämte deras vänner icke stryka under denna sak utan äro så ivriga för sitt eget intresse, att de, till skada för jordbruksnäringen där uppe och för de lagliga utfästelserna, även låta detta stora missförhållande få uppkomma.

Herr Sederholm talade om det rättskränkande i att skilja på olika ägare. Det är den stora industriens uppfattning. I nationalekonomiska föreningen hölls härom dagen ett föredrag av landshövding Treffenbergs son, som också

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

Ang.
ändringar i
den s. k. lapp-
markslagen.
(Forts.)

är en förfäktare av industrialismens synpunkter. Han yrkade nu, att vi skola gå längre — det smakar mera, och nu böra vi även upphäva förbudslagen. Det åhördes med tystnad, och uttolkades såsom ett samtycke från nationalekonomiska föreningens aktieklientel.

För övrigt — varför skall man inte taga bolagen på orden? 1927 talades i de väckta motionerna endast om den jordbrukande befolkningens önskningsar. Bolagen, som hade författat motionerna och som höllo sig borta och tego, begärde icke denna lagstiftning för sina hemman, utan den begärdes endast för böndernas hemman. Varför skall man då ge dem något, som de icke hava begärt, då de med avsikt avhållit sig från att begära det? En sådan generande tystnad bör betalas, och det är det jag påyrkat.

Herr **Linders**: Herr Sederholm ville avskräcka kammaren från att gå på utskottets förslag med den motiveringen, att frågan då skulle ramla ut i det ovissa. Om andra kammaren bifallit reservationen och första kammaren ginge på utskottets förslag, skulle vi enligt hans mening icke uppnå något positivt i år, varken en skrivelse eller ett beslut om den allmänna skogsvårdslagens utsträckning. Men vad som är skrivet i utskottetsbetänkandet, skulle nog ändå, om det bleve första kammarens beslut, gå till eftervärlden, till den sittande regeringen och kommande regeringar. Det bästa beviset därför är ju, att i den historiska utredning, som propositionen har givit i denna sak, liksom också i utskottets redogörelse, förekommer inte bara kamrarnas samstämmiga beslut utan också vad varje kammare var för sig har beslutat. Ett sådant beslut observeras nog ändå, och det torde icke fördröja frågan. Av den anledningen bör naturligtvis icke första kammaren avskräckas från att gå utskottets väg.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sederholm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Lindhagen*, att riksdagen — med anledning av angelägenheten att ifrågakvarande ej särskilt brådskande fråga avgjordes i sammanhang med ifrågasatta ändringar av lappmarkslagen i sin helhet — ville, med bifall av förslaget i övrigt, avslå den av Kungl. Maj:t nu förordade ändringen i 1 § av förordningen den 18 juni 1915 och de av berörda förslag föranledda stadganden i övergångsbestämmelserna.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på antagande av det förslag, som innefattades i herr Sederholms m. fl. reservation, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Linders* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Sederholm m. fl. vid jordbruksutskottets utlåtande nr 69 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter,

som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr andre vice talmannen, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.19 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.
